

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Introductiedossier Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

2017

Inhoud

Welkom bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	1
Organogram	2
DIRECTORAAT-GENERAAL PRIMAIR EN VOORTGEZET ONDERWIJS	5
Funderend onderwijs: Primair en Voortgezet Onderwijs	6
DIRECTORAAL-GENERAAL HOGER ONDERWIJS, BEROEPSONDERWIJS, WETENSCHAP EN EMANCIPATIE	14
Middelbaar beroepsonderwijs	15
Hoger Onderwijs en Studiefinanciering	19
Onderzoek en Wetenschapsbeleid	24
Emancipatie	28
DIRECTORAAT-GENERAAL CULTUUR EN MEDIA	32
Erfgoed & Kunsten	33
Media & Creatieve Industrie	38
Internationaal Beleid	45
STAFDIENSTEN	47
Financieel Economische Zaken.....	48
Wetgeving en Juridische Zaken.....	50
Kennis.....	53
Communicatie	55
Bestuursondersteuning en Advies	57
Organisatie en Bedrijfsvoering	58
UITVOERINGSORGANISATIES, INSPECTIES EN ADVIESRADEN.....	60
Dienst Uitvoering Onderwijs	61
Nationaal Archief	65
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed	67
Inspectie van het Onderwijs	69
Erfgoedinspectie	72
Onderwijsraad	73
College voor Toetsen en Examens.....	75
Raad voor Cultuur.....	77
Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI)	78
BIJLAGEN	80
Bijlage 1 - Overzicht zelfstandige bestuursorganen	81
Bijlage 2 - OCW in cijfers: stelsels in beeld	85
Bijlage 3- Groen onderwijs.....	88

Welkom bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

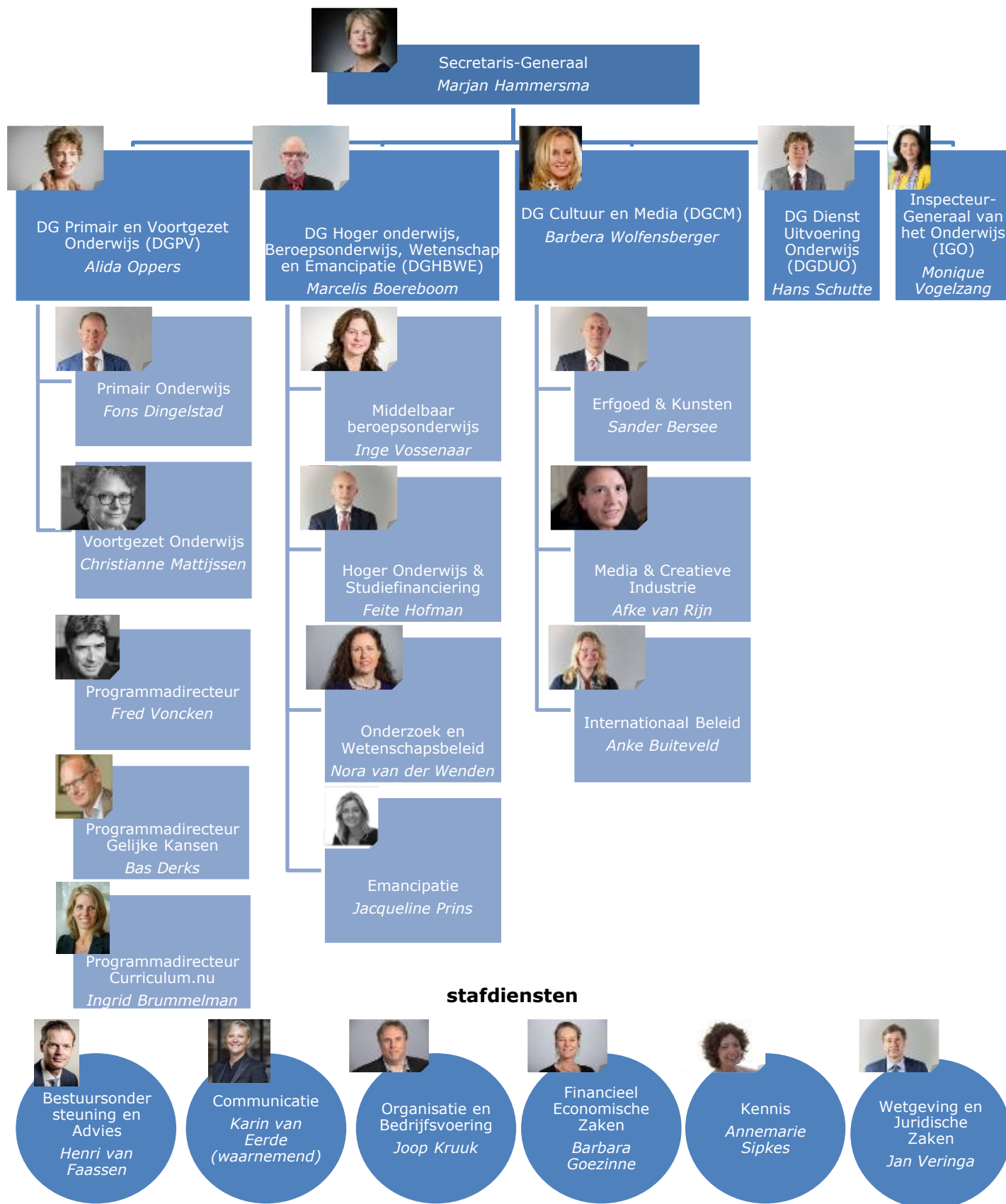
Een slim, vaardig en creatief Nederland, daar werken we aan bij OCW.

Voor u ligt het introductiedossier van ons ministerie. Het biedt een eerste kennismaking met de beleidsterreinen waarop OCW opereert en met onze werkwijzen en verantwoordelijkheden. De verschillende directies stellen zich voor en u krijgt inzicht in de taken en werkwijze van de uitvoeringsorganisaties, inspecties en adviesraden die rechtstreeks onder het ministerie vallen: Dienst Uitvoering Onderwijs, Nationaal Archief, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Inspectie van het Onderwijs, Erfgoedinspectie, Onderwijsraad, Raad voor Cultuur en Adviesraad voor Wetenschap, Technologie en Innovatie.

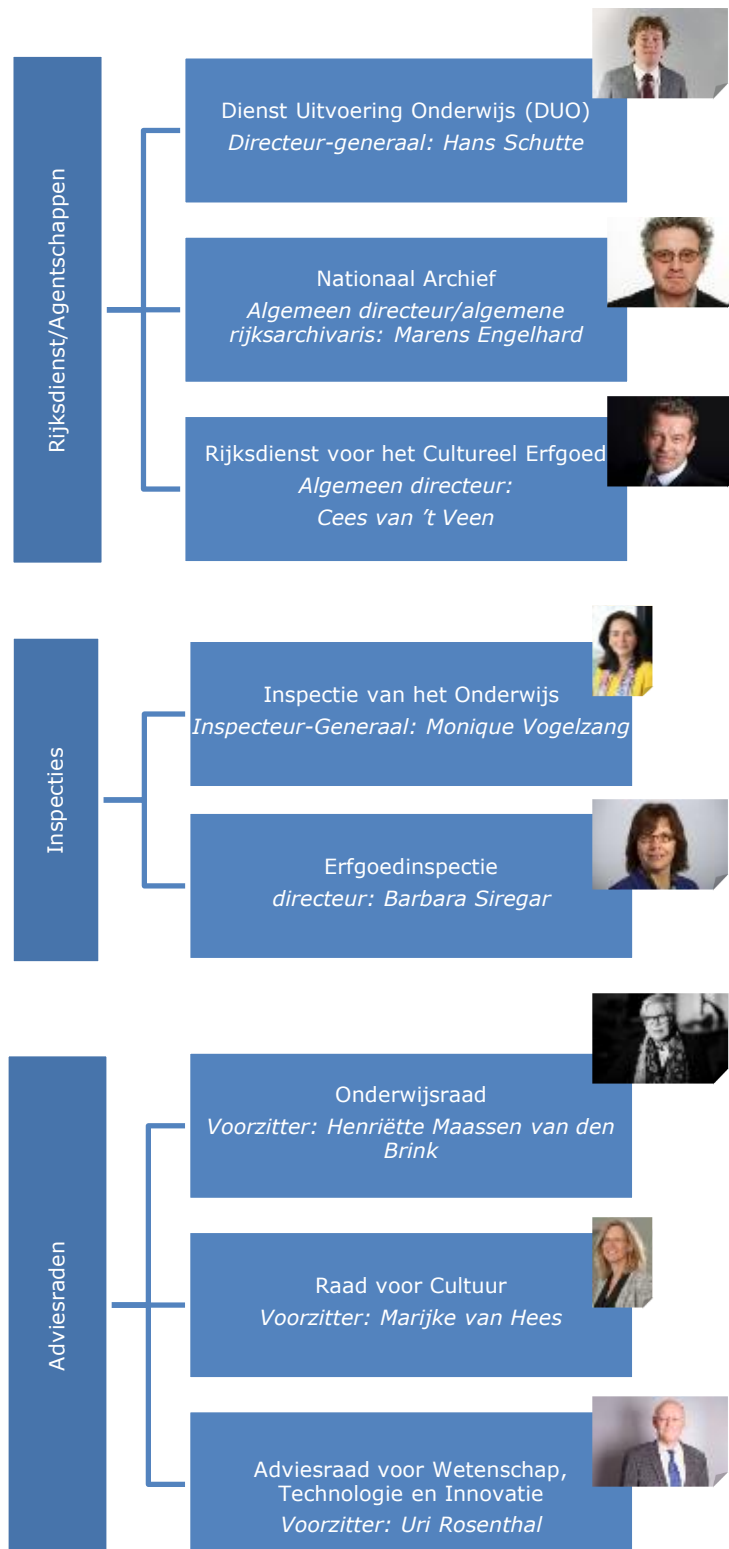
Ik kijk uit naar onze samenwerking en ik wens u een goede en geslaagde tijd toe als bewindspersoon van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Marjan Hammersma
Secretaris-Generaal

Organogram

uitvoeringsorganisaties, inspecties, adviesraden

Overzicht zelfstandige bestuursorganen

Een zelfstandig bestuursorgaan (ZBO) is een bestuursorgaan op het niveau van de centrale overheid dat niet hiërarchisch ondergeschikt is aan een minister. Aan OCW zijn op dit moment 18 zbo's verbonden. Een overzicht van de doelen en taken van deze ZBO's is te vinden in bijlage 1.

Onderwijs

- College voor Toetsen en Examens
- Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
- Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven
- Stichting Participatiefonds voor het Onderwijs/Stichting Vervangingsfonds en Bedrijfsgezondheidszorg voor het Onderwijs

Wetenschap

- Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen
- Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek

Koninklijke Bibliotheek

- Koninklijke Bibliotheek

Media

- Commissariaat voor de Media
- Nederlandse Publieke Omroep
- Stichting Regionale Publieke Omroep
- Stimuleringsfonds voor de Journalistiek (SVDJ)

Cultuurfondsen

- Fonds Podiumkunsten
- Mondriaan Fonds
- Stichting Fonds voor Cultuurparticipatie
- Stichting Stimuleringsfonds Creatieve Industrie
- Stichting Nederlands Fonds voor de Film
- Stichting Nederlands Letterenfonds

DIRECTORAAT-GENERAAL PRIMAIR EN VOORTGEZET ONDERWIJS

Funderend onderwijs: Primair en Voortgezet Onderwijs

De meeste kinderen in Nederland gaan naar school als ze 4 jaar zijn. Als ze 5 jaar zijn, moeten kinderen naar school. Ze zijn dan leerplichtig. Circa 1,5 miljoen kinderen gaan naar de basisschool, een school voor speciaal basisonderwijs of een school voor speciaal onderwijs. Samen vormen deze scholen de sector primair onderwijs (po).

Het voortgezet onderwijs (vo) bestaat uit vijf schoolsoorten:

1. voortgezet speciaal onderwijs (vso¹): voor kinderen met beperking, ziekte of gedragsproblemen, 38.000 leerlingen,
2. praktijkonderwijs (pro): voor kinderen met een laag IQ en leerachterstanden, 29.500 leerlingen;
3. voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo): verdeeld in vier leerwegen, 200.000 leerlingen in de bovenbouw;
4. hoger algemeen vormend onderwijs (havo): 164.000 leerlingen in de bovenbouw;
5. en het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo): verdeeld in twee varianten, atheneum en gymnasium, 171.000 leerlingen.

Met nog eens 394.000 leerlingen die in de onderbouw nog niet ingedeeld zijn in een schoolsoort, geeft dat een totaal van ca. 1 miljoen vo-leerlingen. De verschillen tussen deze schoolsoorten in het vo zijn groot. Elke schoolsoort heeft een eigen doelgroep met een eigen curriculum, opleidingsduur, afsluiting en doorstroommogelijkheden.

In het primair onderwijs waren in 2015 ruim 165.000 mensen werkzaam, in het voortgezet onderwijs bijna 85.000. Zij werken op bijna 7000 po-scholen (inclusief sbo-scholen en (v)so-scholen) en ongeveer 640 scholen voor voortgezet onderwijs.

De opdracht van het onderwijs

De opdracht van het onderwijs is de kwalificatie, persoonsvorming en socialisatie van leerlingen. Scholen spannen zich in om te bereiken dat alle leerlingen hun talenten optimaal ontplooiën en doorstromen naar vervolgonderwijs dat het beste bij hen past. Er wordt veel van scholen gevraagd: onderwijs dat leerlingen uitdaagt om het beste uit zichzelf te halen, rekening houden met verschillen tussen leerlingen en extra ondersteuning bieden aan leerlingen die dat nodig hebben. Het funderend onderwijs legt zo de basis voor de deelname van leerlingen aan de samenleving.

Het stelsel

Stelselverantwoordelijkheid Rijksoverheid

De Rijksoverheid is verantwoordelijk voor de kwaliteit, de toegankelijkheid en de doelmatigheid van het stelsel. Het ministerie van OCW stelt de juridische en financiële kaders (wet- en regelgeving en bekostiging). De kaders voor het funderend onderwijs zijn vastgelegd in sectorwetten: de Wet op het primair onderwijs (WPO), de Wet op het voortgezet onderwijs (WVO) en de Wet op de expertisecentra (WEC; voor scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs). Daarnaast hebben scholen te maken met de Wet medezeggenschap op scholen (WMS), de Leerplichtwet (LPW) en de Wet op het onderwijstoezicht (WOT).

Autonomie van schoolbesturen

Binnen deze kaders hebben de schoolbesturen een grote mate van autonomie: vrijheid van stichting, vrijheid van richting en vrijheid van inrichting. Sinds de invoering van de lumpsumbekostiging is de verantwoordelijkheid van de besturen toegenomen. In het po zijn er ruim 1000 schoolbesturen, in het vo ruim 330. Het aantal scholen dat besturen onder hun hoede hebben, loopt sterk uiteen: van één tot ongeveer zestig. Het aanbod aan scholen is zeer gevarieerd: openbare scholen, bijzondere scholen van een bepaalde godsdienstige richting en scholen die werken vanuit een specifiek pedagogisch-didactisch concept.

Verantwoordelijkheid gemeenten

¹ Het budget staat op de begroting van PO.

De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de onderwijshuisvesting en de beschikbaarheid van schoolgebouwen voor de scholen in hun gemeente. De verdeling van de verantwoordelijkheden bij renovatie en nieuwbouw van schoolgebouwen is niet altijd helder.

De PO-Raad, de VO-raad en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) willen dat elke gemeente voortaan samen met schoolbesturen een integraal huisvestingsplan maakt en dat gemeenten en besturen samen verantwoordelijk worden voor renovatie.

Bekostiging

Het ministerie van OCW besteedt jaarlijks 10 miljard euro aan het primair onderwijs (basisscholen, speciale scholen voor basisonderwijs én scholen voor (voortgezet) speciaal onderwijs) en 8 miljard euro aan het voortgezet onderwijs. Veruit het grootste deel van deze middelen wordt uitgekeerd door middel van lumpsumbekostiging. De omvang van de middelen wordt per school berekend; het geld wordt aan het bestuur uitbetaald. De berekening van de hoogte van het bedrag per school is ingewikkeld. In het po vindt de personele bekostiging per schooljaar plaats en de materiële bekostiging per kalenderjaar. In het vo wordt per kalenderjaar bekostigd. De belangrijkste bekostigingsparameter is het aantal leerlingen dat op 1 oktober van het voorgaande kalenderjaar bij de school staat ingeschreven. Daarnaast zijn kenmerken van leerlingen bepalend voor de hoogte van de bekostiging. In zowel het po als het vo wordt gewerkt aan een vereenvoudiging van de bekostiging.

Het bestuur is vrij om de middelen naar eigen inzicht te gebruiken ten behoeve van het onderwijs. Deze lumpsumbekostiging heeft voor- en nadelen. De lumpsum biedt schoolbesturen de ruimte om afgewogen keuzes te maken (vrijheid van inrichting; maatwerk). De verantwoording van schoolbesturen over deze keuzes en de besteding van middelen blijft een aandachtspunt, ook omdat de aandacht voor verantwoording vanuit de politiek is toegenomen. OCW heeft op verzoek van de Tweede Kamer [onderzoek gedaan naar alternatieven voor lumpsumbekostiging, zoals declaratiebekostiging en geoormerkte bekostiging](#) (mei 2016). Een belangrijk onderdeel van deze analyse is dat de lumpsumsystematiek het beste past bij ons onderwijsstelsel, maar dat voor wat betreft verantwoording echt een verbetering nodig is. Onder meer door intensiever gebruik te maken van de onderwijsdata die bij uitvoeringsorganisatie DUO beschikbaar is. De Tweede Kamer heeft de Onderwijsraad verzocht [onderzoek](#) te doen naar de sturing op onderwijskwaliteit via de lumpsumsystematiek (verwacht najaar 2017). Ook binnen OCW wordt op dit moment onderzocht op welke manier het inzicht in en de verantwoording over de besteding van de lumpsum en de intensiveringen verbeterd kan worden, zowel in termen van output als outcome.

Onderdeel van de lumpsumbekostiging voor het basisonderwijs zijn middelen voor het bestrijden van onderwijsachterstanden (gewicht- en impulsmiddelen). Ook gemeenten krijgen daarvoor middelen (gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid) met name bedoeld voor voorschoolse educatie, schakelklassen en zomerscholen. Naast de reguliere bekostiging kunnen basisscholen voor een geheel of gedeeltelijk schooljaar extra middelen (bijzondere bekostiging) ontvangen indien zich op de school uitzonderlijke situaties voordoen waar de reguliere bekostiging niet of onvoldoende in voorziet. Bijvoorbeeld de aanwezigheid van ten minste vier nog maar kort in Nederland verblijvende asielzoekerskinderen of overige vreemdelingenkinderen. Ook het voortgezet onderwijs kent nog een beperkt aantal aanvullende bekostigingsregelingen, zoals onderwijsachterstandsmiddelen (leerplusarrangement) of de nieuwkomersbekostiging (asielzoekersleerlingen). Aanvullende bekostiging in het vo vindt per kalenderjaar plaats.

Tot slot zijn er de middelen die via de prestatiebox ten behoeve van iedere school worden verstrekt. In akkoorden tussen het ministerie van OCW en de PO-Raad en VO-raad zijn verschillende sectorbrede ambities en doelstellingen voor het jaar 2020 verwoord om het onderwijs eigentijds en toekomstbestendig te laten zijn. Om te kunnen investeren in deze landelijke doelstellingen ontvangen de scholen een vast bedrag per leerling dat wordt toegevoegd aan de lumpsum. In 2017 is hiervoor 220 miljoen euro beschikbaar in het po, oplopend naar 260 miljoen euro in 2018 en volgende jaren. Onder de vo-scholen wordt een bedrag van ongeveer 260 miljoen euro verdeeld. In 2018 loopt dit op tot ongeveer 300 miljoen euro. In 2017 vindt een tussentijdse evaluatie plaats van het doelbereik van deze akkoorden en in 2020 een eindmeting. Afhankelijk van de bereikte resultaten kan een deel van de prestatiebox aan de lumpsum worden toegevoegd. Bij onvoldoende doelrealisatie kunnen de middelen onder striktere voorwaarden, of niet meer worden verstrekt.

Onderwijs in Caribisch Nederland

Sinds oktober 2010 zijn Bonaire, Saba en Sint Eustatius bijzondere Nederlandse gemeenten, waar Nederlands onderwijs aangeboden wordt. Er zijn 12 basisscholen op de eilanden. Elk eiland heeft een eigen vo-school met daaraan verbonden een afdeling mbo. Feitelijk is Nederlands op alle eilanden een vreemde taal, waardoor de instructietaal en de moedertaal van de leerlingen niet dezelfde is. In november 2016 is de Onderwijsagenda 'Samen werken aan de volgende stap, 2017–2020' (OA 2017-2020), tijdens de onderwijsconferentie op Sint Eustatius op 28 november 2016 ondertekend door de minister van OCW en de betrokken partijen van Caribisch Nederland (CN). Het doel van de nieuwe OA is dat de leerlingen in CN in 2020 onderwijs van voldoende kwaliteit krijgen en dat de onderwijsresultaten aantoonbaar zijn gestegen. Meer informatie over de onderwijsagenda en de ontwikkeling van het onderwijs op CN is te lezen in een [Tweedekamerbrief](#).

Ten behoeve van een adequate inzet gericht op de noodhulp en wederopbouw voor Sint Maarten, Sint Eustatius en Saba als gevolg van de schade aangericht door orkaan Irma, is binnen de Rijksoverheid het crisismanagement in werking getreden. Dit crisismanagement vertakt zich van ministerieel en interdepartementaal overleg in departementaal en operationeel overleg. Net als bij internationale crises, vervult de directie Internationaal beleid onder leiding van de SG hierin de coördinerende rol binnen het ministerie van OCW. De komende maanden zal een wederopbouwteam, aangestuurd vanuit directie Internationaal beleid, de inzet coördineren vanuit OCW op de wederopbouw van Sint Maarten, Sint Eustatius en Saba. Behalve de voorbereiding en begeleiding van hoog ambtelijke en politieke overleggen, zal dit team de wederopbouw concreet vormgeven op de OCW domeinen.

Onderwijskwaliteit en toezicht

Het Nederlandse onderwijs is over het algemeen van goede kwaliteit. De Inspectie van het Onderwijs (inspectie) houdt hierop toezicht. Op 1 september 2016 voldeed het overgrote deel van de scholen aan de wettelijke minimumnormen. Het aantal zeer zwakke scholen is in de afgelopen jaren sterk gereduceerd, er zijn nu 12 zeer zwakke basisscholen, 1 zeer zwakke sbo-school, 3 zeer zwakke so-scholen en 5 zeer zwakke vo-afdelingen. De inspectie houdt in haar oordeel rekening met aspecten als de samenstelling van de leerlingenpopulatie van een school.

Vanaf augustus 2017 is het toezicht van de inspectie vernieuwd. Eigen verantwoordelijkheid van besturen en scholen voor de onderwijskwaliteit en hun ambities vormen het uitgangspunt. Sinds het schooljaar 2015-2016 hebben zeer zwakke scholen nog maar één jaar de tijd zich te verbeteren naar ten minste 'zwak'. Zwak presterende scholen worden gestimuleerd om te verbeteren. In het vernieuwde toezicht kunnen, op eigen verzoek, scholen van de inspectie niet alleen het oordeel voldoende, maar ook de waardering 'goed' krijgen. Goede scholen kunnen, eveneens op eigen verzoek, vervolgens tevens in aanmerking komen voor het predicaat 'excellente school'.

Leerplicht en voortijdig schoolverlaten

Elk in Nederland wonend kind heeft vanaf zijn vijfde jaar het recht en de plicht om naar school te gaan. Die verplichting duurt in elk geval tot het jaar waarin de jongere 16 jaar wordt. Vmbo'ers, havisten, vwo'ers en vso-leerlingen die kunnen uitstromen naar vervolgonderwijs, moeten doorleren totdat ze 18 jaar zijn (kwalificatieplicht) of een havo-, vwo- of een mbo2-diploma of hoger gehaald hebben (startkwalificatie), zodat ze goed voorbereid op de arbeidsmarkt komen. De kwalificatieplicht heeft met name voor vmbo-leerlingen consequenties. Het behalen van het vmbo-diploma is niet genoeg. Leerlingen moeten na het vmbo verplicht doorstromen naar het mbo of het havo. Jaarlijks vallen met name op de overstap van vmbo naar mbo en tijdens de eerste twee jaren op het mbo veel leerlingen uit (voortijdig schoolverlaters). De doorlopende leerroutes vmbo-mbo worden om dit te verbeteren wettelijk verankerd. Meer informatie: [Tweedekamerbrief over voortijdig schoolverlaten](#) (februari 2017) en [Tweedekamerbrief versterkt vmbo](#) (februari 2017).

Leraren en schoolleiders

Leraren en schoolleiders zijn bepalend voor de kwaliteit van het onderwijs. In de afgelopen jaren zijn er veel initiatieven geweest om de kwaliteit van leraren te verbeteren en de aantrekkingskracht van het beroep te vergroten. Vanaf 1 augustus 2018 houden leraren hun bekwaamheden bij in het Lerarenregister. Het is aan de leraren zelf om in te vullen welke eisen aan het beroepsregister worden gesteld. Tegelijkertijd wordt voor beide sectoren een lerarentekort verwacht. In bepaalde delen van het land is hier al sprake van. Met de Lerarenagenda zijn al

vorderingen gemaakt om het geraamde tekort terug te dringen, maar naar verwachting is dit nog niet voldoende. Daarom is in februari 2017 het Plan van aanpak lerarentekort opgesteld. In het onderwijs en breder in de maatschappij leeft de wens om te werken met kleinere klassen en om het aantal lesuren van leraren te verminderen. Om deze ambities waar te kunnen maken, is de aanpak van het lerarentekort een belangrijke voorwaarde. Daarbij kan het verbeteren van de beloning van leraren, gekoppeld aan het creëren van betere loopbaanperspectieven, helpen om de aantrekkingskracht van het beroep te vergroten. Leraren, onderwijsorganisaties en -bonden hebben aandacht gevraagd voor een eerlijker salaris en minder werkdruk voor leraren in het basisonderwijs. Meer informatie over lerarenbeleid: www.delerarenagenda.nl of de [derde voortgangsrapportage Lerarenagenda](#) (november 2016).

De schoolleider is verantwoordelijk voor het schoolbeleid, zoals vastgelegd in het schoolplan en de schoolgids en vormt de schakel tussen het schoolbestuur en de leraren. Het merendeel van de (adjunct-)directeuren in het po heeft zich geregistreerd in het Schoolleidersregister PO, waar zij aangeven over welke basiskwalificaties uit de beroepsstandaard zij beschikken. Schoolleidersregister PO is een onafhankelijke organisatie die wordt gedragen door de AVS (Algemene Vereniging van Schoolleiders), de onderwijsvakbonden AOb en CNV Onderwijs en de werkgeversorganisatie PO-Raad. In het vo beheert Stichting Schoolleidersregister VO (SRVO) het register, dat in april 2016 geopend is en nog wordt doorontwikkeld. Er staan nu 1215 van de 4300 schoolleiders in het vo in geregistreerd.

Sturing en samenwerking

Het is belangrijk dat scholen inspelen op veranderingen in de samenleving. Soms kan de overheid dit faciliteren en stimuleren door middel van geld, aanpassing van wet- of regelgeving, door goede voorlichting of andere vormen van ondersteuning. Om verandering van onderop mogelijk te maken en te bevorderen, worden ook afspraken gemaakt met de sectorraden (PO-Raad en VO-raad) en sociale partners. In vervolg op het Nationaal Onderwijsakkoord (2013) zijn in 2014 afspraken gemaakt in sectorakkoorden per sector. Deze afspraken lopen door tot 2020. Schoolbesturen delen de ambities van de sectorakkoorden.

Een belangrijk uitgangspunt voor zowel de overheid, de scholen als de schoolbesturen is transparantie. Ouders hebben recht op goede informatie en zijn de partner van de school als het gaat om de ontwikkeling van hun kinderen. Informatie over scholen, onderwijsresultaten en dergelijke is beschikbaar op de website www.scholenopdekaart.nl. OCW werkt nauw samen met de PO-Raad en de VO-raad om ervoor te zorgen dat deze website gebruiksvriendelijk, relevant en betrouwbaar is. Scholen moeten de ouders betrekken bij het beleid van de school. Elke school heeft een medezeggenschapsraad waarin ouders en medewerkers van de school, en in het vo ook leerlingen, zijn vertegenwoordigd.

Uitdagingen en actuele thema's

Onderwijs in internationaal perspectief

In 2016 constateerde de Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) dat Nederland een van de best presterende onderwijssystemen ter wereld heeft. Een belangrijke reden daarvoor is de balans tussen vrijheid van onderwijs en professionele ruimte voor leraren enerzijds, en de kwaliteitsborging in de vorm van centrale examens anderzijds. Als positieve kenmerken van ons onderwijssysteem worden genoemd:

1. de extra bekostiging van scholen met achterstandskinderen,
2. het relatief kleine verschil tussen de zwakst en de best presterende leerlingen,
3. de cultuur van experimenteren,
4. innovatief onderwijs, en
5. de flexibiliteit om op te stromen naar hogere niveaus later in de onderwijsloopbaan.

Aanbevelingen hebben betrekking op voor- en vroegschoolse educatie (vve) en kinderopvang, vroege selectie, motivatie en excellentie, leraren en schoolleiders, én de kwaliteit van en verantwoording door schoolbesturen. Ook uit de driejaarlijkse PISA-onderzoeken blijkt dat Nederlandse jongeren op een hoog niveau presteren op het terrein van lezen, wiskunde en natuurwetenschappen. Wel bleek uit [de meest recente PISA-onderzoeken](#) dat de resultaten van vmbo-leerlingen op het terrein van natuurwetenschappen en van havo- en vwo-leerlingen bij wiskunde teruglopen (december 2016). Deze trends zijn ook in andere westerse landen zichtbaar. Op dit moment wordt onderzocht wat de oorzaak van deze dalingen is. Het ministerie heeft eerder

verschillende maatregelen genomen, zoals de invoering van referentieniveaus voor taal en rekenen, curriculumvernieuwing van de bètavakken en investeringen in het Techniekpact. Verwacht wordt dat deze maatregelen de prestaties van leerlingen zullen verbeteren.

Leerlingendaling

Het aantal basisscholen is in de afgelopen jaren afgenomen (tot 6347). Dit komt onder meer doordat er minder kinderen worden geboren. De komende jaren zal het aantal leerlingen in absolute aantallen verder teruglopen. De daling in het po loopt nog door tot 2023. Naar verwachting gaat het in de periode van 2008 tot 2023 om een terugloop van 1.550.000 naar 1.380.000 leerlingen in het po. In het vo gaat het om een daling van 120.000 leerlingen, een achtste van alle leerlingen, over een periode van 15 jaar. De daling slaat in de ene regio of schoolsoort sterker neer dan in de andere. Klassieke krimpregio's zijn Oost-Groningen, Zeeuws-Vlaanderen en Zuid-Limburg. In het vo treft de krimp vooral praktijkonderwijs, de beroepsgerichte leerwegen in het vmbo en het vwo. De leerlingendaling is een demografisch gegeven en kan dus niet worden tegengehouden. Scholen kunnen door nieuwbouw of nieuwe categorieën leerlingen tijdelijk opleven, maar vroeg of laat zal elke school zich moeten herbezinnen.

Nu is het basisonderwijs nog overal goed bereikbaar. In het voortgezet onderwijs kunnen ouders en leerlingen in de meeste regio's binnen fietsafstand uit verschillende openbare en bijzondere scholen kiezen, maar in sommige regio's is dit niet haalbaar. In eerste instantie kozen besturen die te maken kregen met leerlingendaling er vooral voor om het eigen aanbod te versoberen, maar er worden ook afdelingen en vestigingen gesloten. De reisafstand voor leerlingen neemt daardoor toe. De schoolbesturen zoeken in toenemende mate naar nieuwe (bestuurlijke) organisatievormen, zoals samenwerkingsscholen (tussen openbaar en bijzonder onderwijs) en tienercolleges (tussen primair en voortgezet onderwijs), om hun onderwijsaanbod in stand te houden.

De komende jaren staan in het teken van het vinden van een nieuwe balans tussen de onderwijsvraag en het onderwijsaanbod. OCW ondersteunt schoolbesturen om de gevolgen van leerlingendaling zo goed mogelijk op te vangen en samenwerking tussen schoolbesturen en gemeenten te bevorderen. De huidige wet- en regelgeving (voorzieningenplanning en de fusietoets) biedt scholen beperkte ruimte voor innovatieve samenwerking.

Bovenbestuurlijke regionale samenwerking komt vooralsnog moeizaam van de grond. Meer informatie: www.leerlingendaling.nl en de [Tweede voortgangsrapportage leerlingendaling](#) (november 2016).

Curriculumherziening

De inhoud van het funderend onderwijs – het curriculum – is op landelijk niveau vastgelegd in kerndoelen (po en vo) en de eindtermen (bovenbouw vo). Eind 2014 is gestart met een integrale herijking van dit curriculum. Het doel hiervan is om – waar nodig – het curriculum inhoudelijk te actualiseren. Centrale vraag daarbij is of leerlingen op school nog die kennis en vaardigheden leren die zij (later) in hun persoonlijk, maatschappelijk en beroepsmatig functioneren nodig hebben. Door het curriculum integraal te benaderen – en niet gefragmenteerd of op basis van incidenten te vernieuwen – kan daarnaast de samenhang binnen het curriculum worden vergroot en overlappendheid worden voorkomen.

Sinds eind 2014 zijn op basis van inbreng van allerhande experts en praktijkdeskundigen voorstellen ontwikkeld voor de gewenste inhoud van het onderwijs. Dit heeft onder meer geresulteerd in het advies 'Ons Onderwijs 2032' met een voorstel om het landelijke curriculum op onderdelen aan te passen. In de daarop volgende fase heeft de coördinatiegroep curriculumherziening – bestaande uit een brede vertegenwoordiging uit het onderwijsveld – een plan van aanpak voor vervolg uitgewerkt. Onderdeel hiervan is dat er begin 2018 voor negen inhoudelijke thema's ontwikkelteams van start zullen gaan. Deze ontwikkelteams – bestaande uit leraren en schoolleiders voor po en vo – ontwikkelen per thema bouwstenen voor een vernieuwd curriculum. Op basis van deze bouwstenen kunnen vernieuwde kerndoelen en eindtermen worden ontwikkeld. (zie voor meer informatie [Tweedekamerbrief vervolg curriculumherziening PO/VO](#) (feb 2017)).

Inzet van ICT in het onderwijs

Het funderend onderwijs staat voor de uitdaging om eigentijds onderwijs vorm te geven, dat voorbereidt op leven en werken in de digitale samenleving. Het gebruik van ict en digitale leermiddelen kan het onderwijs aantrekkelijker (motivatie) en effectiever (meer maatwerk, directe feedback) maken. Een goede inzet van ICT vraagt veel veranderkracht van de onderwijsorganisatie, schoolleiders en leraren. Het ontbreekt vaak aan de benodigde kennis, vaardigheden en tijd, maar ook aan financiële middelen om de benodigde investeringen te kunnen doen.

Actueel is de nadruk op het goed borgen van de privacy van leerlingen en de oprichting van een ICT-coöperatie die scholen ontzorgt op hun ICT-infrastructuur. De invoering van digitale geletterdheid in het curriculum in de komende jaren vraagt ook om moderne leermiddelen en nieuwe vaardigheden van leraren. Het Doorbraakproject Onderwijs en ICT heeft in de afgelopen jaren de randvoorwaarden voor effectief ICT-gebruik grotendeels op orde gebracht. Het is onze inzet om de leermiddelenmarkt minder aanbodgestuurd en meer vraaggericht te maken.

In het vo is er momentum. Leraren van meer dan 200 scholen werken in zogeheten leerlabs aan innovatietrajecten rondom gepersonaliseerd leren, maatwerk en ict. In het po heeft de ondersteuning zich vooral gericht op het bestuursniveau. Zoals ook de Onderwijsraad recent adviseerde in zijn advies 'Doordacht Digitaal', is het nu vooral aan scholen en leraren zelf om te experimenteren met ICT in de klas en zodoende kennis en ervaring op te doen.

Overgangen in het funderend onderwijs

Elke jongere maakt na de basisschool de overstap naar het voortgezet onderwijs. Wettelijk is voorgeschreven dat alle leerlingen in groep 8 van de basisschool een eindtoets moeten afleggen. De basisschool geeft in het voorjaar van groep 8 een bindend schooladvies, waarmee het kind zich kan inschrijven op een middelbare school. Leerlingen kunnen het voortgezet onderwijs beginnen in verschillende soorten brugklassen, zowel categoriaal (bijvoorbeeld vmbo-tl of vwo), als breed (zoals dakpanklassen vmbo-tl/havo of havo/vwo of nog breder vmbo/havo/vwo). Deze selectie op niveau is bron van een aanhoudende maatschappelijke discussie: selecteren we leerlingen vroeg of laat? De meeste schoolbesturen beschikken over een breed aanbod, maar leerlingen kunnen niet op elke vestiging elke vo-opleiding volgen. De meeste van de ongeveer 1300 vestigingen zijn categoriaal of bieden dakpanklassen aan. OCW maakt bestuurlijke afspraken met de VO-raad om overal in Nederland een voldoende aanbod van heterogene brugklassen te kunnen garanderen. Meer informatie: [Tweedekamerbrief over brede brugklassen in het voortgezet onderwijs](#) (januari 2017).

De gelaagdheid van het Nederlandse voortgezet onderwijs moet gepaard gaan met een ruime mogelijkheid voor leerlingen om te kunnen stapelen en doorstromen, zodat een verkeerde keuze hersteld kan worden en pas later geopenbaard talent toch benut kan worden. Dit betekent echter niet dat elke leerling zonder meer op elk moment naar een andere schoolsoort kan overstappen. Het schoolbestuur bepaalt in sterke mate op welke momenten leerlingen kunnen overstappen en onder welke voorwaarden dit mogelijk is (vrijheid van inrichting). Een praktisch punt hierbij is dat de verschillende vakkenpakketten en curricula in het vo niet zonder meer op elkaar aansluiten. Dit wordt in sterke mate veroorzaakt door de keuze om het voortgezet onderwijs zo in te richten dat het optimaal voorbereidt op respectievelijk een mbo-, hbo- of universitaire vervolgopleiding.

Deze spanning is het meest zichtbaar bij de overstap van vmbo naar havo (het snijvlak tussen de beroepskolom en het algemeen vormend onderwijs). De discussie spitste zich recentelijk toe op de vraag of de 40.000 vmbo-gt en vmbo-tl leerlingen die elk jaar hun diploma halen zonder meer toegelaten zouden moeten worden tot het havo. Meer informatie: [Tweedekamerbrief over een doorstroomrecht vmbo-havo](#) (januari 2017).

De OECD en de Onderwijsinspectie hebben onlangs gewaarschuwd dat de stapelmogelijkheden afnemen.² Met name leerlingen met laagopgeleide ouders krijgen niet het onderwijs dat ze aankunnen, waardoor hun talenten onderbenut blijven. De inspectie constateerde dat leerlingen met laagopgeleide ouders lagere schooladviezen krijgen en doorstromen naar lagere schoolsoorten. In oktober 2016 lanceerde OCW het Actieplan gelijke kansen om jongeren dezelfde kansen te bieden in het onderwijs ongeacht hun woonplaats, afkomst of talenten. Meer informatie: www.gelijke-kansen.nl of de [Tweedekamerbrief Actieplan gelijke kansen in het onderwijs](#) (oktober 2016).

² OECD, *Review of National Policies for Education. Netherlands 2016. Foundations for the Future* (mei 2016) en Inspectie van het Onderwijs, *Staat van het Onderwijs. Onderwijsverslag 2014/2015* (april 2016).

Maatwerk

Meer en meer is de vraag van de samenleving om iedere leerling het onderwijs te geven dat bij hem of haar past – en dat aansluit bij zijn of haar talenten. Scholen proberen hieraan te voldoen. Met de invoering van passend onderwijs wordt door maatwerkfinanciering geprobeerd om leerlingen met een zorgvraag zoveel mogelijk te helpen binnen het reguliere onderwijs. Leraren, scholen, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden hebben sinds de invoering van passend onderwijs in 2014 betekenisvolle stappen gezet. Maar er zijn ook nog aandachtspunten, zoals versterking van de samenwerking om meer variatie in het ondersteuningsaanbod en een landelijk dekkend ondersteuningsaanbod te bereiken. Verder vragen de leerplichtcijfers en de aanpak om het aantal thuiszitters terug te dringen de komende tijd nog aandacht. Ook zijn extra acties nodig om de schoolteams goed toe te rusten, de samenwerking met de jeugdhulp en zorg te verbeteren en ervoor te zorgen dat het geld voor passend onderwijs zoveel mogelijk op de scholen wordt ingezet.

Ook voor andere leerlingen wordt geprobeerd om maatwerk te bieden. Recent heeft het ministerie van OCW een aantal maatregelen genomen die meer maatwerk mogelijk maken in het voortgezet onderwijs, zoals de mogelijkheid om een of meer vakken op een hoger niveau te volgen of vervroegd af te sluiten met een examen. De roep om meer maatwerk heeft echter ook de praktische begrenzing van de organiseerbaarheid. Binnen de wettelijke kaders is veel mogelijk, maar individuele leerroutes zijn moeilijk te organiseren of duur. Het is voor een havo-school bijvoorbeeld niet makkelijk om vwo-vakken aan te bieden. Bovendien mag maatwerk ook niet ten koste gaan van de herkenbaarheid van het diploma. Een vo-diploma moet van Groningen tot Maastricht hetzelfde waard zijn.

Schoolleiders zoeken naar manieren om hun organisatie te kunnen blijven ontwikkelen. Ze maken gebruik van bijvoorbeeld formatief toetsen en [lente- en zomerscholen](#) om leerlingen een alternatief te bieden voor zittenblijven of afstromen naar een lager onderwijsniveau (februari 2017).

Meer maatwerk kan leiden tot grotere verschillen tussen scholen. Tegen de achtergrond van teruglopende leerlingenaantallen (en de daarmee samenhangende afnemende bekostiging) profileren scholen zich in toenemende mate met een gevarieerd onderwijsaanbod om leerlingen te werven. Dit kan leiden tot onderlinge concurrentie tussen scholen. Lumpsumbekostiging geeft schoolbesturen de mogelijkheid om eigen keuzes te maken, zoals tweetalig onderwijs, sport- en theaterklassen, categorale mavo's en gymnasia, maar bijvoorbeeld ook om bepaalde richtingen niet aan te bieden.

Meer informatie: [Tweedekamerbrief vervolg flexibilisering in het voortgezet onderwijs](#) (juni 2016) en de [Voortgangsrapportage regelluwe scholen](#) (november 2016).

Betrokken partijen bij Primair en Voortgezet Onderwijs

Besturenorganisaties

PO-Raad

VO-Raad

Samenwerkingsverbanden passend onderwijs

Schoolleiders

PO: Algemene Vereniging van Schoolleiders (AVS)

VO: Netwerk van Schoolleiders (NVS)

Lerarenorganisaties

De Onderwijscoöperatie

Algemene Onderwijsbond (AOB)

CNV Onderwijs

Federatie van Onderwijsvakorganisaties (FvOv)

Ouders

Ouders & Onderwijs

Leerlingen
LAKS

Gemeenten
Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)
G4 (De vier grootste gemeenten)

DIRECTORAAL-GENERAAL HOGER ONDERWIJS, BEROEPSONDERWIJS, WETENSCHAP EN EMANCIPATIE

Middelbaar beroepsonderwijs

1. Het mbo

Het middelbaar beroepsonderwijs leidt studenten op voor een beroep. Het is een onderwijssector met veel variëteit in deelnemers, opleidingen, onderwijsniveaus en een sterke relatie met het bedrijfsleven.

1.1 Kwalificatie

Het mbo leidt op voor een drievoudige kwalificatie³:

- Uitoefening van een beroep
- Deelname aan de maatschappij (inclusief burgerschap)
- Doorstroom naar een hoger onderwijsniveau

Er zijn in het mbo vier sectoren: Dienstverlening en gezondheidsonderwijs; Techniek; Economie; Landbouw en Natuurlijke Omgeving (groen onderwijs). Het mbo kent een landelijke kwalificatiestructuur. Sinds de herziening van de kwalificatiestructuur in 2015/16 resteren er 501 kwalificaties, beschreven in 178 kwalificatiedossiers. De Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) is verantwoordelijk voor de ontwikkeling en het onderhoud van de kwalificatiestructuur. Per kwalificatie zijn de kwalificatie-eisen aangegeven: wat moet de student kennen en kunnen als beroepsbeoefenaar. Ook ten aanzien van burgerschap en loopbaanontwikkeling zijn vereisten beschreven in het kwalificatiedossier.

Mbo-opleidingen mogen alleen gericht zijn op door de minister vastgestelde kwalificaties; deze staan geregistreerd in het Centraal register beroepsopleidingen (Crebo). Na vaststelling van een kwalificatie kan een instelling daar een opleiding voor aanbieden. Op voorwaarde dat de instelling daar het recht c.q. de licentie voor heeft.

Het mbo leidt op voor een grote diversiteit aan beroepen op vier niveaus:

Soort opleiding	Mbo niveau	Duur
Entreeopleidingen	niveau 1	1 jaar
Basisberoepsopleidingen	niveau 2	1-2 jaar
Vakopleidingen	niveau 3	3 jaar
Middenkaderopleidingen	niveau 4	3 jaar, enkele 3-4 jr
Specialistenopleidingen (kopopleiding na vakopleiding)	niveau 4	1 jaar

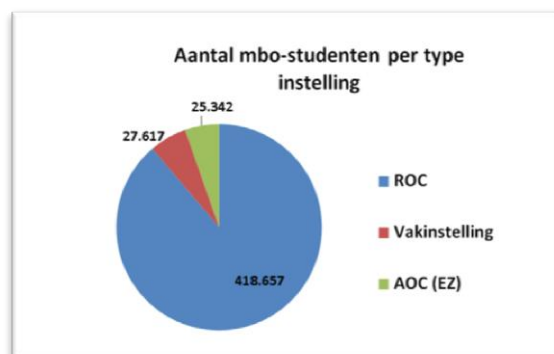
De beroepspraktijkvorming (bpv) is een essentieel onderdeel van een mbo-kwalificatie. De bpv vindt plaats tijdens een stage bij de beroepsopleidende leerweg (BOL) en bij de beroepsbegeleidende leerweg (BBL) voor minimaal 60% als werknemer op de werkplek. De bpv vindt plaats bij een van de 247.000 erkende leerbedrijven.

1.2 Instellingen

Er zijn 66 bekostigde mbo-instellingen en 94 niet-bekostigde instellingen (NBI) zoals NCOI, LOI, PBNA, Schoevers. Bekostigde instellingen zijn onder te verdelen in:

- Regionale opleidingscentra (ROC) (43; bijv. ROC Mondriaan)
- Vakinstellingen (11; bijv. Sint Lucas)
- Agrarische onderwijsinstellingen (AOC) (12; bijv. Wellant College)

Er wordt ook mbo-onderwijs verzorgd in Caribisch Nederland (625 studenten in schooljaar 2015/16)

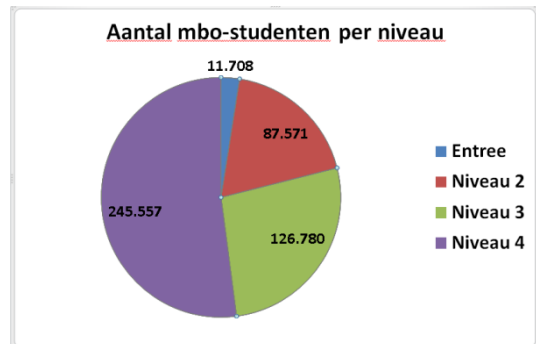

³ Zie de *Wet educatie en beroepsonderwijs* (WEB) uit 1996. De belangrijkste wet voor het mbo.

1.3 De studenten

De variëteit in studenten is groot qua vooropleiding, capaciteiten, (beroeps- en studie-)voorkeuren, motivatie, ambities en kenmerken zoals leeftijd, sociaal milieu, etniciteit.

- circa 475.000 bekostigde studenten
- circa 34.000 niet-bekostigde studenten (7%)
- circa 30% is nog leer-/kwalificatieplichtig (onder 18 jaar)
- circa 30% is ouder dan 23 jaar (zij-instromers), bij niet-bekostigd instellingen is dat hoger
- de meeste studenten volgen opleidingen op niveau 4 en 3

Bron Onderwijs in cijfers schooljaar 2015-2016

1.4 Begroting en bekostiging

Op de [Rijksbegroting](#) staat in 2017 €4,2 miljard gereserveerd voor het mbo (artikel 4: mbo en volwasseneneducatie), waarvan €3,7 miljard rijksbijdrage (lumpsum) voor de bekostigde mbo-instellingen en -opleidingen. Dit is exclusief groene opleidingen, die tot 2018 vanuit de EZ-begroting worden bekostigd. Naast de rijksbijdrage is €383 miljoen beschikbaar voor kwaliteitsafspraken; hiervan is ruim de helft, €199 miljoen, resultaatafhankelijk. Er is circa €100 miljoen beschikbaar voor speciale beleidsdoelstellingen en wettelijke taken (bijvoorbeeld regeling praktijkleren, Tel mee met Taal en wettelijke taken SBB).

Lumpsum

Het landelijk budget dat beschikbaar is voor het beroepsonderwijs wordt verdeeld in een budget voor entreeopleidingen en een budget voor de niveaus 2 t/m 4. Het budget voor de entreeopleidingen wordt verdeeld over de instellingen naar rato van het aantal ingeschreven studenten. Het budget voor de niveaus 2 t/m 4 wordt verdeeld naar rato van het aantal ingeschreven studenten én het aantal afgegeven diploma's van elke instelling. De mate waarop een student meetelt, is afhankelijk van de leerweg (bol of bbl), de opleiding (c.q. de prijsfactor van de opleiding) en het aantal verblijfsjaren in het mbo (cascade). De mate waarin een diploma meetelt is afhankelijk van het niveau en of de student al eerder een mbo-diploma heeft behaald.

Het bestuur is vrij om de middelen naar eigen inzicht te gebruiken ten behoeve van het onderwijs. Deze lumpsumbekostiging heeft voor- en nadelen. De lumpsum biedt schoolbesturen de ruimte om afgewogen keuzes te maken (vrijheid van inrichting; maatwerk). De verantwoording van schoolbesturen over deze keuzes en de besteding van middelen blijft een aandachtspunt, ook omdat de aandacht voor verantwoording vanuit de politiek is toegenomen. OCW heeft op verzoek van de Tweede Kamer [onderzoek gedaan naar alternatieven voor lumpsumbekostiging, zoals declaratiebekostiging en geoormerkte bekostiging](#) (mei 2016). Een belangrijk onderdeel van deze analyse is dat de lumpsumsystematiek het beste past bij ons onderwijsstelsel, maar dat voor wat betreft verantwoording echt een verbetering nodig is. Onder meer door intensiever gebruik te maken van de onderwijsdata die bij uitvoeringsorganisatie DUO beschikbaar is. De Tweede Kamer heeft de Onderwijsraad verzocht [onderzoek](#) te doen naar de sturing op onderwijskwaliteit via de lumpsumsystematiek (verwacht najaar 2017) en vraagt zij het onderwijsveld middels een [internetconsultatie](#) (deadline reactie 29 oktober 2017) om hun input. Ook binnen OCW wordt op dit moment onderzocht op welke manier het inzicht in en de verantwoording over de besteding van de lumpsum en de intensiveringen verbeterd kan worden, zowel in termen van output als outcome.

Kwaliteitsafspraken

Het doel van de kwaliteitsafspraken is de kwaliteit van het mbo-onderwijs te verbeteren door instellingen te stimuleren in hun onderwijs te investeren en hen te prikkelen hun onderwijsopbrengsten te verhogen. Dat gebeurt door het beschikbaar stellen van [extra financiële middelen](#) ([investeringsbudget](#) en [resultaatafhankelijk budget](#)) en door het systematisch beschikbaar stellen van informatie over [de resultaten](#) van individuele mbo-instellingen. Om in aanmerking te komen voor het investeringsbudget, heeft iedere individuele instelling

een [overeenkomst kwaliteitsafspraken mbo](#) ondertekend en een [kwaliteitsplan](#) opgesteld. Dit kwaliteitsplan gaat over de verbetering van de algemene onderwijskwaliteit. De volgende thema's staan hierbij centraal: professionele ontwikkeling van het onderwijzend personeel (waaronder examenfunctionarissen), taal en rekenen, kwaliteit van de beroepspraktijkvorming, excellent vakmanschap, vsv en kwetsbare jongeren en studiewaarde.

1.5 De kwaliteit van het mbo

De afgelopen jaren is de kwaliteit in het mbo verbeterd:

- de studententevredenheid over school en studie is gestegen naar 52%, het rapportcijfer voor de opleiding gestegen van 6,9 naar 7,1 en het cijfer voor de instelling van 6,2 naar 6,5 (bron: JOB-monitor 2016)
- het aantal voortijdig schoolverlaters is verder gedaald van 71.000 in 2002, naar 36.560 in 2011/2012, naar 22.948 in 2015/2016 (bron brief MOCW over vsv-cijfers 21 februari 2017)
- Examenkwaliteit voldoende van 49% in 2011/2012 naar 71% in 2014/2015, Kwaliteitsborging op instellingsniveau voldoende van 33% 2011/2012 naar 64% in 2014/2015 (bron: De Staat van het Onderwijs 2015)
- Percentage leerbedrijven dat over vakkennis het oordeel (zeer) goed geeft 76% in 2016 (bron, Onderzoek Panteia in opdracht van OCW en SBB naar aanleiding van motie Strauss)
- Een grote meerderheid van de instellingen heeft een goede financiële positie en de kengetallen van bijna alle instellingen liggen boven de signaleringswaarden. (bron: De financiële Staat van het Onderwijs 2015, IvHO december 2016)

2. Sturingsinstrumenten

De bewindspersoon (en in opdracht de directie MBO) is verantwoordelijk voor een kwalitatief goed stelsel voor het middelbaar beroepsonderwijs. Een stelsel dat toegankelijk en betaalbaar is en zo functioneert dat het onderwijs aansluit bij de talenten en de ambities van individuele studenten en bij de behoeftes van de maatschappij.

De bewindspersoon heeft de volgende sturingsinstrumenten:

- wet- en regelgeving;
- bekostiging of subsidies gericht op het behalen van beleidsdoelen (excellentie, professionalisering, taal en rekenen etc.);
- agenderen, stimuleren en ondersteunen van initiatieven en ontwikkelingen;
- bestuurlijke afspraken en gesprekken zowel met individuele scholen als met meerdere partijen tegelijk (bijv. Zorgpact) om te stimuleren dat resultaten worden geboekt op beleidsdoelstellingen
- zorgen voor transparante informatievoorziening.

3. Betrokken partijen

1. De mbo-instellingen

Deze zijn divers in omvang, populatie en problematiek.

2. De MBO Raad is de brancheorganisatie van de mbo-instellingen. Bij de MBO Raad zijn alle 66 onderwijsinstellingen van de mbo-sector aangesloten. De MBO Raad behartigt de gemeenschappelijke belangen van de aangesloten leden, biedt diensten aan en onderneemt gezamenlijke activiteiten die samenhangen met deze belangenbehartiging. *Voorzitter Ton Heerts*

3. NRTO (Nederlandse Raad voor Training en Opleiding): De NRTO is de overkoepelende brancheorganisatie voor alle particuliere trainings- en opleidingsbureaus in Nederland. Tientallen leden van de NRTO bieden wettelijk erkende mbo-opleidingen aan, aan jongeren maar vooral aan volwassenen waar ze marktleider zijn. Deze wettelijk erkende MBO opleidingen moeten aan dezelfde eisen voldoen als bijvoorbeeld een ROC. De Onderwijsinspectie controleert (net als bij een ROC) de kwaliteit. *Voorzitter Hans Hillen.*

4. SBB (Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven): De SBB verricht wettelijke taken voor het middelbaar beroepsonderwijs en het bedrijfsleven: erkennen en begeleiden van leerbedrijven, onderhouden van de 'kwalificatiestructuur mbo', verzorgen van informatie over

de arbeidsmarkt, beroepspraktijkvorming en doelmatigheid van het opleidingsaanbod.
duo-voorzitterschap Michaël van Straalen (MKB-Nederland) en Ton Heerts (MBO Raad)

5. JOB (Jongerenorganisatie Beroepsonderwijs): JOB is de belangenvereniging voor studenten in het mbo. Jaarlijks wordt een bestuur gekozen dat bestaat uit mbo-studenten. De JOB-monitor, een tweejaarlijks tevredenheidsonderzoek onder mbo-studenten, is een belangrijke informatiebron.
Voorzitter 2016-2017 Roosmarijn van Dam

6. BVMBO (beroepsvereniging mbo) is de beroepsvereniging vóór en dóór opleiders (docenten en onderwijsondersteuners zoals instructeurs) in het mbo en is in 2011 officieel opgericht om recht te kunnen doen aan de eigenheid van opleiders in het mbo.
Voorzitter Marjolein Held

7. VNO/NCW, MKB-Nederland: Meer dan andere onderwijssectoren heeft het mbo een nauwe relatie met het bedrijfsleven. Dit is deels formeel vastgelegd in wet- en regelgeving. Zo is het bedrijfsleven vertegenwoordigd in de sectorkamers van de SBB en beslist het mee over kwalificatiedossiers, kwalificaties, kwalificatie-eisen (leerdoelen) en keuzedelen.
Voorzitter VNO-NCW Hans de Boer
Voorzitter MKB-Nederland Michaël van Straalen

8. Gemeenten, VNG (vereniging Nederlandse Gemeenten) en Ingrado (vereniging van leerplichtambtenaren) in het bijzonder bij de aanpak van voortijdig schoolverlaten en het beleid rond kwetsbare jongeren wordt intensief samengewerkt op regionaal niveau. De regionale partners besluiten zelf in welke omvang ze bestaande voorzieningen voortzetten, passend bij de problematiek van de regio.
Voorzitter VNG Jan van Zanen
Directeur-bestuurder Ingrado Carry Roozmond

9. Andere ministeries

- EZ op de dossiers 'groene opleidingen (landbouw, natuurlijke omgeving en voedsel), techniekonderwijs, innovatie en publiek/private samenwerking (PPS).
- SZW op de terreinen onderwijs/arbeidsmarkt, jeugdwerkloosheid, kwetsbare groepen in het mbo, leven lang leren
- VWS (Zorgpact, specifieke wettelijke beroepsvereisten en ontwikkeldossiers, bijv. wet BIG)
- andere vakdepartementen inzake wettelijke beroepsvereisten

4. Beleidsdossiers

De verbeteringen die in de afgelopen jaren hoog op de agenda hebben gestaan en grotendeels zijn gerealiseerd, zijn hieronder gesorteerd op basis van de kernthema's die actueel blijven.

- *de kwaliteit van het mbo:* examens, examencommissies, taal- en rekenen, excellentieprogramma's professionalisering; terugdringen van voortijdig schoolverlaten; stimuleren van excellentie; verbeteren van studiesucces.
- *versterking positie van de student:* medezeggenschap, klachtenregeling, toelatingsrecht, OV-kaart voor 16 en 17-jarige studenten, MBO Card (CJP), schoolkostenregeling.
- *doorstroom:* vmbo/mbo en mbo/hbo, loopbaanoriëntatie (lob), versterken beroepskolom, experimenten vmbo/mbo, vakmanschapsroute.
- *governance:* versterking bestuurskracht, medezeggenschap, samenwerkingscolleges, instellingen onder financieel toezicht, omvorming kenniscentra naar SBB.
- *de kwalificatiestructuur:* herziening gehele structuur, invoering keuzedelen, macrodoelmatigheid van het opleidingsaanbod, experimenten cross-overs.
- *kwetsbare jongeren:* entree-opleidingen, passend onderwijs, jeugdwerkloosheid, maatwerk, studerende moeders, Laaggeletterdheid en programma Tel mee met Taal.
- *relatie onderwijs/arbeidsmarkt:* bevorderen van de kwaliteit van de beroepspraktijkvorming, stages, subsidie praktijkleren, zorgpact, techniekpact, regionaal investeringsfonds, centra voor innovatief vakmanschap.
- *leven lang leren:* invoering certificaten, commissie Sap (vraagfinanciering).

Hoger Onderwijs en Studiefinanciering

Het hogeronderwijsstelsel

Het Nederlandse hoger onderwijs bestaat uit hoger beroepsonderwijs (hbo) en wetenschappelijk onderwijs (wo). Het hbo is een theoretische en praktische voorbereiding op de beroepspraktijk. Hogescholen houden zich ook bezig met toegepast onderzoek. Het wo leidt op tot de zelfstandige beoefening van de wetenschap en de beroepsmatige toepassing van wetenschappelijke kennis. Planning, bekostiging, bestuur en inrichting van de hogescholen en universiteiten zijn geregeld in de *Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW)*.

Graden

Vanaf 2002 is, volgens internationale afspraken, de bachelor-masterstructuur ingevoerd, met de graden bachelor (vierjarig hbo en driejarig wo) en master (één, twee- of driejarige wo of hbo-opleiding). Daarnaast kunnen universiteiten opleiden tot de graad van doctor (Phd). Vanaf 2006 kennen we tevens de tweejarige Associate-degreeprogramma's (Ad) die onderdeel zijn van de hbo-bacheloropleidingen. Voor de Ad gelden dezelfde toelatingsvoorwaarden als voor de hbo-bachelor en de Ad is een wettelijke graad tussen het mbo 4 en de hbo-bachelor.

Studentenaantallen

In studiejaar 2016-2017 waren er circa 700.000 studenten in het bekostigde hoger onderwijs, waarvan circa 260.000 in het wo en circa 440.000 in het hbo. In 2016 waren bij de Associate-degreeprogramma's circa 7.000 studenten ingeschreven.

Het aantal studenten is over de afgelopen decennia toegenomen, en dat blijft naar verwachting ook het komende decennium nog het geval, zowel in absolute aantallen als in aandeel van de bevolking. In 1950 was 5% van de bevolking hoger opgeleid, in 2015 is bijna drie op de tien van de 15- tot 75-jarigen in Nederland hoogopgeleid. Volgens de referentieraming (2017) zal het aantal hbo-studenten tot het jaar 2020 nog enigszins toenemen en daarna dalen. In het wo is tot 2023 nog een stijging met 7,5% t.o.v. de huidige aantallen te verwachten. De deelname aan het deeltijdonderwijs laat een dalende trend zien.

Instellingen

Er zijn in Nederland 37 bekostigde hogescholen en 18 bekostigde universiteiten (inclusief de Open Universiteit, 3 technische universiteiten en Wageningen University en 4 levensbeschouwelijke universiteiten). Jaarlijks wordt een vastgesteld macrobudget via een verdeelmodel over instellingen verdeeld, die het bedrag als lumpsum ontvangen. Daarnaast ontvangen deze instellingen van studenten collegegeld. In 2017 ontvangen de instellingen in het hbo ca. € 2,8 miljard en in het wo ca. € 4,3 miljard⁴ aan bekostiging (inclusief onderzoek) van OCW. De WHW legt de verantwoordelijkheid voor het groene onderwijs (sector landbouw en natuurlijke omgeving) bij de minister van EZ. De groene instellingen worden tot en met 2017 bekostigd door het ministerie van EZ; voor wo-groen gaat het in 2017 om € 185,7 miljoen en voor hbo-groen om € 83,8 miljoen⁵. Studenten dragen in 2017/2018 per persoon € 2.006,- per jaar bij aan wettelijk collegegeld. In het regeerakkoord is geregeld dat het Groen Onderwijs beleidsmatig naar OCW overgeheveld wordt. De beschikbare begrotingsmiddelen zullen via een Nota van wijziging op de EZ-begroting 2018 worden overgeheveld.

Naast de bekostigde instellingen zijn er circa 60 private 'rechtspersonen voor hoger onderwijs'. Die worden niet bekostigd, maar ze verwerven hun inkomsten via de deelnemer of diens werkgever. Ze verlenen graden voor één of meer opleidingen.

Van oudsher hebben de hoger onderwijsinstellingen veel autonomie. Uit internationaal onderzoek blijkt dat dat een belangrijk kenmerk is voor en van hoogwaardig hoger onderwijs. OCW is verantwoordelijk voor het stelsel als geheel en stuurt op hoofdlijnen. In de vierjaarlijkse Strategische Agenda, die in nauw overleg met het veld tot stand komt, worden de strategische

⁴ Bron: OCW-begroting 2017

⁵ Bron: EZ-begroting 2017

beleidsvoornemens voor de lange termijn neergelegd. Naar aanleiding van de meest recente Strategische Agenda heeft het veld (VH, VSNU, ISO, LSVb) een gezamenlijke agenda gepubliceerd.

Onderwijskwaliteit

Het hoger onderwijs is in Nederland van hoog niveau. Er staan tien Nederlandse universiteiten in de top-200 van de Shanghai ranking en de kans op een baan na een studie in het hoger beroepsonderwijs is nog nooit zo groot geweest als nu. Ook de OESO concludeerde in 2016 dat Nederland een sterke onderwijspositie inneemt. Nederland is volgens de meeste indicatoren een sterke presteerder. Enkele voorbeelden hiervan zijn de hoge deelname aan onderwijs zowel onder jongeren als onder volwassenen, de uitgaven aan hoger onderwijs per student liggen licht boven het OESO-gemiddelde en ook bij de publieke en private uitgaven aan onderwijsinstellingen als percentage van het bbp is de positie van Nederland net boven het OESO-gemiddelde. Natuurlijk zijn er ook aandachtspunten, zoals de uitval van studenten en het gebrek aan profilering, maar de lat ligt al hoog.

Om de kwaliteit van onderwijs en onderzoek op een hoog peil te houden, is er een stelsel van kwaliteitszorg. Alle opleidingen worden beoordeeld door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO). De beoordeling resulteert in een openbaar rapport en een besluit voor accreditatie. Zie hiervoor ook bijlage 1.

OCW draagt voor de lerarenopleidingen een bijzondere verantwoordelijkheid omdat OCW ook verantwoordelijk is voor de afgestudeerden van deze opleidingen (leraren).

Bekostiging

Universiteiten en hogescholen ontvangen een rijksbijdrage voor onderwijs, onderzoek (wo) en ontwerp en ontwikkeling (hbo). Dit bedrag wordt hun jaarlijks via een verdeelsleutel toegekend als een lumpsumbekostiging. Instellingen beslissen dus zelf hoe ze de ontvangen rijksbijdrage intern verdelen en besteden.

Het bestuur is vrij om de middelen naar eigen inzicht te gebruiken ten behoeve van het onderwijs. Deze lumpsumbekostiging heeft voor- en nadelen. De lumpsum biedt instellingsbesturen de ruimte om afgewogen keuzes te maken (vrijheid van inrichting; maatwerk). De verantwoording van schoolbesturen over deze keuzes en de besteding van middelen blijft een aandachtspunt, ook omdat de aandacht voor verantwoording vanuit de politiek is toegenomen. OCW heeft op verzoek van de Tweede Kamer [onderzoek gedaan naar alternatieven voor lumpsumbekostiging, zoals declaratiebekostiging en geoormerkte bekostiging](#) (mei 2016). Een belangrijk onderdeel van deze analyse is dat de lumpsumsystematiek het beste past bij ons onderwijsstelsel, maar dat voor wat betreft verantwoording echt een verbetering nodig is. Onder meer door intensiever gebruik te maken van de onderwijsdata die bij uitvoeringsorganisatie DUO beschikbaar is. De Tweede Kamer heeft de Onderwijsraad verzocht [onderzoek](#) te doen naar de sturing op onderwijskwaliteit via de lumpsumsystematiek (verwacht najaar 2017) en vraagt zij het onderwijsveld middels een [internetconsultatie](#) (deadline reactie 29 oktober 2017) om hun input. Ook binnen OCW wordt op dit moment onderzocht op welke manier het inzicht in en de verantwoording over de besteding van de lumpsum en de intensiveringen verbeterd kan worden, zowel in termen van output als outcome.

Er is één bekostigingsmodel voor hbo en wo. Ieder onderdeel van het verdeelmodel bestaat uit vaste en variabele componenten. Het variabele deel wordt verdeeld op basis van indicatoren zoals het aantal inschrijvingen, diploma's en promoties. Het vaste deel is een, historisch bepaalde, vaste voet die per instelling kan verschillen. De globale verhouding van de verschillende elementen is respectievelijk 60% inschrijvingen, 20% graden en 20% vaste voet.

Het bekostigingsmodel is een verdeelmodel en geen kostprijsmodel. Het model probeert de beschikbare rijksbijdrage op een zo eerlijk en doelmatig mogelijke manier te verdelen. Het model heeft niet als doel om de werkelijke kosten van onderwijs en onderzoek te bepalen en te financieren.

Kwaliteit en profiel hbo en wo (prestatiebox).

De hogescholen en universiteiten ontvingen in de periode 2013-2016, naast de reguliere rijksbijdrage, prestatiebekostiging op basis van individuele prestatieafspraken over versterking van onderwijskwaliteit en studiesucces, profilering en valorisatie. Het budget bedroeg circa 7% van de onderwijsbekostiging. In 2016 heeft de eindbeoordeling van de prestatieafspraken, inclusief financiële consequenties, plaatsgevonden. Zes hogescholen hebben op één aspect onvoldoende gepresteerd en ontvangen daarom in 2017 een beperkte korting op het budget voor prestatiebekostiging. Eind maart 2017 verscheen het evaluatierapport van de Evaluatiecommissie prestatiebekostiging hoger onderwijs. Mede op basis van die evaluatie zal een systeem van kwaliteitsafspraken worden ontwikkeld. Aan die kwaliteitsafspraken worden de middelen van het studievoorschot gekoppeld die vanaf 2018 beschikbaar komen.

Studiefinanciering

Studiefinanciering

De doelstelling van het stelsel van studiefinanciering is: het waarborgen van de financiële toegankelijkheid van het onderwijs. Het huidige stelsel is gebouwd op de gedachte dat de overheid, de ouders en de student elk bijdragen aan de studiekosten, inclusief het levensonderhoud.

Studievoorschot

Met de invoering van de Wet Studievoorschot Hoger onderwijs (september 2015), is de basisbeurs in het hoger onderwijs vervangen door een aanvulling op de leenvoorziening. Om de toegankelijkheid van het onderwijs te borgen, ging dit samen met een aantal flankerende maatregelen: verhoging van de aanvullende beurs, versoepeling van de terugbetaalvoorwaarden, en een kwijtschelding voor studenten die vanwege een beperking langer over hun studie doen. De effecten van de invoering van het studievoorschot worden jaarlijks gemonitord, mede op verzoek van de Tweede Kamer. In deze monitor worden diverse data en onderzoeken gebundeld op de gebieden toegankelijkheid, studiegedrag en financiering. De tweede monitor is afgelopen mei verschenen en liet een positief overall beeld zien wat betreft de toegankelijkheid van ons onderwijs, met uitzondering van een aantal aandachtspunten waaronder de doorstroom mbo-hbo.

Prestatiebeurssystematiek

Studiefinanciering wordt (deels) uitgekeerd als prestatiebeurssystematiek. Om aanspraak te maken op de toelage, dient de student een prestatie te leveren: het behalen van zijn diploma binnen tien jaar. De studiefinanciering wordt dan ook eerst als lening versterkt. Wanneer het diploma wordt behaald, wordt (een deel van) de lening omgezet in een gift. Door deze systematiek wordt op de begroting zowel voor de uitgaven als voor de ontvangsten een onderscheid gemaakt tussen relevant en niet-relevant. Relevant betekent: relevant voor het EMU-saldo en daarmee relevant voor het uitgavenkader. De relevante uitgaven bestaan hoofdzakelijk uit 1) de studiefinanciering die meteen als gift wordt toegekend en 2) de uitgekeerde prestatiebeurs die wordt omgezet in een gift (na behalen diploma in 10 jaar). Niet-relevante uitgaven zijn met name de prestatiebeurs (zolang die nog niet is omgezet in een gift) en de rentedragende leningen. Deze uitgaven zijn niet-relevant voor het uitgavenkader, maar worden wel meegerekend in de EMU-schuld.

Studiefinanciering hoger onderwijs

In het hoger onderwijs bestaat de studiefinanciering uit:

- *Een leenvoorziening* voor alle studenten; deze stelt studenten in staat de eigen bijdrage aan hun opleiding van de overheid te lenen. Studenten kunnen maximaal circa €870 lenen per maand.
- *Sociale aflossingsvoorwaarden*:
 - De rente is gebaseerd op de rente die de overheid zelf betaalt.
 - Terugbetaling mag gespreid worden over 35 jaar (sneller of extra aflossen mag zonder restricties, daarmee bespaart de student rente-uitgaven).
 - Als de student minder dan minimumloon verdient, betaalt hij niet terug en van het bedrag boven die drempel nooit meer dan 4%. Daarmee zijn de terugbetaallasten nooit hoger dan iemand gezien zijn inkomen kan dragen.

- De student mag tijdelijke terugbetalingspauzes inlassen (zogenoeten jokerjaren, voor maximaal vijf jaar). Na 35 jaar wordt een eventuele restschuld kwijtgescholden.
- *De studentenreisvoorziening.* Met deze ov-kaart kunnen studenten of in het weekend of door de week vrij reizen. De waarde van de kaart bedraagt circa €90 per maand.
- *Het collegegeldkrediet;* met dit krediet kunnen studenten hun collegegeld bij DUO lenen. Het collegegeldkrediet bedraagt doorgaans €165 per maand, en is even hoog als het wettelijk collegegeld dat studenten dienen te betalen. Studenten van een private opleiding, kunnen meer collegegeldkrediet krijgen; dit vanwege het doorgaans hogere private collegegeld.
- Alleen voor studenten van ouders met een laag inkomen, is er nog *een aanvullende beurs*. Deze beurs is afhankelijk van het ouderlijk inkomen. De aanvullende beurs bedraagt maximaal circa €385 per maand voor de laagste inkomens. Daarna loopt de hoogte af naarmate het ouderlijk inkomen toeneemt, tot het punt dat er geen recht meer is.

Studiefinanciering in het mbo

Ook studenten in het mbo krijgen studiefinanciering. De voorwaarden verschillen tussen de niveaus. Zo wordt in het mbo niveau 3 en 4 de studiefinanciering verstrekt in de vorm van een prestatiebeurs, en is deze in niveau 1 en 2 altijd een gift. In het mbo bestaat studiefinanciering uit:

- *De basisbeurs:* In het mbo bestaat de basisbeurs nog. Deze bedraagt €270 voor uitwonende studenten respectievelijk €80 voor studenten die nog bij hun ouders wonen.
- *De aanvullende beurs:* maximaal €360 resp. €340 voor uit- en thuiswonende studenten.
- *De studentenreisvoorziening:* met deze ov-kaart kunnen studenten of in het weekend of door de week vrij reizen, afhankelijk van de variant die ze kiezen. De waarde van de kaart bedraagt circa €90 per maand. Alhoewel het recht op studiefinanciering begint bij 18 jaar, hebben met ingang van 1 januari 2017 ook minderjarige mbo-studenten recht op een OV-kaart. Hierdoor worden zij in hun keuze voor een instelling niet langer gehinderd door reiskosten.
- *De leenvoorziening* €540 resp. €515 voor uit- en thuiswonende studenten.
- *De aflossingsvoorwaarden:* voor mbo-studenten geldt een afwijkende terugbetalingsregeling. Mbo-studenten moeten in 15 jaar terugbetalen, lossen af vanaf bijstandsniveau, en zetten daarvoor maximaal 12% van hun meerinkomen in. Na 15 jaar wordt de restschuld kwijtgescholden. Vanwege de kortere terugbetalingstermijn betalen mbo-studenten een iets gunstiger rentetarief dan ho-studenten.

WTOS

Meerderjarige leerlingen in het voortgezet (speciaal) onderwijs en in het volwassenenonderwijs (vavo) kunnen in aanmerking komen voor een bijdrage op basis van de Wet Tegemoetkoming Onderwijsbijdrage en Schoolkosten (WTOS). Zij krijgen immers geen kinderbijslag meer, maar komen ook nog niet in aanmerking voor studiefinanciering. Daarnaast bevat de WTOS ook een tegemoetkoming voor studenten aan de lerarenopleiding, wanneer zij geen recht meer hebben op studiefinanciering.

Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)

DUO voert het studiefinancieringsbeleid uit. DUO zorgt voor toekenningen, betaalt uit, zet prestatiebeurzen om in giften, int de terugbetalingen, informeert studenten, ouders, media en het grote publiek en verwerkt en controleert een enorme hoeveelheid informatie. Alle beleidswijzigingen worden met DUO ontworpen en op uitvoerbaarheid getoetst.

PVS

Het Programma Vernieuwing Studiefinanciering (PVS) omvat de integrale vernieuwing van de uitvoering van de studiefinanciering bij de Dienst Uitvoering Onderwijs en zorgt voor een toekomstbestendige en efficiëntere uitvoering. Het programma wordt naar verwachting voorjaar 2018 afgerond.

Betrokken partijen

- Vereniging van Nederlandse Universiteiten (VSNU), voorzitter: Pieter Duisenberg
- Vereniging van Hogescholen (VH), voorzitter: Thom de Graaf
- Interstedelijk Studenten Overleg (ISO), voorzitter 2017-2018: Rhea van der Dong
- Landelijke Studenten Vakbond (LSVb), voorzitter 2017-2018: Tariq Sewbaransingh
- De Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO), voorzitter: Anne Flierman
- Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs (CDHO), voorzitter: Paul Rullmann
- Inspectie van het Onderwijs, inspecteur-generaal: Monique Vogelzang
- Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO), directeur-generaal: Hans Schutte
- Gezamenlijke OV bedrijven, contactpersoon: Hans de Vroome
- Review Commissie Hoger Onderwijs en Onderzoek (2012-2016), voorzitter: Frans van Vught
- Nuffic, voorzitter directie: Freddy Weima
- Nederlandse Raad voor Training en Opleiding (NRTO), voorzitter: Hans Hillen
- Stichting voor Vluchteling-Studenten UAF, directeur-bestuurder: M. (Mardjan) Seighali
- Handicap en studie, bestuurder: Henny Morshuis
- Studiekeuze123, directeur-bestuurder: Ingrid Kolkhuis Tanke
- SURF, voorzitter directieraad: Erik Fledderus
- VNO-NCW, voorzitter: Hans de Boer
- MKB-Nederland, voorzitter: Michaël van Straalen

Onderzoek en Wetenschapsbeleid

1. Stelsel: de Nederlandse kennisinfrastructuur

Nederland wereldspeler in de wetenschap

Nederland is wereldspeler op het gebied van wetenschap. In mondiale rankings op landenniveau neemt ons land regelmatig de 2^e of 3^e plaats in. De Nederlandse universiteiten scoren goed in internationale rankings: in de Leiden ranking staan 8 van de 13 Nederlandse universiteiten in de top honderd. Ons land kent een groot aantal Nobelprijswinnaars. Recent ontving de scheikundige Ben Feringa deze hoogste onderscheiding in de wetenschap voor zijn baanbrekende werk aan nanomotoren. Wetenschap draagt in hoge mate bij aan een innovatief bedrijfsleven. Wetenschappelijk onderzoek ligt aan de basis van nieuwe producten, processen en diensten. Ook levert wetenschap een bijdrage aan de grote maatschappelijke uitdagingen waar we voor staan.

Het wetenschapsbeleid is erop gericht de hoge kwaliteit van wetenschappelijk onderzoek in ons land verder te versterken, de impact van wetenschap op de samenleving te vergroten en om wetenschappelijk talent de ruimte te bieden. Van belang hierbij is dat er voldoende ruimte is voor fundamenteel wetenschappelijk onderzoek, om de wetenschap verder te brengen en als basis voor economische en maatschappelijke innovaties.

Publieke sector:

- Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek NWO: verantwoordelijk voor de 2^e geldstroom en instituten. Totale overheidsuitgaven € 700 miljoen waarvan € 450 miljoen hoofdbekostiging en € 250 miljoen aanvullende bekostiging (o.a. talentprogramma's, grootschalige infrastructuur). Wettelijke basis: NWO-wet. NWO is recent gereorganiseerd: invoering RvB/RvT-model en terugdringen besluitvormingslagen.
- Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, wettelijke basis Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek Whw, budget € 87 miljoen. Drie taken: genootschap, advisering, institutenbeheer (15 instituten, 1.050 f.t.e.).
- Koninklijke Bibliotheek, budget € 90 miljoen, helpt cultuur (openbare bibliotheektaak), helpt wetenschapsbudget.
- Hoger onderwijsinstellingen (14 universiteiten, 37 hogescholen), wettelijke basis: Whw. Wettelijke taken universiteiten: onderwijs, onderzoek, kennisoverdracht.
- Totale rijksuitgaven universiteiten voor onderzoek: 1e geldstroom (€ 1,7 miljard) rechtstreeks als lumpsum, 2^e geldstroom via Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek, 3^e geldstroom betreft financiering uit publieke en private bronnen, w.o. charitatieve fondsen en Europese Kaderprogramma's.
- Universitair Medische Centra: 8 UMC's combineren medisch wetenschappelijk onderwijs, onderzoek en patiëntenzorg. Totaal f.t.e.: 50.000, 35% met wetenschappelijke achtergrond.
- Hogescholen: 600 lectoraten/lectores, 3500 onderzoekers, 900 promovendi, budget € 171 miljoen.
- Publieke kennisorganisaties (Nederlandse organisatie voor Toegepast Natuur-Wetenschappelijk Onderzoek TNO, Grote Technologische Instituten, Dienst Landbouwkundig Onderzoek, rijkskennisinstellingen): € 2,3 miljard, 15.000 f.t.e., 29 organisaties.

Private sector:

- Meer dan de helft van alle R&D-activiteiten in Nederland vindt plaats in bedrijven. Private investeringen: € 7,4 miljard, 19.000 bedrijven, bijna de helft industrieel grootbedrijf, € 3.1 miljard. Investeringen door bedrijven in gespecialiseerde zakelijke dienstverlening: € 1 miljard. Overheid stimuleert private R&D met fiscale faciliteiten.

Europa:

- Streven van Europa een dynamische en concurrerende kenniseconomie te maken, één Europese onderzoeksruimte.

- Samenwerking sinds 1984 via Kaderprogramma's, huidige Kaderprogramma Horizon2020, looptijd 2014-2020, omvang ruim € 70 miljard. Doelen: versterking wetenschappelijke excellentie, versterking industrieel leiderschap, aanpak maatschappelijke uitdagingen.
- Nederland was EU-voorzitter in de 1^e helft van 2016, met als prioriteit open science. Hiermee heeft ons land zich op de kaart gezet als gidsland.
- Nederland is nettobetaler voor de Europese Unie, maar dit geldt niet voor onderzoek en innovatie. Van de inmiddels toegekende financiering in Horizon2020 (€ 27 miljard) gaat 7,6% (€ 2,075 miljard) naar Nederland (waar Nederland 5% bijdraagt via de EU-begroting, oftewel: voor elke afgedragen euro komt € 1,52 terug naar Nederland). Europa is daarmee een belangrijke financieringsbron voor onderzoek en innovatie.
- Minister/staatssecretaris van OCW vertegenwoordigt Nederland in het "onderzoeksdeel" (inclusief innovatie) van de Raad voor Concurrentievermogen.

Intergouvernementele organisaties

- Op basis van verdragen neemt Nederland deel in de volgende intergouvernementele organisaties (budget: € 88 miljoen):
 - CERN: European Organization for Nuclear Research
 - ESO: European Southern Observatory
 - ESA: European Space Agency
 - EMBL: European Molecular Biology Laboratory.

2. Sturingsinstrumenten/draaiknoppen

Ministeriële verantwoordelijkheid

- Minister/staatssecretaris heeft stelselverantwoordelijkheid, is verantwoordelijk voor en houdt toezicht op een effectieve, efficiënte en rechtmatige besteding van publieke middelen en bevordert de verspreiding van kennis naar de maatschappij.
- M/S stimuleert kwaliteit en excellentie (via de 2^e geldstroom), zwaartepuntvorming en profilering (via Hoofdlijnenakkoord met universiteiten), samenwerking bedrijven-kennisinstellingen-overheid (onder andere via publiek-private samenwerking in het topsectorenbeleid), (investerings in) grootschalige onderzoeksfaciliteiten (hiervoor is een landelijke commissie).
- M/S coördineert samen met EZ de publieke kennisinfrastructuur. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap vanuit het wetenschaps- en onderwijsbeleid en EZ vanuit technologie- en innovatiebeleid.
- Minister EZ is verantwoordelijk voor versterking van het innovatievermogen (producten, processen, diensten) en voor landbouwonderzoek. Samen met OCW is EZ verantwoordelijk voor coördinatie/borging publieke kennisinfrastructuur.
- Vakministers zijn betrokken vanuit hun verantwoordelijkheid voor onderzoek ter ondersteuning van hun beleid (o.a. via TNO en de Grote Technologische Instituten), en voor kennisinstellingen zoals het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (I&M), Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (VWS) en het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum Criminaliteit (V&J).

Financiering

- Totale directe uitgaven voor R&D in de publieke sector: € 4,7 miljard. Het grootste deel van deze middelen ligt vast. Invloed op de besteding door:
 - Het stellen van algemene beleidskaders (Wetenschapsvisie 2025, Nationale Wetenschapsagenda, Topsectorenbeleid, EU-Kaderprogramma, societale grand challenges).
 - Vormgeven van de bestuurlijk-financiële relatie met de instellingen: vierjarige strategische plancyclus NWO en KNAW (strategische plannen worden gevolgd door kabinet/beleidsreactie), Hoofdlijnenakkoorden/kwaliteitsafspraken met de universiteiten, regelmatige bestuurlijke overleggen met de belangrijkste betrokken partijen.

Politieke besluitvorming

- Besluitvorming via ambtelijk voorportaal Commissie voor Economische Zaken, Infrastructuur en Milieu (CEZIM), Onderraad REZIM (Raad voor Economische Zaken, Infrastructuur en Milieu) en Ministerraad.

Advisering

- Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI): bij wet ingesteld, onafhankelijk adviesorgaan, adviseert (gevraagd en ongevraagd) aan regering en parlement. Leden uit verschillende geledingen (onderzoeksinstituten, bedrijfsleven).
- KNAW: adviestaak vastgelegd in Wet op het hoger onderwijs en onderzoek. Adviesraden op verschillende disciplinaire gebieden (leden en niet-leden KNAW).
- Rathenau Instituut, 2 taken: faciliteren van het maatschappelijk debat over (implicaties van) wetenschap en technologie, informatie verzamelen over het functioneren van het wetenschapsbestel, als basis voor evidence based beleid.
- Verder zijn relevant: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), Sociaal-Economische Raad (SER), Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), Centraal Planbureau (CPB)

Directie Onderzoek en Wetenschapsbeleid

- Minister en staatssecretaris worden in beleidsvoorbereiding en –uitvoering ondersteund door de directie Onderzoek en Wetenschapsbeleid. Daarnaast spelen de directies HO&S, Kennis en FEZ een belangrijke rol op dit terrein. Hiermee werkt OWB nauw samen, evenals met EZ en andere departementen.
- Missie OWB: dienstbaar aan politiek, zorgen dat wetenschappers hun werk zo goed mogelijk kunnen doen en behartigen belangen in Brussel.
- En verder: zorgen voor een goede balans tussen nieuwsgierigheidsgedreven onderzoek en impact, de sterk wetenschappelijke blik van het wetenschapsveld en het rendementsdenken, tussen onderzoek, onderwijs en valorisatie en tussen nationale, Europese en regionale belangen.

3. Betrokken partijen

Belangrijkste partijen zijn verenigd in de Kenniscoalitie, die in gezamenlijkheid de Nationale Wetenschapsagenda opstelt. De coalitie bestaat uit:

- Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk onderzoek (NWO), voorzitter: Stan Gielen.
- Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW), president: José van Dijk.
- Vereniging van Nederlandse Universiteiten (VSNU), voorzitter: Karl Dittrich.
- Vereniging van Hogescholen (VH), voorzitter: Thom de Graaf.
- Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU), voorzitter: Ernst Kuipers.
- VNO-NCW, voorzitter: Hans de Boer.
- MKB-Nederland: Michaël van Straalen.
- TO2-federatie: Nederlandse organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek TNO, Grote Technologische Instituten (GTI's) en Dienst Landbouwkundig Onderzoek (voorzitter: TNO): Paul de Krom

Buiten de kenniscoalitie zijn de volgende organisaties van belang:

- De Jonge Akademie (DJA): opgericht op initiatief van de KNAW, platform van jonge topwetenschappers, voorzitter: Rens Vliegthart.
- Promovendi Netwerk Nederland, behartigt de belangen van promovendi, voorzitter Rolf van Wegberg.
- Landelijk Netwerk van Vrouwelijke Hoogleraren (LNVH), stimuleert en monitort het aandeel vrouwelijke hoogleraren. Voorzitter: Ingrid Molema.
- StartupDelta, ambassadeur ZKH Prins Constantijn.

4. Meerjarige beleidskaders

[Wetenschapsvisie 2025](#) (2014, vervangt het Wetenschapsbudget)

Hoofdpijnen:

- Nederlands onderzoek van wereldformaat
- Versterken (maatschappelijke en economische) impact van onderzoek
- Nederlandse wetenschap broedplaats voor talent.

In januari 2017 zijn er drie belangrijke beleidsbrieven naar de Tweede Kamer verstuurd over [talent](#), [wetenschap met impact](#) en de voortgang van het [open science beleid](#).

[Nationale Wetenschapsagenda](#) (2015)

- NWO opgesteld door de Kenniscoalitie (NWO, KNAW, VSNU, Vereniging Hogescholen, NFU, VNO/NCW, MKB-Nederland, TO2-federatie)
- Gestart met brede uitvraag, waarin iedereen een vraag kon voorleggen aan de wetenschap: 11.700 vragen, na clustering 140.
- Vragen illustreren de diversiteit, kwaliteit en potentie van de Nederlandse wetenschap, verwevenheid van onderzoek met samenleving en economie en sluiten goed aan bij internationale agenda's zoals Horizon2020.
- Drie functies NWA: agenda als proces, als inhoudelijke agenda (5 hoofdstukken, 16 routes, en als instrument: verbindt bestaande onderzoeksagenda's, stimuleert onderlinge afstemming en samenwerking.

Emancipatie

Het rijksbrede emancipatiebeleid richt zich op vrouwen (en mannen) en lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen, transgenders en intersekse personen (LHBTI's). Het doel van het beleid is het bereiken van gendergelijkheid en LHBTI-gelijkheid in de Nederlandse samenleving.

1. Scope

Terugkerende onderwerpen bij gendergelijkheid zijn arbeidsparticipatie van vrouwen, economische zelfstandigheid, gelijk loon, arbeid en zorg, topvrouwen en bestrijding van geweld tegen vrouwen. In de LHBTI-emancipatie staan de onderwerpen gelijke rechten, sociale acceptatie en bestrijding van geweld op de agenda. Zie paragraaf 5 voor een nadere toelichting.

2. Verantwoordelijkheden

De bewindspersoon van OCW is coördinerend bewindspersoon voor Emancipatie. Naast specifieke projecten om de bestaande ongelijkheid van vrouwen en LHBTI's weg te nemen, is voor een effectief emancipatiebeleid ook (gender) mainstreaming nodig: het integreren van de gender(diversiteits)dimensie in regulier beleid. Gender mainstreaming levert meerwaarde op voor het bereiken van reguliere beleidsdoelen, omdat rekening wordt gehouden met feitelijk bestaande maatschappelijke verschillen en rolpatronen. Denk aan arbeidsmarktbeleid (economische zelfstandigheid, vergroten arbeidsparticipatie) en beleid rondom veiligheid (huiselijk geweld, sociale acceptatie), gezondheid en onderwijs. Hierbij ligt de prioriteit op de beleidsterreinen arbeidsmarkt (SZW), arbeid en zorg (SZW en VWS), veiligheid (V&J en VWS), gezondheidszorg (VWS), onderwijs (OCW), en gelijke behandeling (SZW, V&J, BZK).

De coördinatie wordt vormgegeven door enerzijds een agenderende rol bij het opstellen van het algemene kader van het emancipatiebeleid van de rijksoverheid, anderzijds een ondersteunende rol bij de verankering van het emancipatiebeleid bij andere departementen. Dit betekent dat er op verschillende thema's samenwerkingsafspraken met andere departementen worden gemaakt om (tijdelijk) te ondersteunen en bij te dragen aan het behalen van hun doelstellingen. Een voorbeeld hiervan is de samenwerking met de Minister van SZW op het terrein van gelijk loon en de verdeling van arbeid en zorg.

Ook heeft de bewindspersoon van OCW een coördinerende rol in de uitvoering door Nederland van het VN-Vrouwenverdrag en het Beijing Platform for Action en in de internationale vertegenwoordiging van Nederland op het terrein van emancipatie. Zo coördineert OCW bijvoorbeeld de rapportages van Nederland aan het CEDAW-comité over de naleving van het VN-vrouwenverdrag.

De bewindspersoon van OCW is daarnaast in algemene zin verantwoordelijk voor de monitoring en toetsing van de voortgang op het terrein van emancipatie in Nederland. In dit verband stellen SCP en CBS tweejaarlijks de Emancipatiemonitor en de LHBT-monitor op.

Tot slot is de bewindspersoon van OCW verantwoordelijk voor het *aanjagen en ondersteunen van het emancipatieproces in de samenleving*. OCW stimuleert het maatschappelijk middenveld - onder meer door verstrekking van subsidies - om in te zetten op:

- Het bevorderen van de sociale acceptatie van gendergelijkheid en diversiteit aan seksuele oriëntatie, genderidentiteit of geslachtskenmerken.
- Het bevorderen van de (sociale) veiligheid van vrouwen en LHBTI's.
- Het bevorderen van een machtsbalans en maatschappelijke representatie op basis van gendergelijkheid en diversiteit aan seksuele oriëntatie, genderidentiteit of geslachtskenmerken.
- Het bevorderen van een gelijke positie van vrouwen en mannen en transgender personen op de arbeidsmarkt, op het gebied van inkomen en op het gebied van onbetaalde zorgtaken.

- Het bevorderen van gelijkheid en veiligheid in het onderwijs, waaronder het doorbreken van stereotype keuzerichting.
- Het bevorderen van gendersensitieve en LHBTI-sensitieve zorg.
- Het bevorderen van vrije keuze op het gebied van leefvormen.
- Het doorbreken van stereotype beeldvorming over mannelijkheid, vrouwelijkheid en relaties.

3. Instrumenten

Gender mainstreaming (zie verantwoordelijkheden als coördinerend bewindspersoon)

Subsidies

Sinds 1 januari 2017 is de 'subsidieregeling gender en LHBTI-gelijkheid' van kracht. Doel van de nieuwe regeling was meer inhoudelijke sturing vanuit de minister en directie Emancipatie aan de doelen en strategieën van het emancipatiebeleid. Belangrijke vernieuwing in de subsidieregeling is daarom het aangaan van strategische partnerschappen met emancipatie-instellingen met het idee dat een partnerschap meerwaarde biedt, vooral als het doel waarop het zich richt moeilijk door partijen afzonderlijk behaald kan worden. Van de organisaties uit het veld wordt ook gevraagd samenvatting en bundeling van projecten tot stand te brengen.

Op grond van de subsidieregeling gender en LHBTI-gelijkheid konden instellingen of allianties van samenwerkende instellingen een aanvraag indienen voor een 5-jarig strategisch partnerschap. De minister heeft op basis van het advies van een beoordelingscommissie besloten met acht instellingen/allianties een partnerschap te willen uitwerken. Dit is op 24 april aan de Kamer medegedeeld en op 5 mei is het bijbehorende subsidieplafond gepubliceerd in de Staatscourant. Op dit moment wordt met de aanvragers het strategisch partnerschap uitgewerkt en werken de instellingen aan hun activiteitenplan en nadere invulling van de begroting. Per 1 januari 2018 zullen de acht allianties starten met hun activiteiten.

Overigens is het op grond van de subsidieregeling gender- en LHBTI-gelijkheid ook mogelijk om projectsubsidies te verstrekken. Gelet op het feit dat het grootste deel van het budget middels de strategische partnerschappen voor langere termijn wordt ingezet (8 mln. per jaar), zijn de projectsubsidies (4 mln. per jaar) met name bestemd voor actuele, politieke prioriteiten.

Decentralisatie-uitkeringen

Een voorbeeld van de inzet van decentralisatie uitkeringen is het netwerk van Regenbooggemeenten. Deze 45 Nederlandse gemeenten ontvangen in 2017 via het gemeentefonds ondersteuning om de sociale acceptatie, veiligheid en emancipatie van LHBT's te verbeteren. Een ander voorbeeld is de regeling Programma Economische Zelfstandigheid. De centrumgemeenten van de arbeidsmarktregio's konden voor het jaar 2017 cofinanciering aanvragen voor projecten gericht op het vergroten van de economische zelfstandigheid van vrouwen. 25 van de 35 centrumgemeenten nemen hieraan deel.

Onderzoek

In opdracht van de coördinerend bewindspersoon voor Emancipatie stelt het SCP tweejaarlijks de Emancipatiemonitor (in samenwerking met CBS) en de LHBT-monitor op, waarin een overzicht wordt gegeven van de stand van zaken met betrekking tot emancipatie in Nederland. Daarnaast worden jaarlijks verschillende andere onderzoeken uitgezet. Zie ook paragraaf 5.

4. Betrokken partijen

- Gesubsidieerde instellingen zoals Atria, de Nederlandse Vrouwen Raad, Women INC., COC Nederland, Transgender Netwerk Nederland en IHLIA (LHBT archief).
- Organisaties die projectsubsidies ontvangen, zoals SingleSuperMom, Maruf, Movisie, Rutgers, St Lezen en Schrijven, etc.
- Gemeenten
- Departementen, met name SZW, V&J, VWS en Financiën.

- Sociale partners
- College voor de Rechten van de Mens

5. Cijfers en toelichting

Belangrijkste cijfers gendergelijkheid

- Mede door het hoge deeltijdpercentage is de economische zelfstandigheid onder vrouwen beduidend lager dan onder mannen: 54% tegenover 74%.
- In 2003 was 45% van de vrouwen economisch zelfstandig. Het aandeel economisch zelfstandige vrouwen is sindsdien dus gestegen, maar de laatste jaren is de stijging gering. Gezien de economische crisis is dat begrijpelijk. Inmiddels stopt nog maar 11% van de vrouwen die kinderen krijgen met werken, maar veel moeders gaan wel korter werken.
- Hogeropgeleide vrouwen zijn vaker economisch zelfstandig: dit geldt voor 71% van hen (tegen 80% van de hoger opgeleide mannen). Van de laagopgeleide vrouwen is 28% economisch zelfstandig, van middelbaar opgeleide vrouwen 49%.
- Het gemiddeld persoonlijk inkomen van vrouwen met een inkomen is 59% van het gemiddelde bij mannen. Het bruto-uurloon van vrouwen ligt gemiddeld 17% lager dan dat van mannen.
- Nederland hanteert sinds 2013 een wettelijk streefcijfer van 30% vrouwen/mannen in Raden van bestuur en Raden van commissarissen. De feitelijke stand van zaken is dat medio 2016 10% van leden rvb's vrouw is, en 13% van de leden van rvc's. 73% van de rvb's heeft geen enkele vrouw, van de rvc's is dat 61%.
- 18% van de hoogleraren is vrouw.
- 45% van alle Nederlandse vrouwen was ooit slachtoffer van (seksueel) geweld.
- Geweld wordt zes keer vaker door mannen gepleegd dan door vrouwen. Vrouwen zijn drie keer vaker dan mannen slachtoffer van huiselijk geweld.

Zie voor meer informatie: [Emancipatiemonitor 2016](#).

Belangrijkste cijfers LHBTI-gelijkheid

- 6% van de vrouwen en 7% van de mannen heeft een homo- of biseksuele identiteit.
- 8,6% van de meisjes en 5,6% van de jongens is mogelijk lesbisch, homo of bi. Deze jongeren geven aan voornamelijk of alleen op de eigen sekse te vallen, op beide seksen te vallen, de seksuele voorkeur nog niet te weten of voornamelijk - maar niet exclusief - op de andere sekse te vallen.
- Van de bevolkingsgroep van 15 tot 70 jaar is ongeveer 1 op de 250 mensen transgender.
- Transgenders zijn onder te verdelen in drie groepen. De grootste groep zijn vrouwen geboren met het lichaam van een jongen die zich van 'binnen' vrouw voelen (hen noemen we ook wel transvrouwen). De tweede grootste groep zijn de mannen geboren met het lichaam van een meisje die zich van 'binnen' man voelen (hen noemen we ook wel transmannen). Een kleinere groep transgenders zijn de transgenders die zichzelf ervaren als zowel man als vrouw, er tussenin of geen van beiden.
- Het Sociaal en Cultureel Planbureau schat dat 1 op de 200 mensen een intersekse conditie heeft. Dat betekent dat er ongeveer 85.000 mensen in Nederland zijn met een vorm van intersekse. Mensen die niet weten dat ze een intersekse conditie hebben of die nooit medische behandeling hebben gehad, zijn hierin meegeteld.
- De term intersekse wordt gebruikt voor mensen die geboren zijn met een lichaam dat niet voldoet aan de normatieve definitie van man of vrouw. Het is geen seksuele identiteit en ook geen genderidentiteit. Intersekse is niet iets wat je 'bent', maar wat je 'hebt'. Intersekse personen identificeren zich meestal als man óf vrouw.
- In 2006 was 15% van de Nederlanders negatief over homo- en biseksualiteit, anno 2016 is dat gedaald tot 7%. Over transgenders denkt 10% van de Nederlanders negatief.⁶
- De houding is in alle sociaal demografische groepen positiever geworden, ook in groepen waar men van oudsher negatief over homoseksualiteit denkt, zoals oudere of religieuze personen.

⁶ Er zijn geen cijfers bekend over de sociale acceptatie van mensen met een intersekse conditie.

- Desondanks zijn er nog zaken waar men in Nederland nog steeds problemen mee heeft: twee zoenende mannen of vrouwen in de openbare ruimte worden nog altijd als meer aanstootgevend ervaren dan een man en een vrouw die zoenen (resp. 32%, 23% en 12%).
- Lesbische, homoseksuele en biseksuele (LHB) personen hebben meer problemen dan heteroseksuelen op het werk. LHB's hebben bijvoorbeeld vaker met intimidatie op het werk te maken en hebben vaker burn-outverschijnselen.
- Ook in de openbare ruimte ervaren LHB's meer problemen. Zij voelen zich op veel plekken minder veilig en worden vaker slachtoffer van geweld dan heteroseksuelen. Tussen 1 januari 2009 en september 2013 waren er 769 registraties van geweld tegen homoseksuelen: een gemiddelde van 3 meldingen per week.
- Ongeveer 40% van de LHB-jongeren rapporteert negatieve reacties op hun gevoelens voor seksegenoten in het afgelopen jaar en datzelfde geldt voor transgenders ten aanzien van hun genderidentiteit.
- Een op de tien transgenders leeft nooit volgens deze gewenste genderidentiteit en een op de vijf LHB-jongeren heeft niemand in zijn of haar omgeving die op de hoogte is van hun LHB-oriëntatie.
- Het aantal transgenders dat psychische problemen heeft is drie keer zo hoog als onder de algemene bevolking en LHB-jongeren doen veel vaker een suïcidepoging.
- Uit LHBT-monitoregegevens blijkt dat de sociale acceptatie van LHBT's in de afgelopen jaren in bepaalde kringen achterloopt. Zo ligt onder Somalische (27%), Marokkaanse (30%) en Turkse Nederlanders (35%) het percentage dat het goed vindt dat homoseksuelen met elkaar mogen trouwen twee tot drie keer lager dan onder inwoners met een Nederlandse achtergrond.
- Ook liggen percentages die het een probleem vinden als hun kind een vaste partner van dezelfde sekse zou hebben, vele malen hoger onder Marokkaanse (78%), Turkse (77%), Somalische (66%) en Poolse (44%) dan onder respondenten met een Nederlandse achtergrond (10%).
- De recente SCP Survey Integratie Migranten bevestigt dat in de afgelopen vijf jaar de opvattingen over homoseksualiteit licht positiever zijn geworden.

Zie voor meer informatie: [LHBT monitor 2016](#).

Zie voor meer informatie: een [overzicht](#) van de opbrengsten van het Emancipatiebeleid 2013-20.

DIRECTORAAT-GENERAAL CULTUUR EN MEDIA

Erfgoed & Kunsten

Cultuur levert een belangrijke bijdrage aan de aantrekkelijkheid van het leven, aan de kennis en het historisch besef van de burger en aan de identiteit van de stad, streek of het land. Cultuur heeft een intrinsieke waarde (kunst ontroert, verbaast, troost), een maatschappelijke waarde (cultuur verbindt) en een economische waarde (vestigingsklimaat). Goede kunst zet aan tot een andere manier van kijken en denken. Daarom zijn kunst en kunstonderwijs levensvoorwaarden voor een land dat creatief en innovatief wil zijn. Het culturele aanbod varieert van grote internationaal gewaardeerde cultuurinstellingen als het Concertgebouworkest en het Rijksmuseum, tot kleine culturele organisaties die met amateurs actief zijn in de stad of in de wijk. Daarnaast is er het erfgoed: de monumenten, de beschermde stads- en dorpsgezichten en de collecties van oude meesters. Erfgoededucatie en digitalisering leveren een daarbij een belangrijke bijdrage aan de toegankelijkheid van het culturele aanbod. De rijksoverheid zet zich in voor een kwalitatief hoogwaardig, toegankelijk en dynamische cultureel leven, voor nu en in de toekomst.

1. Kunsten

1.1 Het cultuurstelsel

De Wet op het specifiek cultuurbeleid (1993) vormt de wettelijke basis voor het verstrekken van specifieke rijkssubsidies voor cultuur. Het geheel van door het rijk gesubsidieerde culturele instellingen en fondsen wordt de basisinfrastructuur (BIS) genoemd. Met de BIS zorgt het rijk voor een hoogwaardig, over het land gespreid aanbod. De BIS bestaat vooral uit grote instellingen van (inter)-nationaal belang die voor een periode van vier jaar subsidie krijgen, zoals bijvoorbeeld het Koninklijk Concertgebouworkest, de Nederlandse Reisopera, het Oerol Festival, Toneelgroep Amsterdam, het Internationaal Filmfestival Rotterdam, het Nederlands Dans Theater en het Nederlands Openluchtmuseum. De zes door OCW ingestelde cultuurfondsen (op de gebieden podiumkunsten, beeldende kunst, film, letteren, creatieve industrie en cultuureducatie en – participatie) hebben de taak dynamiek, vernieuwing en experiment binnen de cultuursector te bevorderen. Zij verstrekken projectsubsidies en één- en meerjarige subsidies. In totaal kent het rijk in de periode 2017-2020 subsidie toe aan 93 culturele instellingen en zes fondsen voor een bedrag van € 379,91 miljoen per jaar. De BIS bestaat in de subsidieperiode 2017-2020 uit:

- 3 operagezelschappen
- 9 theatergezelschappen
- 9 jeugdtheatergezelschappen
- 4 festivals podiumkunsten
- 4 dansgezelschappen
- 3 productiehuizen (theater)
- 10 orkesten
- 26 musea (financiering voor publieksactiviteiten gaat via de BIS, financiering voor collectie en huisvesting is via de Erfgoedwet geregeld, zie verder onder Musea)
- 6 presentatie-instellingen voor beeldende kunst
- 4 postacademische instellingen voor beeldende kunst
- 4 filmfestivals
- 4 bovensectorale instellingen (internationaal cultuurbeleid, onderzoek & statistiek, amateurkunst & cultuureducatie en digitalisering erfgoed).
- 3 ondersteunende lettereninstellingen (leesbevordering, landelijke bemiddeling en ondersteuning journalistiek).
- 3 ondersteunende instellingen (film, creatieve industrie, musea)
- 6 cultuurfondsen: Fonds Podiumkunsten, Mondriaan Fonds, Fonds Cultuurparticipatie, Nederlands Fonds voor de Film, Nederlands Letterenfonds en Stimuleringsfonds voor Creatieve Industrie

1.2 Betrokken partijen

Het past in de Nederlandse traditie dat de overheid geen artistiek en inhoudelijk oordeel velt over kunst en cultuur. Daarom worden beslissingen van de rijksoverheid voorafgegaan door een advies

van de Raad voor Cultuur. De Raad voor Cultuur is het belangrijkste adviesorgaan voor de Nederlandse regering op het gebied van kunst, cultuur en media. De Raad is onafhankelijk en geeft gevraagd en ongevraagd advies over cultuurbeleid en het toekennen van subsidies, zoals in het kader van de culturele basisinfrastructuur. In januari 2016 hebben de Sociaal-Economische Raad (SER) en de Raad voor Cultuur op verzoek van de minister een gezamenlijke Verkenning arbeidsmarkt culturele sector uitgebracht. Daarin uitten zij hun zorgen over de inkomens- en arbeidsmarktpositie van werkenden in de culturele en creatieve sector. *[Meer informatie over de Raad voor Cultuur is te vinden in dit dossier onder 'Uitvoeringsdiensten, inspecties en adviesraden'.]*

Culturele instellingen hebben verschillende bronnen van inkomsten, zoals kaartverkoop, sponsoring en subsidie. Subsidies kunnen van het rijk komen maar ook van de gemeente, de provincie of een particulier fonds. De gezamenlijke cultuurbegrotingen van gemeenten bedroegen in 2016 circa € 1,7 miljard euro. Provincies gaven in 2015 circa € 250 miljoen uit aan cultuur. Daarmee vormen Interprovinciaal Overleg (IPO) en Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) belangrijke partners in het cultuurbeleid in de steden en de regio. Er zijn ook particuliere fondsen die geld beschikbaar stellen voor cultuur. Bekende particuliere fondsen zijn: het VSB-fonds, het Prins Bernard Cultuurfonds, Bankgiroloterij, Vereniging Rembrandt en de VandenEnde Foundation. Belangrijke gesprekspartners voor OCW zijn bijvoorbeeld Kunsten '92 en de Federatie Cultuur, die de belangen behartigen van de kunst- en cultuursector.

1.3 Internationaal cultuurbeleid

Met het internationaal cultuurbeleid (ICB), op welk beleidsterrein BuZa en OCW gezamenlijk optrekken, is een bedrag van ruim €18 miljoen gemoeid. Het beleidskader ICB 2017-2020 stoelt op drie hoofddoelstellingen:

- I. het bevorderen van een sterke cultuursector die in kwaliteit groeit door internationale uitwisseling.
- II. de bijdrage van cultuur aan een veilige, rechtvaardige en toekomstbestendige wereld.
- III. een effectieve inzet van cultuur binnen de moderne diplomatie.

1.4 Cultuureducatie

Het doel van cultuureducatie is om kinderen en jongeren op het gebied van cultuur een stevig fundament te bieden. Voorwaarden daarvoor zijn een goede verankering van cultuureducatie in het onderwijs (hier ligt een link met het traject curriculumvernieuwing voor het po en vo) en aandacht voor cultuureducatie bij alle culturele instellingen, landelijk en lokaal.

In 2012 startte het programma *Cultuureducatie met Kwaliteit* in het basisonderwijs. Van alle basisscholen in Nederland (6.572) deed in schooljaar 2015/2016 bijna 60 procent mee aan het programma. Het muziekonderwijs krijgt via een nauwe samenwerking met het publiek-private platform Méér Muziek in de Klas, speciale aandacht. Met de Cultuurkaart voor het voortgezet onderwijs worden financiële drempels weggenomen voor cultuurbezoek in het cultuuronderwijs op school. In 2015/2016 deden 925 scholen mee, waarmee 73 procent van het totaal aantal leerlingen werd bereikt. Naast de cultuurkaart voor havo en vwo is er sinds 1 januari 2016 ook een cultuurkaart voor het mbo: de MBO-card. Per juli 2016 had 88 procent van de mbo-studenten de kaart geactiveerd. Binnen het cultuureducatiebeleid is er speciale aandacht voor het vmbo.

1.5 Cultuurbeleid 2021

Het project Cultuurbeleid 2021 richt zich op de vormgeving van het beleid na de huidige financieringsperiode (2017-2020). De eerste stap die daarbij van de bewindspersoon wordt verwacht is een brief waarin de regering haar visie op cultuur uiteenzet, welke gepland staat voor voorjaar 2018. Die visie komt tot stand in een samenwerking met meerdere spelers: andere overheden, cultuurfondsen, de Raad voor Cultuur en de sector zelf (instellingen, kunstenaars en brancheorganisaties).

In voorbereiding op de periode 2017-2020 waren bestuurders, cultuursector en de Tweede Kamer het erover eens dat het niet raadzaam was om grote veranderingen aan te brengen in het beleid, vanwege de forse bezuinigingen van het rijk en de andere overheden in de periode daarvoor.

Nu klinkt een ander geluid. Steden en provincies, die samen met het rijk het cultuurbeleid vormgeven, vragen om een sterkere samenwerking in het cultuurbeleid. De cultuursector wijst op nieuwe werkwijzen en het belang van een inhoudelijk gesprek over een stimulerend, gezamenlijk vorm te geven beleid. De Raad voor Cultuur heeft geadviseerd om 'de functie van de landelijke basisinfrastructuur opnieuw te beschrijven, met daarbij ook aandacht voor het lokale cultuurbeleid'. De Raad ziet daarbij een belangrijke rol voor de stedelijke regio. Ook diversiteit is een belangrijk thema.

Momenteel kijkt OCW met betrokken partijen naar het huidige stelsel: om te behouden wat er goed is, maar ook om te onderzoeken hoe de verschillende overheden gezamenlijk kunnen optrekken in de keuzes die gemaakt worden. Het doel is een toekomstbestendig cultuurbeleid dat goed rekening houdt met nieuwe werkwijzen in de cultuursector en uitgaat van wederzijdse samenwerking tussen rijk, provincies en gemeenten.

2. Erfgoed

Het erfgoedstelsel kent de volgende sectoren: musea, monumenten, archeologie en archieven. De sectoren musea, monumenten en archeologie zijn ondergebracht bij de directie Erfgoed en Kunsten, de sector archieven valt onder de directie Media en Creatieve Industrie.

Sinds 2016 is de Erfgoedwet in werking getreden, met daarin de wet- en regelgeving voor de sectoren musea en monumenten. In deze wet legt de overheid overzichtelijk en kenbaar vast hoe met ons erfgoed wordt omgegaan, wie welke verantwoordelijkheden daarbij heeft en hoe het toezicht daarop wordt uitgeoefend. Daarmee geeft de rijksoverheid tevens uitdrukking aan het grote maatschappelijke belang van een zorgvuldige omgang met ons erfgoed.

2.1 Musea

Het Rijk, gemeenten en provincies zijn eigenaar van bijzondere collecties die in beheer zijn ondergebracht bij uiteenlopende musea. Er zijn circa 700 musea in Nederland, waarvan de meeste worden gesubsidieerd door gemeenten, enkele door provincies en 26 door het rijk (in de BIS 2017-2020). Het rijk financiert uiteenlopende musea, onder meer het Rijksmuseum, Naturalis, het Mauritshuis, het Van Gogh Museum en enkele paleizen en kastelen zoals het Paleis Het Loo en het Muiderslot. In 2015 trokken de musea 33 miljoen bezoekers, waarvan 25% uit het buitenland.

Met de Erfgoedwet kan de minister van OCW bij besluit een museum belasten met de zorg voor het beheer van een collectie. Doel hiervan is de continuïteit in het beheer en behoud van de betreffende collectie veilig te stellen. De kosten die de instellingen hiervoor maken worden op grond van de Erfgoedwet structureel gesubsidieerd. Onder kosten voor beheer vallen onder meer kosten voor huisvesting en klimaatbeheersing, beveiliging en restauratie. De bekostiging van de publieksactiviteiten, zoals tentoonstellingen en educatieve activiteiten, maken onderdeel uit van de vierjarige subsidiecyclus van de basisinfrastructuur.

Collectiemobiliteit is een belangrijk thema: het streven is dat collecties meer zichtbaar worden. Musea kunnen ruimhartig elkaars collecties gebruiken voor tentoonstellingen. Om belangrijke bruiklenen mogelijk te maken, staat het ministerie in geval van schade of verlies garant voor een deel van de verzekerde waarde van de voorwerpen, dit is de indenniteitsregeling. Dit maakt het voor musea makkelijker om kostbare stukken in een tentoonstelling op te nemen.

Het restitutiebeleid houdt in dat kunstobjecten, die tussen 1933 en 1945 geroofd, geconfisqueerd of onder dwang verkocht zijn, gerestitueerd worden aan de erfgenamen van de oorspronkelijke eigenaar. Dit gebeurt meestal op advies van de onafhankelijke Restitutiecommissie. Eind 2016 is aan de Kamer gemeld dat het beleid ongewijzigd blijft, maar de uitvoering wordt aangepast. Het bevat de mogelijkheid dat de verzoeker tot teruggave samen met de huidige bezitter een onderzoek aanvraagt zonder dat gelijk een advies gevraagd hoeft te worden aan de

Restitutiecommissie. Daarnaast wordt kennis en kunde rond Oorlogskunst gebundeld in een expertisecentrum.

Betrokken partijen musea: De Museumvereniging (MV), waarbij 500 musea zijn aangesloten, is een belangrijke gesprekspartner voor OCW. De MV richt zich op belangenbehartiging en professionalisering van de sector. De Erfgoedinspectie houdt toezicht op beheerders van de rijkscollectie of collecties waarvoor het rijk verantwoordelijkheid heeft genomen. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), die onderdeel is van het Directoraat Generaal Cultuur en Media, ontwikkelt en verspreidt kennis over collecties en musea, beheert een grote collectie van roerend erfgoed in rijksbezit en verzorgt bruiklenen. Het Mondriaan Fonds voor kunst en erfgoed voert diverse subsidieregelingen uit voor de Minister van OCW op het terrein van collecties, publieksactiviteiten, culturele samenwerking en veiligheid. Tot slot speelt de Vereniging Rembrandt bij verwerving van kunstobjecten door musea een financiële en inhoudelijke rol.

2.2 Monumenten

Er zijn circa 62.000 rijksmonumenten in Nederland (deze zijn aangewezen door het rijk), circa 54.000 gemeentelijke monumenten en circa 800 provinciale monumenten. Ook zijn er 470 rijksbeschermden stads- en dorpsgezichten. Van de 62.000 rijksmonumenten zijn er circa 36.000 woonhuizen en circa 26.000 andere monumenten, zoals boerderijen, kerken, molens, kastelen, etc.

Financiële sturingsinstrumenten: De RCE verstrekt namens de minister van OCW twee soorten subsidies voor rijksmonumenten:

- Subsidieregeling instandhouding monumenten (SIM), dit is bedoeld voor onderhoud aan rijksmonumenten die geen woonhuis zijn. Jaarlijks is hier circa € 50 miljoen voor beschikbaar
- Subsidieregeling stimulering herbestemming monumenten. Als monumenten leeg staan worden ze meestal niet meer onderhouden en is er grote kans op verval. Daarom stimuleert het rijk herbestemming (het zoeken van een nieuwe functie voor het pand), middels haalbaarheidsonderzoeken en het wind- en waterdicht houden. Hiervoor is jaarlijks € 2,4 miljoen beschikbaar.

Sinds 1985 bestaat het Nationaal Restauratiefonds (NRF) dat laagrentende leningen verstrekt voor de kosten van restauratie van rijksmonumenten. Dit fonds is gevoed met gelden van OCW. Door eenmalige subsidies te vervangen door leningen met een lage rente circuleert het geld in dit fonds. Vanaf 2014 wordt iedere euro in het fonds al voor de derde keer uitgeleend. Jaarlijks worden circa 400 rijksmonumentale woonhuizen gerestaureerd via dit fonds. Eind 2015 hebben de twee Revolving Funds van het Restauratiefonds een totale omvang van € 456 miljoen. Het subsidiëren van restauraties is een verantwoordelijkheid van de provincies, het rijk stelt daarvoor jaarlijks €20 miljoen beschikbaar via het Provinciefonds. Mede dankzij deze middelen verkeert 90% van de rijksmonumenten in goede tot redelijke staat. OCW stuurt het NRF aan via contracten.

Betrokken partijen monumentenzorg: De RCE ontwikkelt kennis, stelt deze beschikbaar en zorgt voor de uitvoering van het beleid. De gemeenten verstrekken vergunningen aan monumenteneigenaren, waarin wordt bepaald wat een eigenaar wel en niet mag doen met zijn monument. De Erfgoedinspectie houdt toezicht op het monumentenbestel. De Federatie Instandhouding Monumenten (FIM) behartigt de belangen van vrijwel alle monumentenorganisaties en is een belangrijke gesprekspartner voor OCW.

Herijking van de monumentenzorg – project Erfgoed telt: De minister van OCW heeft aangegeven dat het stelsel van (de financiering van) monumenten aan een herziening toe is. Doel is dat toekomstbestendig monumentenbeleid wordt ontwikkeld, dat er één regeling komt voor het onderhoud van alle rijksmonumenten, dat er oplossingen worden gevonden voor de monumenten waar de nood hoog is (grote kerkgebouwen, monumenten in het aardbevingsgebied in Groningen), dat leegstand in monumenten wordt aangepakt en dat de monumenten gereed worden gemaakt voor de toekomst door te investeren in verduurzaming. Het is de bedoeling dat per 2019 het aangepaste stelsel in werking treedt. Een belangrijke discussie gaat over de mogelijkheid voor

eigenaren van woonhuismonumenten om hun onderhoud fiscaal af te trekken. Met Prinsjesdag 2016 is voorgesteld deze fiscale aftrekmogelijkheid om te zetten in een (soberder) subsidieregeling. Onder druk van de Tweede Kamer heeft de minister besloten dit voorlopig nog niet in te voeren.

2.3 Archeologie

Er zijn circa 1400 rijksbeschermden archeologische monumenten, denk aan hunebedden, terpen en grafheuvels. Archeologisch erfgoed wordt zoveel mogelijk in situ (op de vindplaats) bewaard. Als dat niet mogelijk is, wordt gekozen voor een opgraving en behoud ex situ. De verstoorde staat daarbij aan de lat voor de kosten. In de Erfgoedwet is bepaald dat opgravingen alleen verricht mogen worden door bedrijven of diensten die in het bezit zijn van een geldig certificaat. Deze certificaten worden verleend op basis van een door de beroepsgroep ontwikkeld normenkader.

Betrokken partijen archeologie: de zorg voor archeologie ligt vooral bij gemeenten: zij hebben de wettelijke plicht om in hun ruimtelijke plannen (omgevingsplannen) rekening te houden met het bodemarchief. Provincies zijn verantwoordelijk voor provinciale depots waar vondsten uit opgravingen, met documentatie, worden opgeslagen. Het rijk is verantwoordelijk voor het stelsel als geheel, wijst de beschermde monumenten aan, verleent opgravingsvergunningen en verstrekt kennis en adviezen via de RCE. Archeologiebedrijven zijn actief in de archeologische markt van onderzoek en opgraving. Certificering wordt daar nu ingevoerd. Vrijwilligers spelen een belangrijke rol: amateurarcheologen mogen onder voorwaarden zelf onderzoek doen. Zij zijn onder meer verenigd in de landelijke Vereniging van Vrijwilligers in de Archeologie (AWN). De Erfgoedinspectie houdt toezicht op het archeologiebestel (met name op het stelsel van certificering), de omgang met vondsten en archeologische monumenten.

2.4 Interdepartementale wetgeving die relevant is voor erfgoed/cultuur

De Omgevingswet, die naar verwachting in 2019 in werking treedt, is ook voor het cultureel erfgoed van belang. De Omgevingswet heeft tot doel: een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit bereiken en in stand houden, en de fysieke leefomgeving doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen om er maatschappelijke behoeften mee te vervullen.

De Omgevingswet richt zich op alle aspecten die raken aan de fysieke leefomgeving en waar rekening mee gehouden moet worden. Ook cultureel erfgoed is een van die aspecten. Het rekening houden met cultureel erfgoed wordt momenteel verder geïmplementeerd in Amvb's, en in kennisproducten zoals het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Daarnaast komt de minister van I&M in 2018 met de Nationale omgevingsvisie. Het gebiedsgerichte erfgoedbeleid van OCW is één van de aspecten die in deze integrale visie over het gebruik en de inrichting van de fysieke leefomgeving een plaats krijgt. Verder zijn er wetten bij andere departementen waar de gevolgen groot zijn voor het culturele domein. Voorbeelden zijn de Geefwet (Financiën), de Kansspelwet (VenJ) en de natuurwetgeving (EZ), maar bijvoorbeeld ook wetten in het sociale domein (zzp-ers) die van invloed zijn op werkenden in de culturele sector.

Media & Creatieve Industrie

De directie Media & Creatieve Industrie (M&C) is verantwoordelijk voor het beleid voor omroep, pers en journalistiek; film, letteren, architectuur en design; bibliotheken en archieven; mediawijsheid en leesbevordering. Daarnaast heeft de directie een coördinerende rol voor DGCM-brede thema's zoals digitalisering en auteursrecht. De directie M&C (circa 60 fte) bestaat uit 3 afdelingen: de afdeling Mediabeleid (MB), de afdeling Informatie- en Bibliotheekbeleid (IB) en de afdeling Financiën en Control (F&C).

Het overheidsbeleid bevordert in bovengenoemde sectoren de onafhankelijkheid, kwaliteit, verscheidenheid, spreiding en toegankelijkheid van het aanbod.

Met uitzondering van de publieke omroep, is de mediasector privaat georganiseerd en gefinancierd; het gaat om commerciële omroepen, video-on-demand diensten, kranten, tijdschriften en diverse internet platforms. Ook film en boeken zijn een private sector, maar subsidie is vooral voor film een belangrijke financieringsbron. Bibliotheken en archieven zijn publieke (overheids)diensten.

De audiovisuele sector wordt sterk beïnvloed door EU richtlijnen, i.h.b. voor audiovisuele mediadiensten en telecommunicatie. Alle genoemde sectoren worden geraakt door EU richtlijnen voor auteursrecht, staatssteun en mededinging.

Over de gehele breedte van het informatie- en mediabeleid leidt digitalisering (ICT en internet) tot veranderingen in productie, distributie en het gebruik. Dit vormt een continue uitdaging voor zowel de betrokken organisaties als het overheidsbeleid.

1. Media: Omroep en Pers

1.1 Korte uitleg

- Net als andere EU-landen kent Nederland een gemengd omroepbestel, met publieke en commerciële omroep.
- De landelijke, regionale en lokale publieke omroepen hebben bijzondere wettelijke plichten en rechten, geregeld in de Mediawet. Zie onder.
- Voor commerciële televisie geldt een licht regime, gebaseerd op de minimum standaarden in de EU AV-richtlijn voor o.a. reclame en sponsoring, promotie van Europees en onafhankelijk product en bescherming van de jeugd. Een wijzigingsvoorstel van de Europese Commissie bevat deels nieuwe verplichtingen voor video on demand diensten (Netflix) en sociale videomedia (YouTube).
- De Telecommunicatiewet garandeert dat er etherfrequenties beschikbaar zijn voor radio en televisie. De Mediawet regelt dat alle paketaanbieders via kabel, ether en satelliet (Ziggo, KPN e.d.) een basispakket aanbieden van tenminste 30 televisiezenders, waaronder de publieke zenders.
- Naast publieke en commerciële omroepen zijn kranten, opiniebladen en tijdschriften belangrijk voor de nieuwsvoorziening en meningsvorming. Deze printmedia – “de pers” – hebben inmiddels digitale pendanten en er zijn nieuwe online journalistieke initiatieven.
- De overheidsbemoeienis met dit private deel van de journalistiek is bescheiden. Er geldt een laag BTW-tarief (nu alleen voor print) en er wordt subsidie beschikbaar gesteld via het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek, ter bevordering van innovatie van de journalistieke infrastructuur. Daarnaast zijn o.a. de Wet Openbaarheid van Bestuur en het verschoningsrecht (bronbescherming) belangrijk voor de onafhankelijke journalistiek.

1.2 Publieke omroep

- De Mediawet is in 2016 herzien. De publieke mediaopdracht is hierin als volgt omschreven. “Het aanbieden van media-aanbod dat tot doel heeft een breed en divers publiek te voorzien van informatie, cultuur en educatie” waarbij amusement als middel kan worden ingezet “om

een informatief, cultureel of educatief doel te bereiken of een breed en divers publiek te trekken en te binden”.

- De landelijke publieke omroep kent een “extern pluriforme” organisatie: verschillende organisaties verzorgen samen programmering vanuit een onderscheidend profiel. Sinds 2015 zijn dit:
 - Zelfstandige omroepverenigingen met leden: VPRO, MAX en EO
 - Samenwerkingsomroepen met leden: AVRO/TROS, BNN/VARA en KRO-NCRV
 - Taakomroepen: NOS (onafhankelijk nieuws) en NTR (maatschappij en educatie)
 - Daarnaast zijn er 3 aspirant-omroepen: HUMAN, PowNed en WNL
- De Nederlandse Publieke Omroep (NPO) is verantwoordelijk voor de coördinatie van het aanbod en heeft met de wijziging van de Mediawet in 2016 een grotere sturende rol gekregen.
- Daarnaast heeft Nederland 13 regionale publieke omroepen. Het budget daarvoor is in 2014 overgeheveld van het Provinciefonds naar het Rijk. In verband daarmee is in 2016 de Stichting Regionale Publieke Omroep (RPO) opgericht,
- Verder zijn er lokale omroepen. Deze vallen onder de stelselverantwoordelijkheid van de Minister, maar worden door de lokale overheden gefinancierd.

1.3 Belangrijkste sturingsinstrumenten

- De financiering van de landelijke publieke omroep is gemengd: €800 miljoen per jaar wordt gefinancierd door de overheid, €200 miljoen per jaar komt uit reclame-inkomsten, via de Stichting Etherreclame (Ster).
- Het rijksbudget voor de regionale publieke omroepen bedraagt ca. €141 mln. Via de ORN worden ook reclame-inkomsten gegenereerd. In totaal dragen gemeenten ca. €10 mln bij aan lokale publieke omroepen.
- De onafhankelijkheid van de media is in de Grondwet geborgd. Sturing door de overheid is dan ook niet (programma)inhoudelijk, maar betreft de randvoorwaarden in het bijzonder de Mediawettelijke bepalingen voor de taak, de organisatie en financiering van de landelijke publieke omroep.
- De NPO schrijft elke vijf jaar een concessiebeleidsplan, waarin de doelstellingen voor de nieuwe concessieperiode worden uitgewerkt. Dit plan vormt de basis voor de prestatieovereenkomst die MOCW voor dezelfde periode sluit met de NPO. Op basis van deze prestatieovereenkomst wordt ook budget toegekend. Voor de goedkeuring van “nieuwe diensten” gelden spelregels om onevenredige verstoring van de markt te voorkomen.
- De RPO dient een concessiebeleidsplan en begroting in voor de regionale omroepen.
- Het Commissariaat voor de Media houdt toezicht op de naleving van de Mediawet (ook door commerciële omroepen en pakketaanbieders).

1.4 Belangrijkste betrokken partijen:

- *Stichting Nederlandse Publieke Omroep (NPO)*. Centrale bestuursorgaan van de publieke omroep. Samen met de zend- en netmanagers is de Raad van Bestuur van de NPO verantwoordelijk voor de coördinatie en ordening van media-aanbod op de kanalen van de publieke omroep (inclusief internet).
- *De omroeporganisaties* (zie boven). De omroeporganisaties zijn verantwoordelijk voor het produceren van programma's binnen de kaders die door de NPO-organisatie zijn gesteld.
- *College van Omroepen*. Vertegenwoordigend orgaan van de omroeporganisaties.
- *Stichting Ether Reclame*. Verantwoordelijk voor de verkoop van reclame op de landelijke publieke kanalen.
- *Commissariaat voor de Media*. Toezichthouder op Mediawet en de Wet op de vaste boekenprijs. Toezicht betreft radio, televisie, 'videodiensten op aanvraag' en Nederlandse boekuitgaven.
- *Stichting Regionale Omroep Overleg en Samenwerking (ROOS)*. Ontwikkelt beleid voor regionale publieke omroep en fungeert als samenwerkingsorgaan.
- *Stichting Regionale Publieke Omroep (RPO)*. Is verantwoordelijk voor de concessie van de regionale publieke omroep en heeft de wettelijke taak om verder te gaan met het voorbereiden van een gemeenschappelijke beleidscyclus voor de regionale omroepsector.

- *Organisatie van Lokale Omroepen Nederland (OLON)*. Samenwerkingsorgaan voor de lokale publieke omroepen.
- *Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid*. museum en archief voor i.h.b. radio en televisieproducties.
- *Stichting Omroep Muziek*. Radio Filharmonisch Orkest en het Groot Omroepkoor.
- *Commerciële mediapartijen*. o.a. de Vereniging voor commerciële omroepen (VCO), Vereniging voor commerciële radio (VCR), de Nederlandse Dagbladen en Pers Nieuwsmedia (NDP Nieuwsmedia), Onafhankelijke Televisie Producenten (OTP) en Filmproducenten Nederland (FPN).
- *Journalistieke beroepsgroep*. Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ), Raad voor de Journalistiek (onafhankelijke orgaan waar belanghebbenden terecht kunnen met klachten over aangesloten media; het betreft zelfregulering), Genootschap van hoofdredacteurs.
- *Raad voor Cultuur*. Adviseert de regering over cultuur- en mediabeleid.

2. Creatieve Industrie

2.1 Korte uitleg

Creatieve industrie is een breed begrip, en bevat in beginsel disciplines van entertainment en reclame tot toegepast ontwerp. OCW voert onder deze vlag gericht beleid voor de volgende disciplines: 1) film 2) architectuur en stedenbouw, 3) vormgeving en mode, 4) digitale cultuur (e-cultuur) en (serious) gaming.

2.2 Belangrijkste sturingsinstrumenten/betrokken partijen

- De creatieve industrie is benoemd tot een van de negen topsectoren in de Nederlandse economie. Samen met MEZ en MBZ ondersteunt MOCW het zogenoemde Topteam Creatieve industrie, met vertegenwoordigers van de overheid, kennisinstellingen en het bedrijfsleven. Iedere topsector heeft een eigen kennis- en innovatie-agenda die wordt uitgevoerd onder regie van een zogenaamd TKI (een Topconsortium voor Kennis en Innovatie). Voor de creatieve industrie is dit ClickNL.
- Uit de OCW Cultuurbegroting (Basis Infra Structuur 2017-2020) worden de volgende instellingen gefinancierd:
 - *Het Filmfonds*: Stimuleert een divers en kwalitatief hoogstaand filmaanbod en een voor de filmkunst ontvankelijk (productie)klimaat in Nederland
 - *Eye Filmmuseum*.
 - *Vier filmfestivals*: Internationaal Film Festival Rotterdam, Nederlands Filmfestival, IDFA (documentaires) en Cinekid (jeugd).
 - *Het Nieuwe Instituut*: Verantwoordelijk voor het versterken van de ontwerpsector en tevens een architectuurarchief, museum en platform.
 - *Het Stimuleringsfonds voor de Creatieve Industrie*. Stimuleert talentontwikkeling, experiment, onderzoek en internationalisering op het gebied van architectuur, vormgeving en mode, en e-cultuur.
- Thema's als arbeidsmarktpositie en talentontwikkeling zijn belangrijk voor de creatieve industrie, die voor een groot deel bestaat uit zelfstandigen en kleine bedrijven. OCW heeft hier een rol, aanvullend op generiek arbeidsmarktbeleid. Architectuur is een gereguleerd beroep, mede op basis van de EU richtlijn voor beroepskwalificaties.
- De Ministers van OCW en I&M hebben samen een actieagenda voor ruimtelijk ontwerp 2017-2020 opgesteld, volgend op de agenda voor 2013-2016.

3. Openbare bibliotheken

3.1 Korte uitleg

- De openbare bibliotheek ontwikkelt zich van een voorziening die boeken uitleent, naar een voorziening die langs verschillende wegen bijdraagt aan de persoonlijke ontwikkeling en verbetering van maatschappelijke kansen. De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen,

die vanaf 1 januari 2015 van kracht is, ondersteunt deze ontwikkeling. In deze wet zijn de taken van bibliotheken en verantwoordelijkheden van overheidslagen vastgelegd.

- De fysieke bibliotheek is een verantwoordelijkheid gebleven van de gemeenten. Het Rijk bekostigt sindsdien stelseltaken via de Koninklijke Bibliotheek: de landelijke digitale bibliotheek, voorzieningen voor leesgehandicapten en ondersteuning van het netwerk van lokale openbare bibliotheken.
- In 2016 waren er 154 bibliotheekorganisaties, met 3,8 miljoen leden waarvan 2,3 miljoen jeugd.

3.2 Belangrijkste sturingsinstrumenten

- OCW draagt per jaar ca. €40 miljoen bij aan de KB. De gemeenten steken samen €440 miljoen in lokale bibliotheken. Provincies bekostigen het interbibliothecair leenverkeer.
- In 2017 is een tussentijdse en in 2019 een (gewone) evaluatie van de Wsob.
- Het bibliotheekveld en de drie overheden hebben een gezamenlijke innovatieagenda opgesteld.
- Eind oktober heeft de Minister de tarieven van de digitale bibliotheek voor 2017 en 2018 goedgekeurd.
- Op 10 november 2016 heeft het Europese Hof zich uitgesproken over digitaal leenrecht. Dit heeft mogelijk gevolgen voor de digitale uitleenmodellen en de licenties met uitgevers.

3.3 Belangrijkste betrokken partijen:

- *Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB)*. Alle openbare bibliotheekorganisaties zijn lid van deze vereniging.
- *Koninklijke Bibliotheek (KB)*. Zie boven.
- *VNG*. Indien gemeenten in bijvoorbeeld krimpregio's vestigingen willen sluiten, vraagt de Wsob om overleg met naburige gemeenten.
- *IPO*. Van belang bij de provinciale taken op het gebied van de openbare bibliotheek i.h.b. interbibliothecair leenverkeer.
- *Uitgevers*. De uitgevers hebben met de KB licenties afgesloten voor het uitlenen van e-boeken.

4. Letteren en Leesbevordering

4.1 Korte uitleg

- Afgezien van openbare bibliotheken, pleegt de overheid bescheiden interventies op de boekenmarkt, in de vorm van wetgeving (vaste boekenprijs, auteursrecht, laag btw-tarief) en subsidies.
- De Wet op de vaste boekenprijs (2005) geldt alleen voor papieren boeken en is in 2015 voor vier jaar verlengd tot 2019. Afspraak daarbij is dat MOCW de effectiviteit onderzoekt en innovatie in het boekenvak bevordert. Het Commissariaat voor de Media houdt toezicht op de naleving.
- Subsidies gaan zowel naar het "aanbod", van literaire werken (fictie en non-fictie), als naar de "vraag", door leesbevordering: het stimuleren van (literair) lezen en leesplezier bij met name kinderen (en in mindere mate volwassenen).
- Leesbevordering is onderdeel van het bestrijden van laaggeletterdheid, binnen het programma *Tel mee met Taal* van OCW, SZW en VWS. Een van de doelstellingen is lokale en regionale samenwerking te bevorderen. Denk aan gemeenten, vrijwilligersorganisaties, taalaanbieders, zorginstellingen, buurthuizen, scholen, bibliotheken en werkgevers.
- Voor papieren boeken en kranten geldt het lage BTW-tarief (6 i.p.v. 20%). De Europese Commissie heeft 30 november 2016 een voorstel gedaan dat lidstaten ruimte geeft om eveneens een laag tarief te heffen op e-boeken en -kranten.

4.2 Belangrijkste sturingsinstrumenten/partijen

- De Wet op de vaste boekenprijs geldt tot 2019. Verlenging hangt mede af van de geplande evaluaties.
- De *Koninklijke Vereniging van het Boekenvak* (koepel van uitgevers en boekverkopers) neemt de rol van expertise- en innovatiecentrum op zich. OCW stelt €100.000 ter beschikking voor

een branchemonitor en €100.000 voor een innovatieplatform. Het vak investeert gelijkwaardige bedragen in het centrum.

- De volgende organisaties krijgen een meerjarige subsidie uit de OCW Cultuurbegroting (Basis Infra Structuur 2017-2020).
 - *Nederlands Letterenfonds.*
 - *Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten.*
 - *Het Literatuurmuseum* (inclusief Kinderboekenmuseum)
 - *Stichting Lezen.*
 - *Stichting Schrijvers School Samenleving.*
- Voor Tel mee met Taal is voor 2016-2018 jaarlijks gemiddeld €18 miljoen euro beschikbaar (€11 miljoen OCW, € 5 miljoen SZW en € 2 miljoen VWS).

5. Archieven

5.1 Korte uitleg

- De Archiefwet van 1995 regelt dat overheden en publiekrechtelijke organisaties informatie goed beheren en bewaren (en deels vernietigen) en uiterlijk na 20 jaar overbrengen naar een openbaar archief, waar eenieder inzage kan krijgen in de archieven. Dit dient zowel een democratisch als een cultureel belang.
- Hoewel de wet geen onderscheid maakt tussen papieren en digitale informatie, laten gevestigde principes en werkwijzen zich niet één op één vertalen naar het digitale tijdperk.
- Verschillende rapporten en incidenten wijzen uit dat de digitale informatiehuishouding en archivering (nog) onvoldoende op orde is. De Tweede Kamer heeft juni 2016 twee relevante moties aangenomen. De motie Segers (CU) verzoekt om de huidige Archiefwet aan te passen aan de digitale ontwikkelingen en eisen van transparantie, door onder meer de overbrengingstermijn sterk terug te brengen. De motie Veldman (VVD) verzoekt een interbestuurlijk actieplan op te stellen om de informatiehuishouding van overheden op orde te brengen.
- De TK heeft daarnaast openbaarheid hoog op de agenda gezet met het aannemen van het initiatiefwetsvoorstel Wet open overheid (Woo), dat nu is aangehouden in de Eerste Kamer.

5.2 Belangrijkste sturingsinstrumenten

- De Archiefwet, het Archiefbesluit en de Archiefregeling stellen kaders voor het archiefbeheer; deze gelden zowel voor het Rijk als voor provincies, gemeenten en waterschappen en publiekrechtelijke organisaties.
- De Archiefwet heeft raakvlakken met de Wet openbaarheid van bestuur (Wob), de Wet open overheid (Woo), de Algemene (EU) Gegevens Verordening (bescherming persoonsgegevens) en de Wet Hergebruik Overheidsinformatie.
- In 2017 staat op de OCW begroting €39 mln voor het Nationaal Archief en €25 mln voor de Rijksbijdrage aan Regionale Historische Centra.

5.3 Belangrijkste betrokken partijen

- *Overheden:* OCW (verantwoordelijke archiefbestel), BZK (verantwoordelijke informatiehuishouding rijk), rijksoverheid, VNG, IPO, UvW (Unie van Waterschappen).
- *Algemene rijksarchivaris.* Adviseur van de minister OCW op het gebied van de Archiefwet en archiefbestel, tevens algemeen directeur Nationaal Archief.
- *Nationaal Archief.* Het Nationaal Archief is een uitvoerend agentschap van OCW. Het NA is de rijksarchiefbewaarplaats en vervult een kennisfunctie op het gebied van duurzaam toegankelijke overheidsinformatie.
- *Regionale Historische Centra:* In de wet aangewezen archiefbewaarplaatsen voor rijksarchieven gevormd in de provincie. Het zijn gemeenschappelijke regelingen met gemeenten, soms provincie en waterschappen. Er wordt zowel rijksarchief als archieven van decentrale overheden beheerd.
- *Erfgoedinspectie.* Houdt namens de minister van OCW toezicht op archiefbeheer bij het Rijk.
- *KVAN:* Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland (beroepsgroep).

- *BRAIN*: Brancheorganisatie van archiefinstellingen.

NATIONALE STRATEGIE EN NETWERK DIGITAAL ERFGOED

NB: dit is een horizontaal thema voor alle erfgoeddisciplines (musea, archieven, bibliotheken, monumenten, archeologie e.a.)

- Sinds midden jaren negentig is geïnvesteerd in digitalisering van collecties: van middeleeuwse manuscripten tot 19^e eeuwse kranten, van foto's tot film, van aktes uit bevolkingsregisters tot bladmuziek, van digitale reproducties van kostuums tot objectgegevens over monumenten en archeologische vondsten.
- Digitalisering draagt bij aan: 1) behoud (naast conservering van kwetsbare oorspronkelijke "dragers" als papier en 35mm film) en 2) publieksbereik, door hergebruik op internet.
- De aandacht is verlegd van digitaliseren als zodanig, naar houdbaarheid, bruikbaarheid en zichtbaarheid. Hiertoe moeten collecties niet alleen onderling verbonden zijn, maar ook vanuit allerlei vragen te doorzoeken (wie, wat, waar, wanneer) en in een aantrekkelijke context gepresenteerd. Bovendien moeten zowel de *content* als de metadata geschikt zijn voor hergebruik door derden, bijvoorbeeld op Wikipediapagina's, in online lesmateriaal voor scholen, in mobiele apps of videogames van creatieve bedrijven. Er is ook meer zicht op de vraag nodig.
- Maart 2015 is een [Nationale strategie digitaal erfgoed](#) en een Netwerk voor Digitaal Erfgoed (NDE) gelanceerd. In het NDE nemen OCW en vijf "knooppunten" het voortouw om gemeenschappelijke voorzieningen te ontwikkelen voor de hele sector. De vijf knooppunten zijn: de Koninklijke Bibliotheek, het Nationaal Archief, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (musea, landschap, monumenten en archeologie), het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid en de Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschappen. Het al langer bestaande kenniscentrum Digitaal Erfgoed Nederland (DEN) is eveneens betrokken.
- Doel is te komen tot een meer gestandaardiseerde en samenhangende aanpak voor digitaal erfgoed. Het programmabureau van NDE wordt tot 2020 gesubsidieerd door OCW.

6. Auteursrecht

6.1 Korte uitleg

- VenJ is eerstverantwoordelijk voor auteursrecht, en werkt daarbij nauw samen met EZ en OCW (directie M&C).
- Actueel zijn de onderhandelingen over een hervormingspakket van de Europese Commissie voor auteursrecht, bestaand uit:
 - Richtlijn inzake auteursrechten in de digitale eengemaakte markt.
 - Verordening m.b.t. tot online (her-)uitzendingen van omroeporganisaties
 - Verordening en een Richtlijn om het Marrakesh-verdrag van de World Intellectual Property Organisation WIPO (VN organisatie) te implementeren in de EU lidstaten. Het Marrakesh-verdrag verbetert de grensoverschrijdende toegang tot beschermd materiaal voor personen die blind zijn, visueel gehandicapt of een andere leeshandicap hebben;
 - Mededeling met beleidsvoorstellen op het terrein van de exploitatie van audiovisuele werken

Begin november 2016 heeft het kabinet zijn eerste oordeel naar de Kamer gestuurd in (4 aparte) zogenoemde "BNC-fiches".

- OCW heeft een bijzondere verantwoordelijkheid voor de *Wet auteurscontractenrecht* die 1 juli 2015 in werking is getreden. Deze wet heeft de positie van makers verbeterd en regelt onder meer het recht op een billijke vergoeding. De minister van OCW kan deze vergoeding vaststellen op verzoek van een (representatieve) vereniging van makers en een vereniging van exploitanten, na inwinnen van het advies van een onafhankelijk adviesorgaan dat wordt aangewezen bij Algemene maatregel van Bestuur (AMvB).

6.2 Belangrijkste betrokken partijen

- VenJ heeft op 1 november 2016 internetconsultaties gelanceerd om reacties van NL belanghebbenden te verzamelen. Ook is de Commissie Auteursrecht om advies gevraagd.
- Partijen die door het Richtlijnvoorstel auteursrechten worden geraakt zijn:
 - Auteurs- en naburig rechthebbenden
 - Exploitanten van auteursrechtelijk beschermd werk en nabuurrechtelijk beschermd materiaal zoals uitgevers
 - Consumenten
 - Dienstverleners van de informatiemaatschappij zoals bedrijven die zoekmachines of websites voor het online delen van video's aanbieden
 - Internet Service Providers
 - Instellingen voor cultureel erfgoed
 - Organisaties in de onderwijs- en onderzoeksector
- Partijen die door de Verordening online diensten omroeporganisatie worden geraakt: auteurs- en naburig rechthebbenden, omroepen, organisaties zoals kabelbedrijven en KPN die het signaal van omroeporganisaties (online) doorgeven en consumenten.

Internationaal Beleid

De internationale verantwoordelijkheden van de bewindspersonen van het ministerie van OCW volgen voor een belangrijk deel uit bilaterale en multilaterale afspraken en de beleidsinhoudelijke agenda van het Kabinet. Internationale activiteiten vinden plaats in afstemming met het ministerie van BZ en andere departementen. De buitenlandpolitieke ontwikkelingen en strategische reisagenda van het Kabinet maken vast onderdeel uit van de wekelijkse beraadslaging in de Ministerraad. Grote maatschappelijke vraagstukken worden in internationaal verband opgepakt. Op de beleidsterreinen van OCW wordt internationaal samengewerkt ter versterking van het nationale beleid. Ook wordt geleerd van buitenlandse goede voorbeelden. De directie Internationaal Beleid werkt hierbij samen met beleidsdirecties en andere departementen.

Verantwoordelijkheden

1. *Europese Unie: de OJCS-Raad en de Raad voor Concurrentievermogen*

Belangrijke EU-thema's die de OCW-agenda raken zijn onder meer de discussie over de toekomst van de Europese Unie, besluitvorming over de nieuwe meerjarenbegroting van de EU (het Meerjarig Financieel Kader), de onderhandelingen over Brexit, de besluitvorming over de nieuwe programma's voor studentenuitwisseling (nu Erasmus+), onderzoekssamenwerking (Horizon2020) en culturele samenwerking (Creative Europe), de onderhandelingen over het voorstel voor herziening van de richtlijn Audiovisuele Media en Diensten.

De bewindspersonen van OCW en VWS nemen in beginsel vier keer per jaar deel aan de Onderwijs, Jeugd, Cultuur en Sport Raad. De Raad voor Concurrentievermogen wordt samen met de bewindspersoon van Economische Zaken bijgewoond.

2. *Verenigde Naties: UNESCO, SDGs en Emancipatie*

De minister van OCW is verantwoordelijk voor de Nederlandse inzet ten aanzien van de United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO) in Parijs. De Nationale UNESCO Commissie heeft hierbij een adviserende rol. UNESCO is vooral bekend van de Werelderfgoedlijst en heeft als doelstelling om haar werkterreinen te gebruiken om wereldwijd de ontwikkeling van universele waarden en verbetering van de leefomstandigheden te realiseren. De tweejaarlijkse Algemene Conferentie van UNESCO (eerstvolgende is eind 2017) in Parijs is een belangrijk moment om die inzet te markeren.

In 2015 zijn in VN-verband afspraken gemaakt over de zogenaamde Sustainable Development Goals voor 2030. Deze doelen raken de OCW-agenda op onderwijs en emancipatie, ook in relatie tot de Raad van Europa op het vlak van mensenrechten.

3. *De Taalunie*

De Taalunie is een internationale verdragsorganisatie in Den Haag waarin kennis van de Nederlandse Taal door en voor Nederland en Vlaanderen is gebundeld. De Taalunie geeft onder meer het Groene Boekje uit en verzorgt de Grote Prijs der Nederlandse Letteren. Samen met de ministers van Onderwijs en Cultuur van Vlaanderen vormen de OCW-bewindspersonen het Comité van Ministers van de Taalunie. De Interparlementaire Commissie, samengesteld uit parlementariërs uit Nederland en Vlaanderen, controleert het beleid van de Taalunie. De Taalunie heeft de afgelopen jaren een bezuiniging en herstructurering ondergaan, die de komende jaren moet worden bestendigd.

4. *Bilaterale samenwerking*

De instellingen voor onderwijs, cultuur en wetenschap hebben wereldwijde netwerken. De bewindspersonen van OCW stimuleren de samenwerking met landen waar het belang voor Nederland groot is, zoals in de buurlanden. Dit kan bijvoorbeeld door de relaties met het betreffende land aan te halen, overeenkomsten 'government to government' te sluiten of anderszins mogelijk te maken (bijvoorbeeld middels een niet verbindend 'memorandum of

understanding' of een verdrag), het voortouw te nemen in onderwijsmissies of door deel te nemen aan handelsmissies of internationale evenementen. In bepaalde gevallen kan samenwerking ook benut worden ten behoeve van invloed in EU-verband.

Om de beoogde doelen te realiseren is het belangrijk dat Nederlandse overheden, instellingen en bedrijven een gezamenlijke agenda presenteren en dat ze zich daarbij concentreren op een beperkt aantal landen of regio's. Voor cultuur zijn focus-keuzes vastgelegd binnen het beleidskader internationaal cultuurbeleid, waarvan de uitvoering een gedeelde verantwoordelijkheid is van de ministers van BZ, van OCW en voor BHOS. Momenteel houdt een taskforce binnen OCW zich bezig met de ontwikkeling van een soortgelijk beleidskader voor internationalisering in het hoger onderwijs. Met BZ en EZ wordt in dat verband tevens gekeken naar een betere afstemming op het terrein van buitenlandse politiek en – handel, bijvoorbeeld in de vorm van geïntegreerde handels- en onderwijsmissies naar het buitenland.

5. Internationalisering in het onderwijs

Internationalisering in het onderwijs beslaat het brede palet van mobiliteit van leerlingen, studenten, docenten, kennis van moderne vreemde talen, wereldburgerschap en de verengelsing van het onderwijs. OCW heeft de afgelopen jaren veel gewerkt aan versterking van internationalisering in het hoger onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs. De verwachting is dat de inbedding van internationalisering in het curriculum van het primair en voortgezet onderwijs plaats gaat vinden in het vervolg van curriculum.nu.

OCW stimuleert mobiliteit onder meer door optimaal gebruik te maken van het Europese programma Erasmus+ en door diploma-erkenning soepel te laten verlopen. Daarnaast zijn er programma's die het leren van vreemde talen in het primair en voortgezet onderwijs stimuleren. Deze programma's worden, net als het grootste deel van de mobiliteitsprogramma's, uitgevoerd door Nuffic, de onderwijsbrede uitvoeringsorganisatie van OCW voor internationale activiteiten. Verder draagt OCW samen met o.a. het ministerie van EZ zorg voor de internationale scholen in Nederland, welke van invloed zijn op het vestigingsklimaat van ons land voor internationale bedrijven.

6. Caribisch Nederland

Sinds 10 oktober 2010 zijn Bonaire, Sint Eustatius en Saba (samen Caribisch Nederland) openbare lichamen die als "bijzondere gemeenten" functioneren binnen Nederland. De bewindspersonen van OCW zijn daarom verantwoordelijk voor het beleid op alle OCW-terreinen, waarbij de meeste aandacht uitgaat naar het onderwijs. Samen met de betrokkenen in Caribisch Nederland is de tweede Onderwijsagenda 'Samen werken aan de volgende stap' 2017-2020 tot stand gekomen. Het doel is dat het onderwijs verder verbetert, zodat alle leerlingen in Caribisch Nederland in 2020 onderwijs krijgen van voldoende kwaliteit. Het ministerie van OCW zet zich daarnaast in op andere onderwerpen als het behoud van cultureel erfgoed, het bevorderen van emancipatie en wetenschappelijk onderzoek. Ook wordt door het ministerie van OCW samengewerkt met de landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten.

Relevante betrokken partijen

Europese Commissie, Europees Parlement, EU voorzitterschappen, UNESCO, Permanente Vertegenwoordiging bij UNESCO, Nationale UNESCO Commissie, Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), Raad van Europa, Nederlandse Taalunie, Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten, Vereniging Hogescholen, MBO-raad, PO-raad, VO-raad, Fondsen voor Cultuur, BeNeLux-secretariaat, VNO-NCW, grensregio's (gemeenten, provincies, Euregio's), grote steden (i.v.m. vestigingsklimaat), Nuffic.

STAFDIENSTEN

Financieel Economische Zaken

De directie FEZ is verantwoordelijk voor een ordentelijk en departementaal breed afgewogen begrotingsproces en bewaakt de uitkomsten daarvan. Tevens is de directie verantwoordelijk voor de interne planning & control cyclus van het ministerie van OCW. Vanuit de financiële expertise ondersteunt zij bij alle aspecten van beleid en bedrijfsvoering. FEZ beoordeelt en adviseert de ambtelijke leiding en de bewindspersonen over beleidsvoornemens vanuit de optiek van doelmatigheid, doeltreffendheid, rechtmatigheid budgettaire inpasbaarheid, bekostiging- en financieringssystematiek, ordelijk financieel beheer, financiële informatievoorziening, beleidsvorming en advisering op toezicht en alle onderwerpen die de begroting van OCW raken. De directie is verder verantwoordelijk voor de beleidsontwikkeling op het terrein arbeidszaken en de eigenaarsondersteuning richting DUO (Dienst Uitvoering Onderwijs) en NA (Nationaal Archief).

De werkwijze en structuur van de directie is afgestemd op het departementale SG-DG-model. FEZ ondersteunt de organisatie op DG-niveau en op concernniveau. Naast de vaste taken behoort maatwerk binnen het taakgebied tot de mogelijkheden. De directie bestaat uit vier afdelingen, met als belangrijkste taken:

- DG-control (DGC): ondersteunt en adviseert DG's bij de aansturing en beheersing van hun portefeuille
- Begroting en concern (B&C): verantwoordelijk voor alle besluitvorming en advisering binnen zowel de departementale als de rijksbrede begrotingscyclus, control op de apparaatskosten, aansturing DUO en jaarverslaggeving instellingen.
- Kaderstelling Informatievoorziening & Uitvoering (KI&U): stelt kaders voor de financiële processen en houdt toezicht op het functioneren van het stelsel, verantwoordelijk voor de financiële administratie
- Arbeidszaken: Onderdeel van FEZ is ook de beleidsafdeling Arbeidszaken, die zich bezighoudt met sectoroverstijgende thema's en stelseltaken op het gebied van arbeidsvoorwaarden en sociale zekerheid, beloningsvraagstukken, pensioenen, arbeidsverhoudingen, arbeidsomstandigheden en arbeidsmarkt voor de OCW-sectoren (zie hierna bij Arbeidszaken).

Verantwoordelijkheid bewindspersoon

De ministers van vakdepartementen zoals OCW zijn volgens de Comptabiliteitswet verantwoordelijk voor het beheer van de begrotingen van hun ministeries en voor een rechtmatig, ordelijk en controleerbaar financieel beheer. De minister van Financiën houdt hierop toezicht. Met betrekking tot arbeidszaken hebben de bewindspersonen een beleidsmatige (stelsel)verantwoordelijkheid voor de arbeidsvoorwaarden in de OCW-sectoren.

Belangrijkste instrumenten

In de Comptabiliteitswet is vastgelegd dat elk ministerie een directie FEZ moet hebben. In het Besluit taak FEZ zijn de taken en bevoegdheden van de directie FEZ uitgewerkt. Een deel van de instrumenten van FEZ vloeit daaruit voort, zoals het recht op medeparaaf bij besluiten met financiële gevolgen en het toezicht op de begrotingsuitvoering bij de directies. FEZ bedient zich echter ook van meer informele instrumenten, zoals een departementsbreed netwerk, transparante besluitvorming, open uitwisseling van informatie en overleg.

Arbeidszaken

Arbeidszaken (AZ) is een kleine afdeling, die zich bezighoudt met veelal sector-brede onderwerpen: De kabinetsbijdrage in de arbeidsvoorwaardenontwikkeling, arbeidsvoorwaarden en rechtspositie (o.a. cao's en normalisering), sociale zekerheid (wet werk en zekerheid), Wet normering topinkomens (WNT), beloning en carrièreperspectief van leraren. Arbeidszaken opereert binnen OCW als een "spin in het web" en onderhoudt contacten met alle betrokkenen, zowel binnen het kabinet als de afzonderlijke onderwijssectoren. Op basis van specifieke deskundigheid op het gebied van arbeidsrecht, cao's, sociale zekerheid, loonontwikkeling en beloning wordt door Arbeidszaken geadviseerd en beleid ontwikkeld. De bewindspersonen van OCW hebben geen

directe zeggenschap over de arbeidsvoorwaarden. Deze worden door de sociale partners afgesproken, die zich sectorgewijs hebben georganiseerd. Werkgevers hebben zich daartoe verenigd in werkgeversorganisaties; werknemers zijn via vakorganisaties vertegenwoordigd.

Relevante betrokken partijen

FEZ onderhoudt als coördinerende directie contacten met alle andere organisatieonderdelen (directies en uitvoerende diensten) binnen het departement, in het bijzonder met de financiële afdelingen. Er zijn ook contacten met alle andere departementen. Intensieve contacten zijn er met Financiën, met name de IRF (Inspectie der Rijksfinanciën) die financieel toezicht houdt, en met Bzk en SZW op het terrein van de arbeidsvoorwaarden. Belangrijke stakeholders van Arbeidszaken zijn alle onderwijsdirecties, de sectorraden en vakorganisaties, BZK en SZW. Daarnaast onderhoudt FEZ namens OCW het contact met de Accountantsdienst Rijk en de Algemene Rekenkamer.

Wetgeving en Juridische Zaken

Rol WJZ

De directie is verantwoordelijk voor de wetgeving en juridische zaken op het gehele OCW terrein. Het totale wetgevingsprogramma omvat ca. 125 projecten.

Meer gespecificeerd gaat het om de volgende taken:

- WJZ zorgt in nauwe samenwerking met de beleidsdirecties voor de totstandkoming van wetten, algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen van OCW en de bewaking van de kwaliteit daarvan. WJZ zorgt voor de goede toepassing van de noodzakelijke formele stappen in het wetgevingsproces en voor de toepassing van de Aanwijzingen voor de regelgeving. WJZ adviseert in spoedeisende gevallen over mogelijkheden om het wetgevingsproces te versnellen. WJZ beheert het planningssysteem (KIWI) voor de departementale wetgeving (m.u.v. de ministeriële regelingen).
- WJZ is verantwoordelijk voor de advisering van de ambtelijke en politieke leiding over deregulering en vereenvoudiging van regelgeving, bestuurlijk-juridische en staatsrechtelijke zaken, openbaarheid van documenten, convenanten, contracten, juridische aspecten van internationale afspraken en samen met de beleidsdirecties, de inspectie en DUO over de aanpak van grote incidenten en de juridische procedures daarover.
- WJZ adviseert de top van het ministerie en directies over uiteenlopende juridische aspecten.
- WJZ heeft een toetsende rol voor alle stukken met juridische implicaties die van andere eenheden binnen het ministerie of van andere ministeries afkomstig zijn.
- WJZ heeft een toetsende rol voor ministeriële regelingen, convenanten, beleidsregels en kleine KB's – voor zover die niet door WJZ zelf worden verzorgd – en is verantwoordelijk voor de doorgeleiding - ter publicatie - naar de Staatscourant.
- WJZ toetst voorgenomen OCW-beleid en regelgeving aan internationale- en EU-regelgeving.
- WJZ heeft binnen OCW de coördinerende rol m.b.t. vermindering van regeldruk en administratieve lasten.
- WJZ stimuleert de wetenschappelijk beoefening van het onderwijsrecht. Over artikel 23 Grondwet beschikt WJZ over bijzondere expertise.
- De directeur WJZ stimuleert de kwaliteit van het juridisch handelen van het departement, waaronder de kwaliteit en capaciteit van de eerstelijns juridische functie van OCW ('Chief Legal Officer').

Verantwoordelijkheden bewindspersonen

Bij de inzet van wet- en regelgeving in de onderwijssector moet rekening worden gehouden met artikel 23 van de Grondwet. Artikel 23 bepaalt de kaders van de vrijheid van onderwijs; dit heeft niet alleen betekenis voor het stichten van nieuwe bekostigde scholen, maar ook b.v. op gelijke maatstaven die moeten worden gehanteerd bij de bekostiging en op de vrijheid van inrichting (organisatie) van instellingen voor bijzonder onderwijs. De vrijheid van onderwijs en de vereiste gelijke behandeling van openbaar en bijzonder onderwijs leidt er toe dat het merendeel van de overheidsinterventies m.b.t. het onderwijs moet worden geregeld bij wet (de zgn. deugdelijkheidseisen). Ook het duaal bestel (de plicht van de gemeente om altijd te voorzien in openbaar onderwijs) is een belangrijk aspect van artikel 23. Uiteindelijk is het altijd de wetgever (regering en parlement) die de grenzen/interpretatie van artikel 23 bepaalt.

Er moet in alle OCW-sectoren rekening gehouden worden met internationale verplichtingen, zoals b.v. het EVRM, Gehandicaptenverdrag, waarin zaken als het recht op onderwijs van jongeren en jongeren met een beperking zijn vastgelegd, het Verdrag voor het Kind en het IVESC dat van belang is voor financiële bijdragen die voor het onderwijs worden gevraagd. Ook EU-regelgeving kan invloed hebben, alhoewel de bevoegdheden van Brussel t.a.v. het onderwijs beperkt zijn (wel groeit de EU-invloed gestaag). Zeker de mediawetgeving wordt sterk beïnvloed door Europese

regelgeving en ook bij de Wet op de studiefinanciering moet de Europese dimensie goed in het oog worden gehouden.

Verder gelden algemene vereisten voor wet- en regelgeving:

- Er moet rekening worden gehouden met de geldende staatsrechtelijke procedures voor de totstandkoming van wet- en regelgeving (openbare internetconsultatie, advisering door Raad van State, behandeling in Tweede en Eerste Kamer), wat betekent dat het gemiddeld twee jaar kan duren voordat een wet in het Staatsblad staat.
- Er moet rekening gehouden worden met principes als vrijheid van meningsuiting, gelijke behandeling in gelijke gevallen, rechtszekerheid van burgers en instellingen, level playing field, bescherming van persoonsgegevens, eigendomsrecht (bescherming van bestaande aanspraken) en andere beginselen van behoorlijk bestuur.
- Er moet rekening gehouden worden met de principes van goede wetgeving: nut en noodzaak van wetgeving moet worden onderbouwd, er moet een goede reden voor een overheidsinterventie zijn, uitvoerings- en handavingsgevolgen moeten zijn doordacht, minder vergaande alternatieven moeten zijn afgewogen.
- Een belangrijk aandachtspunt is dat consistentie in de sturings- en governance principes behouden blijft.
- Bij de inzet van subsidies moet rekening gehouden worden met staatssteun aspecten en met de afbakening t.o.v. inkoop van producten en diensten.

Belangrijkste instrumenten

De belangrijkste OCW wetten zijn:

- De onderwijssectorwetten: Wet op het primair onderwijs (WPO); Wet op de expertisecentra (WEC); Wet op het voortgezet onderwijs (WVO); Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB); Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW);
- De Wet op het onderwijstoezicht (WOT);
- De Leerplichtwet 1969;
- De Wet College voor toetsen en examens;
- De Wet referentieniveaus taal en rekenen;
- De wetten voor Caribisch Nederland;
- De Wet op de studiefinanciering;
- De Mediawet 2008;
- De Archiefwet 1995;
- De Erfgoedwet;
- De Wet op het specifiek cultuurbeleid;
- Wet op de archeologische monumentenzorg;
- Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen.

Veel beleid in de OCW-sector leidt tot of moet worden vastgelegd in wijziging van bovenstaande wetten. Een veelheid van wijzigingen in de afgelopen decennia heeft in meerdere wetten geleid tot onoverzichtelijke en per sector onnodig van elkaar afwijkende regelgeving.

De bewindslieden van OCW zijn ook verantwoordelijk voor coherente wet- en regelgeving. Om deze reden zijn enkele grote wetgevings-renovatie projecten voorbereid, waaronder de nieuwe Wet op het voortgezet onderwijs en de Algemene wet onderwijs. Voor het erfgoed heeft zo'n project geleid tot de nieuwe Erfgoedwet. Ook de Archiefwet lijkt aan een grondige renovatie toe.

Relevante betrokken partijen

- *Afdeling advisering Raad van State*: De Vice-president van de Raad van State, mr J.P.H. Donner is tevens de voorzitter van de afdeling advisering van de Raad van State. OCW valt onder sectie I (Algemene Zaken, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Onderwijs, Cultuur en Wetenschap)
- *Adviescollege toetsing regeldruk (ATR)*: ATR, het Adviescollege toetsing regeldruk, (voorheen ACTAL) adviseert de regering en Staten-Generaal om de regeldruk voor

bedrijven, burgers, en beroepsbeoefenaren in de zorg, onderwijs, veiligheid en sociale zekerheid, zo laag mogelijk te maken.

- *Bijzonder hoogleraren onderwijsrecht*
- *Autoriteit Persoonsgegevens*

Kennis

De directie Kennis levert kennis voor beleid en besluitvorming.

Cijfermatig inzicht

Hoeveel leerlingen, leraren, studenten zijn er nu en straks?

Kennis maakt van de informatieproducten van DUO, van de OECD, CBS en van onderzoeksbureaus beleidsinformatie. Informatie over de verdeling van leerlingen over sectoren, over zittenblijven en overstappen, succes op de arbeidsmarkt, asielzoekers en de hoeveelheid leraren nu en in de toekomst.

Die informatie gebruiken we voor monitoring van het stelsel, nationaal en internationaal, voor het formuleren en volgen van beleidsdoelen, voor de onderbouwing van de begroting, en voor het doorrekenen van scenario's voor beleidsdirecties. Veel van de resultaten van ons werk staan op www.onderwijsincijfers.nl

Kennis voor lerend beleid

Welk instrument werkt nu het best om deze doelstelling te realiseren?

Kennis draagt bij aan de toekomstbestendigheid van overheidsbeleid. Kennis verzamelt en verspreidt de inzichten over ontwikkelingen en effectief beleid uit de nationale en internationale literatuur op de terreinen van onderwijs, cultuur en wetenschap. We duiden trends, analyseren ontwikkelingen, trekken oorzaak en gevolg uit elkaar en bevorderen samenhang in beleid. Wij onderhouden daarvoor de contacten met de experts, bij de OESO, het CPB, het SCP, de Onderwijsraad en het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek. Zo brengen we de ambitie vanuit het rapport Dijsselbloem, om te komen tot meer evidence based beleid, dichterbij.

Kennis kijkt vanuit verschillende disciplines: onderwijskundig, sociologisch en bestuurskundig. Een specifieke invalshoek is het economisch analysekader. We kijken naar effectief en efficiënt beleid, voor het OCW terrein vaak samen met FEZ. Maar we kijken ook breder naar rijksbeleid en de economische situatie. Zo adviseren we ambtelijke en politieke leiding over zaken in de Ministerraad en onderraden die een groot economisch, financieel of politiek belang hebben, zoals zorg, sociale zekerheid, fysieke infrastructuur of economische ordening. We leveren de co-secretaris van een ambtelijk voorportaal, waar naast onderwijs ook andere onderwerpen worden voorbesproken, op het terrein van zorg en sociale zekerheid. En we nemen deel aan interdepartementale overleggen over dergelijke zaken, zoals de Centraal Economische Commissie.

Coördinatie relatie beleid-toezicht

Hoe versterken toezicht en beleid elkaar zodat de kwaliteit van onderwijs stijgt?

Kennis coördineert de relatie tussen het beleidsdepartement en de Inspectie van het Onderwijs. De Inspectie en de relevante beleidsdirecties hebben regelmatig contact over de ontwikkelingen in de specifieke onderwijssectoren. Kennis stimuleert en faciliteert het gesprek over sectoroverstijgende zaken: van de ontwikkeling van een gezamenlijke visie op de relatie tussen toezicht en beleid tot en met het contact over nieuwe beleidsontwikkelingen enerzijds en strategische keuzes bij toezicht anderzijds.

CIO-office

Hoe kan dit ICT programma succesvol bijdragen aan het beleidsdoel?

Informatie en ICT zijn van cruciaal belang voor het goed functioneren van onderwijs, cultuur en wetenschap. OCW werkt met veel en verschillende partners in onze velden samen aan goede informatiestromen, ICT-voorzieningen en standaarden (de basisinfrastructuur). Hiervoor lopen momenteel verschillende grote ICT-projecten en programma's.

De commissie Elias heeft gewezen op het belang van onder meer goed opdrachtgeverschap en een stevige rol voor de CIO. De directeur Kennis is de CIO van OCW die adviseert en oordelen geeft over deze grote ICT projecten en de portfolio's van DUO en de overige onderdelen van het OCW-concern.

Daarnaast formuleren we het informatiebeleid, samen met beleidsdirecties en vertegenwoordigers vanuit de onderwijssectoren. Bestuurders van de sectorraden van alle onderwijssectoren overleggen met het MT OCW drie keer per jaar in de Informatiekamer over zaken als privacy, standaarden voor informatie-uitwisseling en big data. Kennis is de secretaris van dit overleg. Wij ontwikkelen beleid op het gebied van open data in onderwijs, cultuur en wetenschap en bevorderen tegelijkertijd dat privacy van leerlingen en medewerkers in het onderwijs wordt geborgd.

Projectenpool

Kennis levert met de projectenpool expertise op het gebied van projectmatig en programmatisch werken. Voor grote projecten of programma's leveren we op verzoek van beleidsdirectie de programma- of projectleider. Maar we kunnen ook de start van een project begeleiden, de projectleider coachen of een stakeholderanalyse verzorgen.

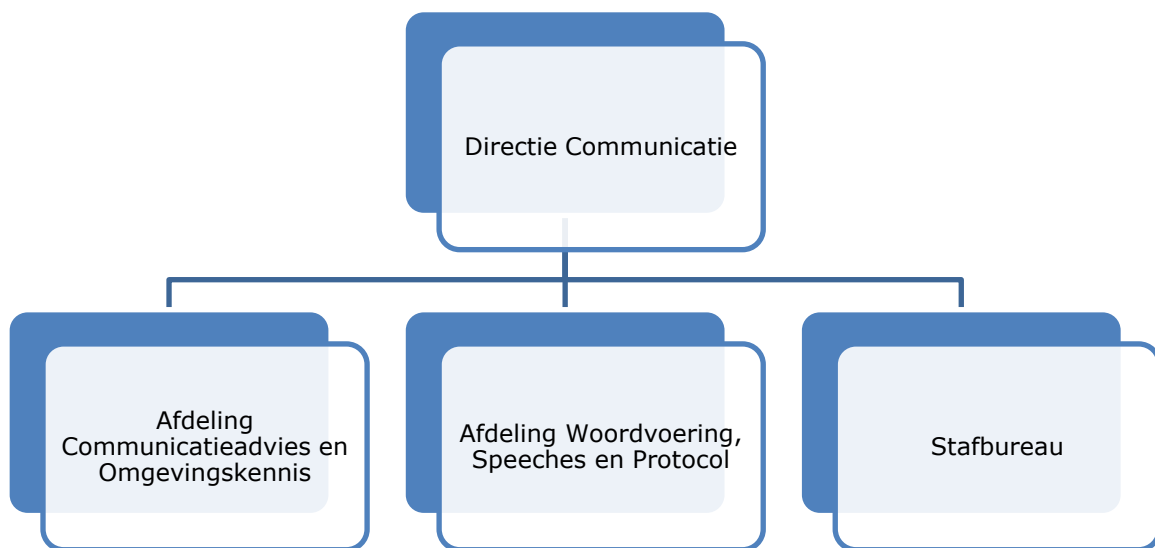
Contacten

Kennis verzorgt namens OCW de relaties met de volgende organisaties:

- Onderwijsraad voorzitter prof dr Henriette Maassen van den Brink, *directeur* Patrick Cramers
- CBS (onderdeel van het ministerie van EZ) DG Dr. T.B.P.M. Tjin-A-Tsoi, *voorzitter adviesraad Sociale Statistieken* Prof. Dr. Han Entzinger (let op: geen CBS-er), *directeur* Marleen Verbruggen en *directeur* Maarten Alders
- CPB (onderdeel van het ministerie van EZ) *Directeur* Laura van Geest
- SCP (onderdeel van het ministerie van VWS) *Directeur* Kim Putters
- Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek: *Voorzitter* prof van der Duyn Schouten, *directeur* Jelle Kaldewaij
- Kennisnet *Directeur* Toine Maes, *voorzitter* Henk Hagoort
- OESO/OECD *Directeur* Education and Skills: Andreas Schleicher

Communicatie

De directie Communicatie adviseert de politieke en ambtelijke leiding van het ministerie van OCW op het gebied van externe en interne communicatie. Binnen de directie leveren verschillende disciplines vanuit hun expertise specifieke ondersteuning om communicatie in te zetten als onderdeel van het bestuur en beleid, bij de (co)creatie van beleid en verstrekt informatie om aanvaard en voorgenomen beleid nader toe te lichten. De directie bestaat uit drie afdelingen.

De **Afdeling Woordvoering, Speeches en Protocol (COM/WSP)** is verantwoordelijk voor alle mediacontacten, speeches en publieke optredens.

Binnen de afdeling WSP werken *Woordvoerders*, *Protocoladviseurs* en *Speechschrijvers*. Zij zijn experts in het managen van de actualiteit, het event, het beeld en het verhaal van morgen. Binnen het team zorgen *Woordvoerders* ervoor dat de media goed geïnformeerd zijn over beleid van OCW. Zij beantwoorden vragen van journalisten, initiëren en begeleiden interviews met bewindspersonen, regelen en begeleiden achtergrondgesprekken met journalisten, adviseren beleidsdirecties over de mediakansen van hun beleid, begeleiden bewindspersonen in het parlement en op werkbezoek, schrijven nieuwsberichten en zijn actief op de sociale mediakanalen van OCW. De *Protocol-adviseurs* zijn verantwoordelijk voor de externe optredens van de bewindspersonen. Zij zorgen zelf of in samenspraak met beleid voor gelegenheden en podia voor effectieve optredens. Zij voeren de regie over de advisering over en de voorbereiding, uitvoering, begeleiding en evaluatie van ieder optreden. Bij grote evenementen hebben zij een creatieve, aanjagende en sturende rol en werken zij nauw samen met beleidsdirecties en externe partijen. De *Speechschrijvers* van OCW vormen de beeldende verhalenmakers van het departement. Zij maken authentieke verhalen voor de bewindspersonen en ambtelijke top van OCW en begeleiden de vertellers hierbij. Dat doen zij in nauwe samenwerking met collega's van de directie Communicatie, beleidsmedewerkers en bewindspersonen en met input uit de netwerken buiten OCW. Zij maken daarbij steeds vaker gebruik van innovatieve manieren om hun verhalen zo groot mogelijke impact te laten hebben bij de relevante doelgroepen.

De **Afdeling Communicatieadvies & Omgevingskennis (COM/C&O)** is verantwoordelijk voor de continue monitoring van het voor OCW relevante omgevingsbeeld. Op basis daarvan geven zij strategische communicatieadviezen over de inzet van communicatie bij beleidsprocessen.

De *Media-analisten* en *Informatie-analisten* maken gevraagd en ongevraagd producten waarmee de omgeving van OCW in beeld wordt gebracht. Zij doen bijvoorbeeld onderzoek naar wat er zich de afgelopen periode rondom een beleidsthema heeft afgespeeld en maken hier analyses van. Doel is het verzorgen van een goede OCW-brede informatievoorziening over hoe er wordt gesproken en geschreven over de OCW terreinen op de verschillende (social) mediakanalen en online platforms. Wie zijn invloedrijk in bepaalde discussies? Welke onderwerpen hebben nieuwswaarde voor het ministerie van OCW? De producten vormen belangrijke handvatten voor verdere uitbouw en evaluatie van de communicatiestrategie rond beleidsonderwerpen. De *Communicatieadviseurs* zijn verantwoordelijk voor de ontwikkeling en uitvoering van het communicatiebeleid van OCW. Ingewikkelde en gevoelige beleidstrajecten vertalen zij vanuit een heldere communicatiestrategie naar (vernieuwende) communicatie inzet. Doel is het realiseren van een goede informatievoorziening, het bevorderen van draagvlak voor beleid of het communicatief begeleiden van implementatie en het aanzetten tot actie of gedragsverandering. Dit doen zij vanuit ruime ervaring met nieuwe vormen van (netwerk)communicatie waardoor zij de voor OCW relevante doelgroepen bij ons beleid weten te betrekken én te activeren. Zij werken hierin nauw samen met collega's van de directie Communicatie en met collega's van de beleidsdirecties. De adviezen, activiteiten en producten richten zich zowel op de interne als externe communicatie van het ministerie van OCW.

Het **StafBureau (SB)** van de directie Communicatie is de adviserende en ondersteunende afdeling binnen de directie op het gebied van de bedrijfsvoering. Onder bedrijfsvoering vallen de taakgebieden: personeel, informatievoorziening, organisatie, financiën, automatisering, inkoop en huisvesting. Deze afdeling is eveneens verantwoordelijk voor de jaarlijkse management- en voortgangsrapportage aan de departementsleiding van OCW.

Bestuursondersteuning en Advies

De directie Bestuursondersteuning en Advies (BOA) is verantwoordelijk voor de ondersteuning en advisering van politieke en ambtelijke leiding van OCW. Kerntaak hierbij is de regiefunctie, procescoördinatie en de verbinding: van en naar bewindspersonen, van en naar ambtelijke leiding en naar het parlement. De directie bestaat uit een team adviseurs, de afdeling Bestuursondersteuning en Stukkenstroom en de afdeling Veiligheid en Burgervragen.

Team advies

Het team advies verzorgt de politiek-bestuurlijke advisering van de bewindspersonen en de ambtelijke leiding. De adviseurs in het team vervullen hierbij een schakelfunctie tussen de politieke en ambtelijke top en de rest van de OCW-organisatie. Dit team bewaakt de samenhang en de continuïteit van de besluitvorming en bevordert de samenwerking binnen het departement, legt verbindingen en ondersteunt de leiding om te sturen op samenhang. En bevordert hiermee een transparante, navolgbare en weloverwogen besluitvorming door de leiding van het departement.

Afdeling Bestuursondersteuning en Stukkenstroom

De afdeling Bestuursondersteuning en Stukkenstroom zorgt voor de dagelijkse secretariële ondersteuning en de ontvangst, begeleiding en verzorging van bezoekers aan de politieke en ambtelijke top. Daarnaast organiseert en bewaakt de afdeling de voortgang van parlementaire zaken, ondersteunt de bewindspersonen in het verkeer met de ministerraad en het parlement, en in de organisatie en secretariaatsvoering van de wekelijkse overleggen van ambtelijke en politieke leiding.

Afdeling Veiligheid en Burgervragen

De afdeling bestaat uit de onderdelen Veiligheid en Burgervragen. De eenheid Burgervragen draagt zorg voor het beantwoorden van vragen uit de samenleving over het gehele speelveld van OCW. Door goed te luisteren naar deze vragen en deze snel en correct te beantwoorden draagt Burgervragen bij aan het goed verbinden van OCW met de samenleving. Het duiden van de vragen en het rapporteren daarover maakt dat Burgervragen trends en maatschappelijke signalen herkent en analyseert en deze onder de aandacht brengt van de beleidsdirecties, de ambtelijke top, bewindspersonen en Tweede Kamer.

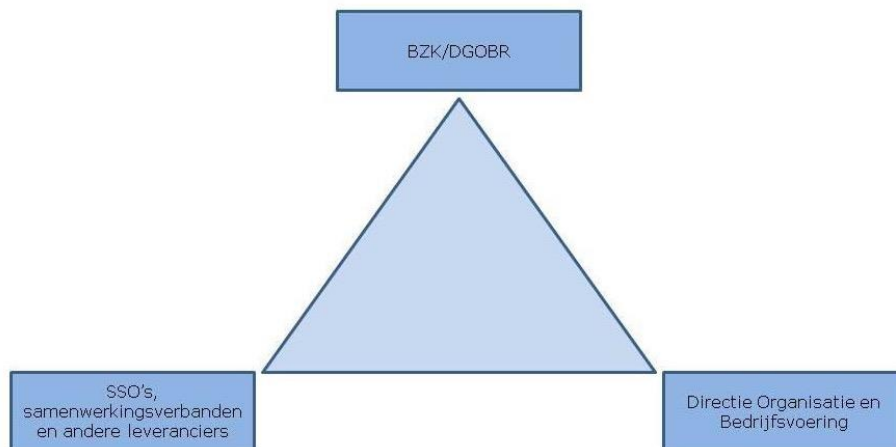
De eenheid Veiligheid is het centrale punt binnen OCW waar de diverse vraagstukken op het gebied van veiligheid, integriteit en crisismanagement bij elkaar komen. De functies van de Beveiligingsambtenaar (BVA) en de crisiscoördinator van OCW vallen binnen deze eenheid. De rol van de eenheid Veiligheid varieert van advies, coördinatie en toezicht tot het aansturen van de uitvoering. Daarbij gaat het om beveiliging van personen en gebouwen, informatiebeveiliging en beleidsvraagstukken over veiligheid zoals sociale veiligheid op scholen en radicalisering. De eenheid Veiligheid werkt samen met de beleidsdirecties en externe partijen zoals de NCTV, de Rijksbeveiligingsambtenaar, de AIVD en het scholenveld en heeft wisselende rollen: toezicht houdend, coördinerend adviserend of aansturend. De afdeling bevordert het bewustzijn over de diverse veiligheidsvraagstukken binnen en buiten OCW.

Organisatie en Bedrijfsvoering

De directie Organisatie en Bedrijfsvoering (O&B) staat integraal en concernbreed voor de bedrijfsvoering van OCW. O&B adviseert de departementsleiding over de concernbrede bedrijfsvoering van het ministerie van OCW en haar dienstonderdelen. Veel O&B-besluiten worden voorbereid of genomen in het Strategisch Bedrijfsvoeringsoverleg OCW (SBO) waarin alle grote(re) dienstonderdelen en de betrokken stafdirecties onder leiding van een lid van het MT-OCW bijeenkomen. Onder het SBO zijn zogenaamde domeintafels gepositioneerd waarin de dienstonderdelen van OCW samenwerken op de onderscheiden bedrijfsvoeringsdomeinen: Personeel en Organisatie, ICT en Facilitair management, Huisvesting en Inkoop.

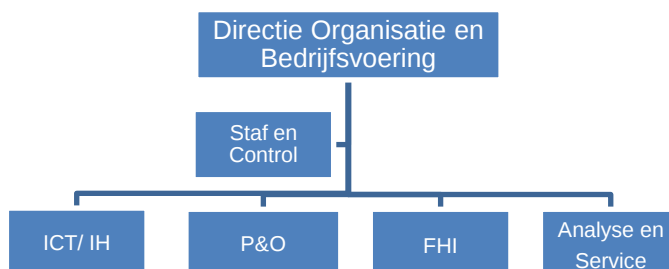
De directie verzorgt daarnaast ook de feitelijke bedrijfsvoering voor het bestuursdepartement en de kleinere dienstonderdelen (de adviesraden en Erfgoedinspectie). De grote dienstonderdelen DUO, IvhO, NA en RCE doen dit zelf. OCW schakelt in toenemende mate de diensten van rijksbrede Shared Service Organisaties (SSO's) in.

Het beleid omtrent de bedrijfsvoering van departementen wordt in toenemende mate rijksbreed bepaald. De directie neemt deel aan de interdepartementale besluitvorming daarover.

Op basis van het nieuwe regeerakkoord en de door BZK geformuleerde doorontwikkeling van het bedrijfsvoering binnen het Rijk zal de bedrijfsvoering binnen OCW en de directie O&B in het bijzonder gaan anticiperen op de nieuwe (inter)departementale ambities, opdrachten en risico's.

Opbouw van de directie

ICT en Informatiehuishouding (ICT/IH)

De afdeling ICT richt zich op de ICT-ondersteuning van medewerkers en het op orde houden van de informatiehuishouding van OCW. Bij de ICT-voorzieningen gaat het zowel om de generieke ICT-voorzieningen als om de specifieke voorzieningen voor de primaire processen. In de ICT-raad bereidt de afdeling samen met de directie Kennis (CIO-office) en de andere dienstonderdelen de besluitvorming van OCW voor en levert ze ook een bijdrage aan de interdepartementale

besluitvorming. De concernbrede prioriteiten voor de afdeling en het domein zijn "Informatiehuishouding bij de tijd" en "Nieuwe ICT-werkplek voor OCW".

Personeel en Organisatie (P&O)

De afdeling richt zich op het in conditie brengen en houden van de organisatie en haar medewerkers en adviseert het MT-OCW en leidinggevendenden daarover. Op de domeintafel P&O levert de afdeling met de andere dienstonderdelen haar bijdrage aan de interdepartementale besluitvorming en bereidt ze de besluitvorming van OCW voor. De concernbrede prioriteit voor P&O is het versterken van Vakmanschap en Veerkracht van medewerkers, teams en leidinggevendenden. Vakmanschap en veerkracht moeten OCW in staat stellen om gezamenlijk de maatschappelijke impact te blijven leveren aan een slim, vaardig en creatief Nederland.

Facilitair management, Huisvesting en Inkoop (FHI)

De afdeling FHI faciliteert de medewerkers van OCW en in het bijzonder die van het bestuursdepartement. De afdeling ziet toe op een goede huisvesting, facilitaire voorzieningen, vervoer en doelmatige en rechtmatige inkoop van goederen en diensten bij OCW. Op de domeintafels FH en Inkoop bereidt de afdeling met de andere dienstonderdelen de besluitvorming van OCW in dit domein voor en levert ze haar bijdrage aan de interdepartementale besluitvorming. De concernbrede prioriteit voor de afdeling en het domein is het helpen verbeteren van het categoriemanagement van de rijksbrede inkoop.

Analyse en Service (A&S)

De afdeling A&S verzorgt de operationele bedrijfsvoeringsprocessen voor zover die niet bij een SSO zijn inbesteed: delen van personele, formatieve en financieel-administratieve processen. Daarnaast beheert en analyseert de afdeling alle informatie over de bedrijfsvoering die nodig is voor de integrale adviesrol van de directie bij de primaire processen van OCW.

Staf en Control (S&C)

De afdeling Staf en Control is de verbindende factor en ondersteunt de leiding, afdelingen en domeinen in hun activiteiten en prioriteiten.

UITVOERINGSORGANISATIES, INSPECTIES EN ADVIESRADEN

Dienst Uitvoering Onderwijs

Rol en scope DUO

De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) is de uitvoeringsorganisatie van de Rijksoverheid voor het onderwijs. DUO financiert en informeert onderwijsdeelnemers en onderwijsinstellingen en organiseert examens. Zo maakt DUO goed onderwijs mogelijk.

DUO voert als baten-lastendienst in opdracht van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap onderwijswetten en -regelingen uit. DUO wil, als onderdeel van het concern OCW, "goed onderwijs mogelijk maken" en haar taken als uitvoeringsorganisatie van de overheid zo goed mogelijk uitvoeren. Het is evident dat de visie van DUO samenhangt met de ontwikkeling van de taken en de rolopvatting van OCW als geheel. Daarnaast maakt DUO deel uit van de Manifestgroep waarin uitvoeringsorganisaties intensief samenwerken om de dienstverlening aan burgers en instellingen te verbeteren. In 2016 heeft DUO een gedeelde tweede plaats behaald bij de verkiezing van de beste overheidsorganisatie 2016. Verder heeft DUO in 2017 de Gouden Oor Award ontvangen, dit is de jaarlijkse prijs voor organisaties die excelleren in het luisteren naar klanten.

Verantwoordelijkheid bewindspersoon DUO

DUO is een agentschap, ook wel baten-lastendienst genoemd, DUO is een intern verzelfstandigd organisatieonderdeel binnen het departement het ministerie van OCW. De ministeriële verantwoordelijkheid en het budgetrecht van de Tweede Kamer zijn volledig van toepassing op agentschappen. DUO wordt aangestuurd door een tweehoofdig Bestuur, bestaande uit de eindverantwoordelijke DG, die ook lid is van het MT OCW, en een hoofddirecteur.

Belangrijkste instrumenten DUO

De hoofdtaken van DUO zijn:

1. *Bekostigen van onderwijsinstellingen*

DUO bekostigt scholen en universiteiten. Jaarlijks wordt ongeveer €28 miljard uitgekeerd aan de onderwijsinstellingen en samenwerkingsverbanden voor passend onderwijs voor Primair Onderwijs (PO) en Voortgezet Onderwijs (VO).

2. *Verstrekken van studiefinanciering en tegemoetkoming schoolkosten*

DUO kent studiefinanciering toe aan ongeveer 800.000 studenten in het Wetenschappelijk- Hoger Beroeps- en Middelbaar Beroeps Onderwijs (WO, HBO en MBO). In totaal wordt jaarlijks € 4,2 miljard aan studiefinanciering uitgekeerd in de vorm van een lening, gift of prestatiebeurs. DUO kent een tegemoetkoming in de onderwijsbijdrage en de schoolkosten toe aan ongeveer 40.000 scholieren en deeltijdstudenten.

3. *Innen van lesgelden en studieschulden*

DUO int het lesgeld bij ongeveer 225.000 studenten in het MBO. Het hiermee gemoeide bedrag bedraagt ongeveer € 250 miljoen. Daarnaast wordt jaarlijks € 800 miljoen aan uitstaande studieschulden geïnd.

4. *Erkennen van diploma's, beheren Diplomaregister*

DUO beheert het landelijk diplomaregister en legaliseert diploma's. Met het diplomaregister kunnen burgers en onderwijsinstellingen hun diploma's raadplegen en als beveiligd digitaal document versturen naar bijvoorbeeld een toekomstige werkgever. Hiermee wordt diplomafraude tegengegaan en worden administratieve lasten verminderd. Daarnaast vervult het diplomaregister een rol ten behoeve van pre-employmentscreening, beroepsregisters en inschrijfprocessen van internationale studenten.

5. *Organiseren van school-, staats- en inburgeringsexamens*

(Staats)examens - DUO organiseert de staatsexamens voor vso, vmbo, havo en vwo. DUO verzorgt de logistiek rondom 1,4 miljoen examens in het voortgezet onderwijs, van drukker tot beveiligd

transport naar de scholen. Ook organiseert DUO jaarlijks circa 35.000 staatsexamens Nederlands als tweede taal (NT2) voor mensen die het Nederlands niet als moedertaal hebben maar die wel in Nederland willen werken of studeren. Verder verzorgt DUO in voorkomende gevallen een vervangend waardedocument in de vorm van een Verklaring Afgelegd Examen of een Vervangend Opleidingsdocument.

Examenloket – DUO beheert het examenloket, waardoor alle zakelijke telefoon- en e-mailcontacten over de examens VO op één punt binnen komen, en verzorgt de beantwoording van de vragen. Indien nodig worden vragen doorspeeld naar de Inspectie van het Onderwijs (IvO), Het Bestuursdepartement van OCW (OCW-BD) of het College voor Toetsen en Examens (CvTE).

Infrastructuur – DUO beheert en ontwikkelt de nieuwe infrastructuur (Facet) voor digitale examinering. Hiermee worden op de VO-scholen en MBO-instellingen toetsen en examens afgenomen. Het is de bedoeling in 2016-2017 volledig landelijke dekking te behalen.

6. Verzamelen en beheren van onderwijsgegevens in diverse registraties

Gegevens – De basis voor de bekostiging van instellingen wordt gevormd door de aantallen leerlingen, de kenmerken van die leerlingen, gecombineerd met een prijs per leerling. De verzameling van deze gegevens vindt plaats in een stelsel van drie sectorregisters: onderwijsaanbod, -deelnemers en -resultaten.

Verzuimregister (voorheen Verzuimloket) – DUO beheert het Verzuimregister waarmee uitvoerende instanties (gemeenten en onderwijsinstellingen) vroegtijdig leerlingen die dreigen uit te vallen in beeld krijgen. Dit om langdurige uitval te voorkomen.

Vrijstellingenregister – DUO beheert het vrijstellingenregister, waarin leerplichtambtenaren die daarvoor geautoriseerd zijn, vrijstellingen van de leerplichtwet of vervangende leerplicht kunnen opvoeren of wijzigen.

7. Verrijken van onderwijsgegevens tot informatieproducten

DUO beschikt over een grote hoeveelheid data over leerlingen, instellingen, het onderwijsaanbod en onderwijsresultaten en verrijkt deze gegevens tot informatieproducten. Deze worden gebruikt voor beleidsvorming door het onderwijsveld en door ketenpartners als het CPB en CBS.

8. Fungeren als Nationaal Europass Centrum Nederland

DUO is sinds 2016 door OCW aangewezen als Nationaal Europass Centrum. DUO is voorzitter van het Europass consortium, momenteel bestaande uit 8 organisaties, geeft voorlichting over leren en werken in het buitenland en verzorgt de uitgifte van de Europass documenten.

Publieke taken

Naast deze wettelijke (kern-)taken voert DUO als publieke dienstverlener ook een aantal andere verwante publieke taken uit, op het gebied van onderwijs en ontwikkeling. DUO voert dit uit voor het Ministerie van OCW en de Ministeries SZW, EZ en Financiën. Hieronder een overzicht van de belangrijkste:

Ministerie van OCW

- *Participatiefonds* – Namens het Participatiefonds beoordeelt DUO of de uitkering aan gewezen onderwijspersoneel in de PO-sector ten laste van de instelling blijft of ten laste van het Participatiefonds kan worden gebracht. Het Fonds betaalt de uitkeringskosten van werkzoekend onderwijspersoneel als een schoolbestuur heeft voldaan aan de voorwaarden die in het reglement staan. Voor schoolbesturen is dit een financiële prikkel om een zorgvuldig personeelsbeleid te voeren.
- *Lerarenbeurs* – DUO voert de Regeling Lerarenbeurs voor scholing en zijnstroom uit om daarmee de professionalisering van de beroepsgroep te bevorderen. In de komende jaren zal de Lerarenbeurs versterkt worden ingezet voor de gewenste kwaliteitsverbetering in het onderwijs.
- *Lerarenregister* – Het lerarenregister bij CIBG gaat in augustus 2018 van start. In 2019 moeten alle leraren zich hebben aangemeld. DUO ontwikkelt en beheert het systeem benoemingen onderwijspersoneel (BOP) en levert gegevens aan het lerarenregister.

- *Gedragcode* – DUO is aangewezen en door OCW en Justitie erkend als beheerder van het register met instellingen die de Gedragcode Internationale Studenten Hoger Onderwijs hebben ondertekend. Deze Gedragcode bevat kwaliteitsstandaarden waaraan onderwijsinstellingen in hun omgang met buitenlandse studenten moeten voldoen.
- *Titulatuur* – Personen die in het buitenland een titel hebben gehaald, kunnen bij DUO een Nederlandse titel aanvragen. Dit kan alleen voor erkende opleidingen in het hoger onderwijs die gelijkwaardig zijn aan een overeenkomstige Nederlandse opleiding.
- *Beroepserkenning* – DUO verzorgt de erkenning van Nederlandse en buitenlandse beroepskwalificaties aangaande onderwijsbevoegdheden.
- *Statusverklaring* – DUO verstrekt statusverklaringen aan personen die hun Nederlandse diploma in het buitenland willen gebruiken voor opleiding of werk. Het betreft de onderwijssoorten lbo, vbo, vmbo, mavo, havo, vwo, mulo, hbs en mms.
- *Groningen Declaration Network (GDN)* – De secretaris van het GDN is bij DUO gestationeerd. Het GDN is een wereldwijd netwerk dat internationale studentenmobiliteit bevordert en faciliteert.
- *Shared Services Rijksdienst* – In de Shared Service Organisatie Noord (SSO-Noord) zijn het IUC-Noord en het ODC-Noord ondergebracht. Het IUC-Noord is het inkoopcentrum voor het concern OCW, haar buitendiensten en het CJIB. Het ODC-Noord is het Overheidsdatacenter en levert hostingsdiensten aan overheidsorganen.

Ministerie van SZW

- *Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen* - DUO is sinds 2010 belast met diverse taken rondom Kinderopvang waaronder het beheer van het Landelijk Register Kinderopvang, de gemeenschappelijke Inspectieruimte, diploma erkenning en beroepsvereisten. Sinds 2013 is DUO tevens verantwoordelijk voor Continue Screening (CS) van personeel werkzaam in de Kinderopvang.
- *Programma Directe Financiering* - Het kabinet heeft besloten om te komen tot een nieuw financieringsstelsel waarin de Rijksoverheid kinderopvangorganisaties rechtstreeks bekostigt en ouders een inkomensafhankelijke ouderbijdrage betalen. In nauwe samenwerking met SZW, MinFin en Belastingdienst/Toeslagen en overige ketenbetrokkenen wordt vorm en inhoud gegeven aan het Programma Directe Financiering.
- *Wet Inburgering* – DUO voert de Wet Inburgering uit. In dat kader worden diverse examens afgenomen, leges geïnd, leningen verstrekt en geïnd. Zo neemt DUO alle centrale inburgeringsexamens af. Daarnaast beheert DUO voor de minister van SZW, mede namens V&J en Buitenlandse Zaken, het register 'inburgering'.

Ministerie van Financiën

- *Examens* - DUO ondersteunt sinds 1 januari 2014 de minister van Financiën bij de organisatie en afname van examens in het kader van de Wet Financieel Toezicht. Deze wet bepaalt dat financiële dienstverleners periodiek moeten aantonen dat zij beschikken over de voor die dienstverlening benodigde vaardigheden.
- *Centrale examenbank* - DUO beheert voor de minister van Financiën de centrale examenbank en faciliteert onder meer de afname van de diverse (deel-)examens, de vaststelling van het diplomarecht, de uitgifte van diploma's en int de leges.

Ministerie van Economische Zaken (t/m 2017)

- *Groen Onderwijs* – DUO was ook voor EZ belast met de bekostiging van alle Groen Onderwijs instellingen in het VO-, MBO- en HO-veld. Vanaf 2018 is het een wettelijke verplichting van DUO om deze bekostiging uit te keren.

Periodiek terugkerende publicaties

- Jaarverslag DUO
- [Onderwijs in Cijfers](#): Onderwijs in Cijfers geeft de belangrijkste cijfermatige informatie over het onderwijs in Nederland. Deze website is een samenwerking tussen het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), DUO en het ministerie van OCW.

- [Website](#) van DUO

Nationaal Archief

Het Nationaal Archief is de centrale bewaarplaats van de archieven van de rijksoverheid en heeft een belangrijke publieks- en kennisfunctie.

Als 'nationaal geheugen' beheert het Nationaal Archief de archieven van de landelijke overheid, maar ook archieven van maatschappelijke organisaties en individuele personen die van nationaal belang zijn (geweest). Bij het Nationaal Archief zijn ook de wettelijke taken van de Rijksarchiefdienst op het terrein van selectie en advisering ondergebracht. De focus van het Nationaal Archief verschuift steeds meer van papieren, naar digitale archiefvorming en -beheer.

Het Nationaal Archief heeft als missie ieders recht op informatie te dienen en inzicht te geven in het verleden van ons land. Daartoe werkt het Nationaal Archief nauw samen met de Regionale Historische Centra en met nationale en internationale instellingen, binnen en buiten de archiefsector. Het Nationaal Archief fungeert als kenniscentrum voor professionals in het archiefveld en was vanuit die rol trekker van het nationale innovatieprogramma Archief 2020, dat eind 2016 is afgerond.

De minister van OCW – als verantwoordelijke voor het Archiefbestel – heeft het Nationaal Archief opdracht gegeven om, samen met de Regionale Historische Centra het programma Digitale Taken Rijksarchieven uit te voeren met als doel het inrichten van een digitale infrastructuur (inclusief serviceorganisatie) voor de archieven van de rijksoverheid, het digitaliseren van een deel van de rijkscollectie en het opstellen van een handreiking voor duurzaam toegankelijke overheidsinformatie (DUTO). Ook dit programma is in 2016 afgerond. Het Nationaal Archief groeit de komende jaren verder door naar een ondernemende kennisorganisatie van professionals op het gebied van duurzaam toegankelijke overheidsinformatie.

Het Nationaal Archief is een agentschap, ook wel baten-lastendienst genoemd, en daarmee een intern verzelfstandigd organisatieonderdeel van het Ministerie van OCW (onder het Directoraat-generaal Cultuur en Media). De ministeriële verantwoordelijkheid en het budgetrecht van de Tweede Kamer zijn volledig van toepassing op agentschappen. De organisatie van het Nationaal Archief (199 FTE) bestaat uit de algemeen directeur (de algemene rijksarchivaris), de directie Collectie en Publiek, de directie Digitale Infrastructuur en Advies en de stafafdelingen Bestuurszaken en Bedrijfsvoering.

Algemene rijksarchivaris

De algemene rijksarchivaris staat aan het hoofd van de Rijksarchiefdienst en het Nationaal Archief. Hij is adviseur van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voor het archiefbeleid en zorgt daarnaast voor de eenheid van het beleid met betrekking tot waardering en selectie van alle overheidsarchieven in Nederland. Hij is betrokken bij de totstandkoming van alle zogenaamde selectielijsten, openbare besluiten van overheidsorganen die aangeven hoe deze omgaan met hun archieven en welke archieven na de wettelijke overbrengingstermijn van 20 jaar naar een openbare archiefbewaarplaats worden overgebracht.

Sturingsinstrumenten

De Archiefwet, het Archiefbesluit en de Archiefregeling stellen kaders voor het archiefbeheer; deze gelden zowel voor het Rijk als voor provincies, gemeenten, waterschappen en publiekrechtelijke organisaties. De Archiefwet heeft raakvlakken met de Wet openbaarheid van bestuur (Wob), de Wet open overheid (Woo), de Algemene (EU) Gegevens Verordening (bescherming persoonsgegevens) en de Wet Hergebruik Overheidsinformatie. In 2016 staat op de OCW-begroting € 39 mln voor het Nationaal Archief en € 25 mln voor de Rijksbijdrage aan de Regionale Historische Centra.

Betrokken partijen

- *Overheden:* OCW (verantwoordelijke archiefbestel), BZK (verantwoordelijke informatiehuishouding rijk), rijksoverheid, Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Interprovinciaal Overleg (IPO), Unie van Waterschappen (UvW).
- *Regionale Historisch Centra:* In de wet aangewezen archiefbewaarplaatsen voor rijksarchieven gevormd in de provincie. Het zijn gemeenschappelijke regelingen met gemeenten, soms provincie en waterschappen. Er wordt zowel rijksarchief als archieven van decentrale overheden beheerd.
- *Erfgoedinspectie:* Houdt namens de minister van OCW toezicht op het archiefbeheer bij het Rijk.
- *KVAN:* Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland (beroepsgroep)
- *BRAIN:* Branchevereniging Archiefinstellingen Nederland

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Erfgoed raakt ons allemaal

Nooit tevoren was de maatschappelijke belangstelling voor cultureel erfgoed zo groot als nu. Erfgoed is een terugkerend onderwerp in actuele politieke en sociale thema's zoals duurzaamheid, ontkerkelijking, effecten van aardgaswinning en identiteit. Wetenschappelijke studies tonen het economische belang aan van het erfgoed waaraan ons land nog zo rijk is: in musea, in de landschappelijke ruimte, in historische steden en dorpen en in ons bodemarchief. Erfgoed als vestigingsfactor, als motor van cultuurtourisme, als verwijzing naar historische gebeurtenissen en leefwijzen, en als sociaal bindmiddel en drager van identiteit.

Nu het merendeel van de kerken en kloosters vrijkomen door secularisering, de aardgaswinning in het Noorden oude en nieuwe architectuur letterlijk verscheurt, en de hele samenleving zichzelf afvraagt wie wij zijn, en willen zijn, neemt erfgoed een centrale plaats in deze discussie in. Een discussie die vaak is omgeven met emotie en tot ver over onze landsgrenzen wordt gevoerd.

In Nederland is de zorg voor dat erfgoed een publiek-private aangelegenheid met veel partijen, waarin nu eens de overheid en dan weer het particuliere veld het voortouw neemt. Specifieke zorg voor het beheer en behoud van erfgoed is belegd bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Missie

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) is onderdeel van het ministerie van OCW en draagt zorg voor het uitvoeren van enkele wetten, waarvan de Erfgoedwet en de Omgevingswet de belangrijkste zijn, en ook het beleidsprogramma. Daarnaast voert de RCE (subsidie)regelingen uit voor het in stand houden van rijksmonumenten, voor onderzoek naar haalbaarheid van herbestemming van oude gebouwen, en verleent de rijksdienst archeologische vergunningen.

Als uitvoerende rijksdienst en nationaal kenniscentrum voor monumenten, archeologie (ook maritiem), landschap en roerend erfgoed wordt de RCE gezien als een belangrijke speler in het erfgoedbestel. Dat bestel bestaat behalve uit het rijk ook uit andere overheden (met name gemeenten) en uit kennisinstituten, erfgoedorganisaties en uitvoerende branches.

In de missie van de RCE is de ambitie opgenomen om het erfgoedbestel goed te laten functioneren door zoveel mogelijk samen op te trekken met andere partijen, die ook een verantwoordelijkheid dragen voor de zorg voor ons erfgoed.

Vestigingen

Momenteel werkt de RCE met circa 330 medewerkers (304 fte) vanuit meerdere locaties aan zijn missie. De hoofdvestiging is Amersfoort, waar behalve de directie, de uitvoering van wettelijke taken en de kennis- en adviesgroep ook enkele centrale faciliteiten zijn ondergebracht, zoals een laboratorium en een openbaar toegankelijke vakbibliotheek.

In Lelystad beheert de maritieme sectie de scheepsarcheologische rijkscollectie binnen het samenwerkingsverband Batavialand, met Nieuwland Erfgoedcentrum en de Bataviawerf.

In Amsterdam werken specialisten samen met het Rijksmuseum en de Universiteit van Amsterdam aan het onderzoeken, restaureren en conserveren van kunstvoorwerpen.

De RCE-vestiging in Rijswijk, tenslotte, ontwikkelt en verspreid kennis over collecties, beheert de rijkskunstcollectie en leent werken uit aan musea, overheidsgebouwen, ambassades en dergelijke. De Rijswijkse kunstcollectie zal naar verwachting in 2020 samen met andere rijkscollecties van het Rijksmuseum, het Nederlands Openluchtmuseum en museum paleis Het Loo worden ondergebracht in een nieuw te bouwen, collectief depotgebouw in Amersfoort onder de naam Collectiecentrum Nederland.

Samenwerking

Het takenpakket van de RCE is gevarieerd en omvangrijk: samenwerking met de voornaamste betrokken partijen is een randvoorwaarde om het erfgoed duurzaam te behouden en zorgvuldig te ontwikkelen naar nieuwe vormen van gebruik. Bestuurlijke samenwerking op uiteenlopende niveaus met andere departementen, provincies en gemeenten is vanzelfsprekend, gezien het decentrale karakter van het bestel. Gemeenten zijn, als bevoegd gezag met een eerstelijns verantwoordelijkheid, belangrijke uitvoerders van de Erfgoedwet. Om hun taken goed te kunnen

uitvoeren moeten zij zich ondersteund weten door de centrale kennis en voorzieningen die bij de RCE aanwezig zijn. In dat licht moet ook de toebedeelde bronhouderrol in de Omgevingswet worden gezien, die op dit moment wordt voorbereid met als doel: een eigentijdse dienstverlening voor burger én bestelpartners.

Verbinding

Met de directie Erfgoed en Kunsten van het departement wordt samengewerkt om centrale beleidsdoelstellingen tot uitvoering te brengen. Bijvoorbeeld door het samen ontwikkelen van nieuw beleid (actueel is de herijking van het erfgoedbeleid onder de vlag van Erfgoed Telt), maar ook door beleidsmatige sturing te geven aan een erfgoedbrede portfolio van meerjarige kennisprogramma's. Deze kennisprogramma's vormen het verbindend element tussen beleid, wetenschap en het erfgoedveld waaraan zij bijdragen met innovatieve werkvormen en in de praktijk toepasbare producten. De online Erfgoedmonitor van de rijksdienst verstrekt aan het departement en het veld relevante beleidsinformatie.

De adviseurs van de RCE hebben een sleutelrol in het overdragen van kennis en in het verkennen van vragen van de partners daarnaar. Dat gebeurt zowel in het persoonlijke contact als digitaal, via platforms en online brochures, en via het RCE-Tijdschrift. Adviezen worden verstrekt over de volle breedte van het erfgoedsspectrum, van museale collectieprofielen tot landschapsbehoud bij infrastructurele werken. De kennis wordt ontwikkeld door specialisten uit de backoffice, die actief zijn in (inter)nationale expertisenetwerken.

Kwaliteit

Kwaliteitszorg is een onderwerp dat sinds enkele jaren veel aandacht krijgt binnen en buiten de rijksdienst, omdat dit op de (middel)lange termijn bijdraagt aan behoud van cultuurhistorische waarden en bovendien besparingen oplevert. Met vele uitvoerders in de monumentenzorg heeft de RCE daarom normen afgesproken over materialen, werkwijzen en competenties bij het uitvoeren van restauraties. In de archeologie bestaan dergelijke normen al langer, maar daar is certificering een actueel issue. Voorts adviseert de RCE erfgoedopleidingen over curricula en over het professionaliseren van het vakmanschap.

Informatievoorziening

Een goed functionerende informatievoorziening is voor de RCE cruciaal om zijn rol als overheidsdienstverlener goed te kunnen vervullen. Dienstverlening houdt vooral in dat de informatie die de afnemer verlangt tijdig en in de juiste vorm wordt verstrekt. Dat gaat verder dan het aanbieden van documenten en digitale bestanden over erfgoed, zoals een e-bibliotheek, een beeldbank, een rijksmonumentenregister of een landschapsatlas. Nieuwe producten en diensten worden steeds in nauwe samenspraak met het veld ontwikkeld. Per 1 april jl. is bij de RCE de IV-Portfolio gestart, die ervoor moet zorgen dat de basis voor de informatievoorziening duurzaam op orde wordt gebracht.

Shared services

De RCE heeft op meerdere fronten te maken met de rijksbrede ontwikkelingen rond de shared services, die erop gericht zijn om de rijksoverheid efficiënt en slagvaardig in te richten. De gevolgen voor de bedrijfsvoering (financiën, control, P&O, facilitair en IV/IT) zullen in de loop van 2017 duidelijk worden. De RCE vervult zelf een shared servicefunctie op het vlak van onderhoud, hergebruik en beheer van monumenten in rijksbezit.

Zie ook:

De [website](#) van de RCE; voor de corporate website, de [Erfgoedmonitor](#) voor feiten en cijfers en de [e-bibliotheek](#) voor online publicaties.

Inspectie van het Onderwijs

Rol en scope

Effectief toezicht voor beter onderwijs

De missie van de Inspectie van het Onderwijs is 'Effectief toezicht voor beter onderwijs'. Elk kind heeft recht op goed onderwijs. De vraag die we in dat licht (jaarlijks) willen beantwoorden, is: hoe staat het ervoor met de kwaliteit van het Nederlandse onderwijs, welke ontwikkelingen en risico's zien we, en welke verbeteringen zijn er mogelijk? Het gaat hierbij om alle onderwijsinstellingen (publiek en privaat) en onderwijsniveaus (van basisonderwijs tot en met hoger onderwijs) en om de verbanden tussen die niveaus. De inspectie houdt instellingstoezicht en stelseltoezicht; we waarborgen en stimuleren de kwaliteit van het onderwijs van de onderwijsinstellingen (ca. 8.000 scholen/instellingen) en dragen met ons stelseltoezicht bij aan oplossingen voor breder spelende problemen in het onderwijs.

Inspectietoezicht geregeld in Grondwet en Wet op het onderwijstoezicht

In artikel 23 lid 2 van de Grondwet staat dat het geven van onderwijs vrij is, behoudens het toezicht van de overheid. Dat toezicht van de overheid is geregeld in de Wet op het onderwijstoezicht (WOT, 2002). De inspectie beoordeelt en bevordert (en rapporteert over):

- de naleving van de bij of krachtens de onderwijswetten gegeven voorschriften;
- de onderwijskwaliteit in het funderend onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs;
- de kwaliteit van het stelsel voor hoger onderwijs, inclusief het stelsel van accreditatie⁷;
- de financiële rechtmatigheid van bestedingen en het financieel beheer bij de bekostigde instellingen, de doelmatigheid en de financiële continuïteit van de instellingen.

De inspectie heeft nog een aantal andere taken, onder andere het toezicht op de samenwerkingsverbanden passend onderwijs, op de kwaliteit van de educatie op vroegscholen (groepen 1/2 basisscholen) en voorscholen (kinderopvang) en het interbestuurlijk toezicht⁸ op het gemeentelijk toezicht op kinderopvang.

Verder heeft de inspectie vertrouwensinspecteurs. Ouders, leerlingen, docenten etc. kunnen bij hen terecht, wanneer zich in of rond de school problemen voordoen op het gebied van seksuele intimidatie en seksueel misbruik, psychisch en fysiek geweld of discriminatie en radicalisering.

Niet alleen waarborgen basiskwaliteit, maar ook steeds meer stimuleren van verbetering

Vanaf 2007 is ons instellingstoezicht risicogericht. Dit toezicht is succesvol; we zien steeds minder zwakke en zeer zwakke scholen en opleidingen. In de afgelopen kabinetsperiode is voor het toezicht een vernieuwingsslag ingezet. Deze is gericht op het blijven waarborgen van de basiskwaliteit en het daarnaast breed stimuleren van kwaliteitsverbetering. Na een zorgvuldig proces van onder meer pilots, internetconsultaties, evaluaties en politieke bespreking, is het vernieuwde toezicht op basis van het nieuwe onderzoekskader formeel per 1 augustus 2017 ingegaan. Deze vernieuwing loopt gelijk op met de *Wet doeltreffender regeling van het onderwijstoezicht*. Deze wet maakt een scherp onderscheid tussen de controlerende en de stimulerende rol van de inspectie. Alleen de controlerende rol (toezicht op naleving van de wettelijke eisen) kan leiden tot inspectieoordelen; in het kader van onze stimulerende rol spreken we van bevindingen.

Onderzoek bij besturen, scholen en opleidingen

De inspectie maakt jaarlijks via bureauonderzoek een risicoanalyse van alle besturen en scholen/opleidingen in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs, speciaal onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs. Bij grotere risico's doen we vervolgens onderzoek ter plaatse.

Elke vier jaar doet de inspectie onderzoek bij elk bestuur. We onderzoeken dan ook een deel van de scholen/opleidingen van dat bestuur; we verifiëren het beeld dat het bestuur geeft over kwaliteit en risico's, we onderzoeken risicoscholen en op verzoek kijken we of scholen de waardering 'goed' kunnen krijgen. In ons onderzoek sluiten we aan bij de ambities van besturen en scholen. Het schoolplan is daarbij leidend. Scholen kunnen zich verder (jaarlijks) aanmelden voor

⁷ De Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO) bewaakt de kwaliteit van de opleidingen in het hoger onderwijs.

⁸ De inspectie onderzoekt hierbij of de mechanismen voor de kwaliteitsborging van voldoende kwaliteit zijn.

het traject Excellente School. De inspectie beoordeelt dan eerst of de school de waardering 'goed' verdient, een onafhankelijke jury beoordeelt vervolgens het excellentieprofiel van de school. De inspectie zorgt er daarnaast voor dat elke school elke vier jaar wordt bezocht (dit kan behalve met eerder genoemd onderzoek ook met bijvoorbeeld themaonderzoek).

Met thematisch onderzoek bijdragen aan het oplossen van school-overstijgende problemen

In ons stelseltoezicht streven we actief naar oplossingen voor (school-overstijgende) problemen in het onderwijs. Een belangrijk product is het jaarlijkse verslag over de Staat van het Onderwijs; daarin beschrijven we de staat van het onderwijs en agenderen we thema's die aandacht nodig hebben. We doen in dit kader overigens veel meer dan rapporten schrijven over belangrijke thema's in het onderwijs; we nemen deel aan debatten en organiseren rondetafels, symposia etc.

Bevordering doelmatigheid en effect door samenwerking tussen rijksinspecties

De inspectie werkt samen met andere rijksinspecties in de Inspectieraad. Het gaat daarbij om het werken op basis van breed gedeelde principes van goed toezicht en om uitvoering van besluiten van het kabinet die gaan over de samenwerking tussen de rijksinspecties. Belangrijke onderwerpen zijn momenteel de samenwerking tussen toezicht en beleid en data-gedreven toezicht. Specifiek in het sociaal domein werkt de inspectie samen met vier rijksinspecties⁹ in het Samenwerkend Toezicht Jeugd/Toezicht Sociaal Domein (STJ/TSD). Deze samenwerking richt zich onder andere op de kwaliteit van de samenwerking tussen de onder toezicht staande organisaties (de keten).

Verantwoordelijkheid bewindspersoon

Minister verantwoordelijk voor taakuitoefening inspectie

De minister van OCW draagt ministeriële verantwoordelijkheid voor de taakuitoefening door de inspectie. De inspectie moet de aanwijzingen van de minister opvolgen. De minister kan in schriftelijke vorm aanwijzingen geven over de uitoefening van de in de WOT aan de inspectie toegekende bevoegdheden, onder mededeling daarvan aan de Staten-Generaal¹⁰.

Inspectie is professioneel onafhankelijk

Binnen de ministeriële verantwoordelijkheid is de inspectie professioneel onafhankelijk. In de WOT is het toezicht opgedragen aan de inspectie, die de toezichttaken op eigen naam uitoefent. De onafhankelijkheid betreft met name de oordeelsvorming en de oordelen. *Onze Minister geeft geen aanwijzingen met betrekking tot de in de rapportages neergelegde oordelen van de inspectie over de ontwikkeling, in het bijzonder van de kwaliteit, van het onderwijs, zo staat het in de WOT.*

De *Regeling Inspectie van het Onderwijs* (2006) regelt de relatie en de samenwerking tussen de inspectie en het beleidsdepartement. De huidige regeling is op een aantal punten verouderd. Een werkgroep van beleidsdepartement en inspectie werkt aan actualisering van deze regeling.

In 2016 zijn de 'Aanwijzingen inzake de rijksinspecties' in werking getreden, een regeling van de minister-president. De regeling gaat over de uitoefening van het toezicht door de rijksinspecties; over hun rol, werkwijze en positionering. Ze sluiten aan bij de situatie zoals deze voor de inspectie al bestond op basis van de WOT.

Gedeelde verantwoordelijkheid met twee andere vakministers

Een onderdeel van het toezicht valt niet onder de verantwoordelijkheid van de minister van OCW. Het interbestuurlijk toezicht op de kwaliteit van de kinderopvang doet de inspectie in opdracht van de minister van SZW. Tot 2018 is EZ verantwoordelijk geweest voor het toezicht op groen onderwijs.

⁹ Inspectie voor de gezondheidszorg, Inspectie Jeugdzorg, Inspectie Veiligheid en Justitie en Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid

¹⁰ Artikel 2, lid 2, Wet op het onderwijstoezicht

Belangrijkste instrumenten

Verschillende vormen van onderzoek en openbare rapporten

De belangrijkste instrumenten van de inspectie zijn de verschillende interventies die zij inzet om de kwaliteit van het onderwijs in Nederland te beoordelen: risicoanalyse, bestuursgesprekken, verificatieonderzoek, risico-onderzoek, steekproefonderzoek etc. Onderzoeken leiden in de regel tot rapporten. De rapporten van de inspectie zijn openbaar.

Met name bij themaonderzoek is een rapport niet altijd het meest effectieve instrument. Daarom zet de inspectie steeds meer in op het organiseren van consultaties, congressen, rondetafels, voorlichtingsbijeenkomsten etc. Ook communiceert de inspectie steeds intensiever via de *social media*.

Periodiek terugkerende publicaties

- De regering doet jaarlijks van de staat van het onderwijs verslag aan de Staten-Generaal (artikel 23, lid 8, Grondwet). De inspectie stelt jaarlijks het verslag over de *Staat van het Onderwijs* vast. De Staat van het Onderwijs is dit jaar uitgekomen op 12 april.
- De inspectie doet jaarlijks verslag over de *Financiële Staat van het Onderwijs*.
- Sinds 2014 voert de inspectie de regie over *Peil.onderwijs*; periodieke peilingsonderzoeken in het primair onderwijs. Dit gaat elk jaar over de taal- en rekenvaardigheid van leerlingen in groep 8. Daarnaast doen we elk jaar twee variabele peilingen over leergebieden in de [kerndoelen](#).
- Het jaarlijkse *Landelijk rapport Kinderopvang* laat zien hoe gemeenten hun wettelijke taken op het gebied van kinderopvang uitvoeren.
- In het *jaarwerkplan* staat wat de inspectie in een bepaald kalenderjaar gaat doen, welke accenten de inspectie legt. De inspectie stelt jaarlijks voor 1 oktober een jaarwerkplan vast en legt dit ter goedkeuring voor aan de minister. Deze stuurt het naar de Staten-Generaal. Nieuw dit jaar (als gevolg van een wetswijziging) is dat de minister pas kan goedkeuren vier weken nadat "het ontwerp van het jaarwerkplan" aan de Staten-Generaal is overgelegd. Het ontwerp van het jaarwerkplan 2018 is op 12 september jongstleden aan de Staten-Generaal overgelegd.
- In het *jaarverslag* benoemt de inspectie de belangrijkste ontwikkelingen en resultaten van het afgelopen jaar.

Erfgoedinspectie

De Erfgoedinspectie valt net als de onderwijsinspectie onder de minister van OCW. De Archiefwet en de Erfgoedwet, inclusief enkele internationale verdragen en Europese regels vormen de basis van het toezicht dat de inspectie uitoefent. De aanwijzingen van de MP (minister-president) bepalen dat de inspectie direct onder de Minister en de Secretaris-Generaal is geplaatst. Deze ophanging waarborgt de onafhankelijkheid van de inspectie.

Missie: met alert en proportioneel toezicht brengt de Erfgoedinspectie het behoud (en beheer) van cultureel erfgoed en overheidsinformatie naar het gewenste kwaliteitsniveau met het oog op de duurzame toegankelijkheid en beschikbaarheid (www.erfgoedinspectie.nl).

De Erfgoedinspectie maakt via een tweejaarlijks werkprogramma de programmering van het toezicht openbaar. Jaarlijks komt een jaarverslag uit aan de Tweede Kamer.

Het werkprogramma 2017-2018 bevat onder meer de volgende thema's:

- duurzame toegankelijkheid van overheidsinformatie;
- duurzame toegankelijkheid van archeologische vondsten en documentatie;
- duurzame toegankelijkheid van (digital born) collecties en administraties;
- risico's in de veiligheidszorg van musea;
- uitbreiding en versterking van het wetgevende instrumentarium in de bestrijding van de illegale internationale handel in cultuurgoederen.

Het werkprogramma is ook als digitaal stuk ([E-zine](#)) verschenen.

Het instrumentarium van de Erfgoedinspectie bestaat uit:

- Verrichten van inspecties ter plaatse en op basis daarvan uitbrengen van inspectierapporten;
- Signaleren van mogelijke risico's voor de publieke belangen (die door de Erfgoedwet en de Archiefwet worden geregeld) in integrale rapporten aan de Tweede Kamer;
- Het uitvoeren van een tweejaarlijkse digitale inspectie bij alle onder toezichtstaanden (monitor);
- Het uitbrengen van de zogeheten [Staat van...](#), waarin de inspectie op hoofdlijnen op beschrijft hoe het met de naleving gesteld. Deze publicatie verschijnt eens in de 4 jaar;
- Het strafrechtelijk kunnen optreden bij slechte naleving. Hiervoor heeft de Erfgoedinspectie enkele bijzondere opsporingsambtenaren (BOA's) in dienst.

De Erfgoedinspectie is een van de 10 rijksinspecties. Deze rijksinspecties werken samen in een samenwerkingsverband ook wel de Inspectieraad genoemd. Deelnemers aan de inspectieraad zijn de verantwoordelijke Inspecteur-Generaals. Gezamenlijk wordt gewerkt aan professionalisering van toezicht in bijvoorbeeld gezamenlijk opleiden van inspecteurs en uitwisseling van 'best practices', delen van elkaars data. Daarnaast werkt men samen als meerdere inspecties betrokken zijn bij een "object van toezicht". De inspectieraad heeft een gemeenschappelijke [toezichtagenda](#) opgesteld.

Onderwijsraad

De Onderwijsraad is het strategisch adviesorgaan voor de regering en het parlement op het terrein van het onderwijs. De raad adviseert over de hoofdlijnen van het beleid en wetgeving op het gebied van het onderwijs. Hij neemt een onafhankelijke positie in zowel ten opzichte van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en dat van Economische Zaken als ten opzichte van het onderwijsveld. Niet alleen adviseert de raad - gevraagd dan wel ongevraagd - de betrokken bewindslieden; ook de Eerste en Tweede Kamer kunnen om advies vragen. Ook gemeenten kunnen in speciale bij de wet geregelde gevallen een beroep doen op de Onderwijsraad.

Samenstelling raad

De Onderwijsraad bestaat uit tien leden, onder voorzitterschap van prof. dr. Henriëtte Maassen van den Brink. De leden zijn - op persoonlijke titel - door Z.M. de Koning benoemd. De huidige raadsleden zijn per 1 januari 2015 benoemd voor een periode van vier jaar. Na een eerste benoeming kunnen leden tweemaal worden herbenoemd. Zij zijn onafhankelijk en vertegenwoordigen geen belangengroepen. De leden van de raad worden benoemd vanwege hun deskundigheid. De raad bestaat deels uit wetenschappers vanuit diverse disciplines en deels uit leden uit het onderwijsveld (bestuurders en leraren). Aan de raad zijn tevens drie geassocieerde leden verbonden. De raad wordt inhoudelijk en facilitair ondersteund door het bureau. De directeur van het bureau is tevens secretaris van de raad. Voor zijn werkzaamheden voor de Onderwijsraad is hij alleen verantwoording verschuldigd aan de raad. Het ondersteunend bureau van de Onderwijsraad valt beheersmatig onder de verantwoordelijkheid van de DGPV, conform het organisatie- en mandaatbesluit OCW.

Sinds begin 2015 bestaat de Onderwijsraad uit de volgende leden:

- voorzitter: mevrouw prof. dr. H. (Henriëtte) Maassen van den Brink, hoogleraar onderwijs- en arbeidseconomie aan de Universiteit van Amsterdam en hoogleraar Evidence Based Education aan de Universiteit van Maastricht
- mevrouw drs. K.F.B. (Kristel) Baele, voorzitter van het college van bestuur van de Erasmus Universiteit Rotterdam; daarnaast lid van de raad van advies van Nuffic en de raad van toezicht van de Hogeschool Van Hall Larenstein
- de heer prof. dr. mr. S. (Steven) ten Have, ondernemer, partner en organisatieadviseur bij Ten Have Change Management, hoogleraar strategie en verandering aan de Vrije Universiteit Amsterdam en als visiting professor verbonden aan Nyenrode
- de heer prof. dr. mr. P.W.A. (Pieter) Huisman, bijzonder hoogleraar onderwijsrecht aan de Erasmus School of Law en senior adviseur bij Hobéon
- de heer R. (René) Kneyber, leraar wiskunde aan het Oosterlicht College in Nieuwegein, bestuurslid Stichting Beroepseer en mede-initiator van het project LeerKracht
- de heer drs. M.A.G.J. (Michiel) Leenaars, directeur strategie van de stichting NLnet en directeur van de vereniging Internet Society Nederland
- de heer S. (Sofyan) Mbarki, lid van de gemeenteraad van Amsterdam (woordvoerder jeugd en veiligheid voor de PvdA)
- mevrouw dr. S.P. (Saskia) Schenning, voorzitter van het college van bestuur van de Laurentius Stichting, een stichting voor katholiek primair onderwijs
- de heer drs. R. (Rob) Schuur, voorzitter van het college van bestuur van het regionaal opleidingscentrum Noorderpoort te Groningen
- mevrouw prof. dr. S. (Sietske) Waslander, hoogleraar sociologie aan TIAS, School for Business and Society in Tilburg

Geassocieerde leden:

- de heer prof. dr. G.J.J. (Gert) Biesta, parttime hoogleraar pedagogiek en onderwijskunde aan het Department of Education van Brunel University London
- de heer drs. F.H.G. (Ferry) Haan, leraar economie en onderzoekscoördinator aan het Jac. P. Thijssen College in Castricum
- de heer drs. R. (Richard) Toes, directeur van de reformatische scholengemeenschap Guido de Bres in Rotterdam

Werkwijze

De Onderwijsraad adviseert regering en parlement op basis van een jaarlijks werkprogramma. Over de adviesthema's vindt afstemming plaats met OCW en de vaste Kamercommissies. De minister/het departement en het parlement kunnen op deze manier adviesvragen aan het werkprogramma toevoegen. De minister stelt het programma vast en biedt het de beide Kamers der Staten-Generaal aan, op Prinsjesdag. In het werkprogramma wordt rekening gehouden met onvoorziene adviesverzoeken en met de bevoegdheid tot advisering uit eigen beweging door de raad. In de loop van het jaar worden de adviesvragen uit het werkprogramma en de tijdsplanning nader ingevuld. Voor de adviesvragen van de bewindslieden gebeurt dit in overleg met het ministerie van OCW. Onder invloed van de actualiteit kunnen bovendien adviesonderwerpen worden ingetrokken of juist toegevoegd.

Het werkprogramma wordt ingebed in de meerjarenagenda van de raad. Deze agenda kent een aantal programmalijnen waarbinnen de verschillende adviesvoornemens worden geordend: (1) kerntaken van het onderwijs, (2) onderwijsprofessionals, (3) bestuur, organisatie en bekostiging, (4) onderwijs en samenleving, en (5) digitalisering.

Na het verschijnen van een advies is de minister conform de Kaderwet adviescolleges gehouden binnen drie maanden beide kamers der Staten-Generaal in kennis te stellen van de standpunten ten aanzien van het advies (de zogenaamde kabinetsreactie).

Uitgangspunten

De Onderwijsraad streeft er als strategisch adviesorgaan naar de kwaliteit van de publieke besluitvorming over onderwijs te verhogen. De raad streeft naar een afgewogen oordeelsvorming op grond van eigen inzichten en op basis van empirisch onderzoek, gevalsstudies, literatuuroverzichten en interviews met uiteenlopende belangstellenden en belanghebbenden.

De raad adviseert over alle aspecten en vormen van onderwijs en leren. De advisering van de raad strekt zich uit over de volle breedte van het onderwijs: van voorschoolse voorzieningen en basisschool tot universiteit en 'leven lang leren'. Het gaat erom te kijken welke bijdrage onderwijs, binnen of buiten onderwijsinstellingen, kan leveren aan de ontwikkeling van individu en samenleving. De raad neemt daarbij steeds de verdeling van bestuurlijke verantwoordelijkheden in ogenschouw. Welke rol dient de overheid te spelen? Welke rol kunnen onderwijsinstellingen en docenten vervullen?

De adviezen van de Onderwijsraad zijn gericht op continue bevordering van de volgende publieke waarden: (1) kwaliteit, (2) toegankelijkheid, (3) doelmatigheid, (4) keuzevrijheid en pluriformiteit, en (5) sociale samenhang en democratie.

De belangrijkste producten van de raad zijn adviezen en verkenningen, studies. Daarnaast treedt de raad naar buiten middels onder meer seminars, presentaties en artikelen. De raad realiseert bij zijn advisering een evenwicht tussen adviezen gericht op de korte termijn, veelal over wetsontwerpen, en adviezen voor de (middel)lange termijn. Dit kunnen conceptuele, agenderende, strategische en meer instrumentele adviezen zijn. Advisering rond artikel 23 van de Grondwet is een vaste specialiteit van de raad.

College voor Toetsen en Examens

Waarom is er een College voor Toetsen en Examens (CvTE)?

Het College voor Toetsen en Examens (CvTE), bestaande uit een College en een ondersteunend bureau, is een zelfstandig bestuursorgaan dat onder de eindverantwoordelijkheid valt van de minister van OCW. Het ondersteunend bureau is een buitengewone (uitvoerings)directie van het ministerie. Het CvTE draagt namens de overheid zorg voor goede centrale toetsen en examens, die betrouwbaar de eisen meten.

Het CvTE doet dit door het niveau en de kwaliteit van centrale toetsen en examens te waarborgen en scholen en instellingen in staat te stellen om de afnames vlekkeloos te laten verlopen. Dit draagt bij aan het civiel effect dat aan diploma's is verbonden. De waarde van een diploma moet boven alle twijfel verheven zijn.

Wie is het CvTE?

Het bureau ondersteunt het College bij de uitvoering van zijn taken. Het College bestaat uit zeven leden en een voorzitter. De leden zijn afkomstig uit de sectoren waarin centrale examens en toetsen voorkomen of een rol spelen. De leden van het college hebben verwantschap met de verschillende onderwijssectoren en er is een docentlid. Het College zet de koers uit van het CvTE, stelt officiële wettelijke regelingen vast en kan de bewindslieden van advies voorzien. Het College legt verantwoording af aan de minister en de staatssecretaris van Onderwijs. Het College bestaat uit: drs. P.J.J. (Pieter) Hendrikse (voorzitter), drs. M.J.A.M. (René) van Gils, dr. L.S.J.M. (Leon) Henkens, prof. mr. J.G.J. (Jac) Rinkes, dr. J.G. (Hans) Uijterwijk, mw. MEd Y. (Yvonne) van Zijl, mw. J.C. (Joany) Krijt en mw. A. (Annet) van den Broek.

Wat doet het CvTE?

Centrale eindtoets

Alle leerlingen van groep 8 in het reguliere basisonderwijs zijn verplicht om een eindtoets te maken. De Centrale Eindtoets van het CvTE is de toets van de overheid. Vanaf 2018 wordt de Centrale Eindtoets vernieuwd: de papieren Centrale Eindtoets verandert en er komt een nieuwe digitale adaptieve Centrale Eindtoets. In het kader van de Kamerevaluatie van de wet die deze toets regelt, bereidt het College een advies voor.

centraleeindtoetspo.nl

Centrale examens vo

Jaarlijks nemen ongeveer tweehonderdduizend kandidaten deel aan de centrale examens voor vmbo, havo en vwo. Voor de meeste vakken bestaat het eindexamen in het voortgezet onderwijs uit een centraal examen en een schoolexamen. Het gemiddelde van deze twee onderdelen bepaalt het eindcijfer. Het CvTE heeft de regie over de centrale examens. Deze worden schriftelijk (cse's in vmbo gl/tl, havo en vwo), digitaal en flexibel (vmbo bb en kb) of als praktijkexamen bij de beroepsprofielen (cspe's in vmbo bb, kb en gl) aangeboden.

Actualiteit: in de zomer van 2017 diende een kort geding van een kandidaat die vond dat het College een vraag die niet deugde niet in voldoende mate compenseerde. De eis tot een hogere compensatie met minimaal 0,1 werd afgewezen. Een hoger beroep in deze zaak is in voorbereiding.

examenblad.nl en mijneindexamen.nl

Rekentoets vo

In augustus 2010 is de Wet referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen van kracht geworden. Sinds het schooljaar 2013-2014 moeten leerlingen in het voortgezet onderwijs laten zien of zij over het vereiste referentieniveau voor rekenen beschikken door het afleggen van de rekentoets.

Leerlingen maken deze toets digitaal. Voor kandidaten met ernstige rekenproblemen of dyscalculie zijn er aangepaste rekentoetsen beschikbaar.

Rekenopgaven-etalage.nl

Staatsexamens vo

Niet iedereen is in staat om aan het reguliere onderwijs deel te nemen en examens af te leggen. Voor wie dat om een of andere reden niet lukt, bestaat de mogelijkheid staatsexamen te doen. Een staatsexamendiploma is gelijkwaardig aan een diploma van een reguliere school in het voortgezet onderwijs en heeft dezelfde maatschappelijke waarde.

De staatsexamens Nederlands als tweede taal zijn examens Nederlands voor mensen die een andere moedertaal hebben en die op latere leeftijd Nederlands hebben geleerd. Met het behalen van de staatsexamens Nt2 kunnen zij laten zien dat ze de Nederlandse taal voldoende beheersen om in Nederland te kunnen werken of studeren. De diploma's bevorderen de instroom van betrokkenen in mbo en hoger onderwijs.

Staatsexamensnt2.nl

Centrale examens Nederlandse taal, rekenen en Engels in het mbo

In het middelbaar beroepsonderwijs zijn/worden stapsgewijs de centrale examens Nederlandse taal, rekenen en Engels ingevoerd. Omdat studenten in het mbo niet elke dag op hun instelling aanwezig zijn, zijn de examens in het mbo digitaal. Instellingen kunnen zelf, in meerdere afnameperiodes per jaar, examens inplannen.

Examenbladmbbo.nl

Diagnostische tussentijdse toets (DTT) voor het VO (tot en met 2017)

Vanaf september 2014 loopt er een driejarige pilot waaraan 150 scholen in het vo vrijwillig meedoen. Zij doen hiermee ervaring met diagnostisch toetsen op. De deelnemende scholen worden zorgvuldig begeleid. De ervaringen van de scholen gebruikt het CvTE voor de uiteindelijke versie van de DTT. Doel is om in 2017 een goedwerkend prototype van deze toets te hebben, dat op leerling- klas- en schoolniveau een gedetailleerde diagnose voor de onderzochte vaardigheden oplevert. Inmiddels zijn er partijen die het product overnemen en eindigt de CvTE-bemoeienis op 31 december aanstaande.

Pilotdtt.nl

Met wie werkt het CvTE samen?

Het CvTE is regievoerder over de betreffende toets- en examenprocessen en werkt nauw samen met ketenpartners: met Cito, SLO en Bureau ICE voor de constructie van toetsen en examens, en met DUO voor de logistiek en distributie van deze toetsen en examens en voor de examensoftware bij digitale examens. Als samenwerkingspartner ziet de Inspectie van het Onderwijs erop toe dat de afnames van de centrale examens en toetsen in het po, het vo en het mbo volgens de regels verlopen. Daarnaast heeft de inspectie de rol van toezichthouder. Haar taak is ook om het functioneren van het CvTE jaarlijks te beoordelen.

Wat vindt het CvTE belangrijk?

Collegevoorzitter Pieter Hendrikse: "Hoe groter het vertrouwen, des te meer draagvlak."

Maatschappelijke waarde rust op vertrouwen

De centrale toetsen en examens van het CvTE garanderen één 'lat' die in verschillende jaren gelijk is voor alle kandidaten die op hetzelfde niveau examen doen of een toets afleggen. Het resultaat dat de kandidaten behalen op de centrale toetsen en examens vertegenwoordigt daarmee een maatschappelijke waarde. Deze staat of valt met het vertrouwen in de kwaliteit en het niveau van de centrale toetsen en examens.

De docent centraal

Responsiviteit

De centrale toetsena en examens moeten goed aansluiten bij de onderwijspraktijk. Daarvoor stelt het CvTE commissies in van vakdocenten. Onder voorzitterschap van deskundigen uit het aansluitend vervolgonderwijs stellen deze commissies de toetsen en examens vast.

Daarnaast zet het CvTE in op het faciliteren van een open en pro-actieve dialoog met het onderwijsveld en op een verbreding van docentenbetrokkenheid bij het toets- en examenproces.

Meer informatie over het CvTE?

CvTE.nl

Twitter [@hetcyte.nl](#)

Youtubekanaal: [College voor Toetsen en Examen](#)

Oefenen.facet.onl

Raad voor Cultuur

Rol en scope

De Raad voor Cultuur is het wettelijke adviesorgaan van regering en parlement op het terrein van kunst, cultuur en media. De raad is onafhankelijke en adviseert, gevraagd en ongevraagd, over actuele beleidskwesties en subsidieaanvragen.

De taken van de raad zijn wettelijk vastgelegd in de *Wet op het specifiek cultuurbeleid* en in de *Mediawet*. Zijn adviesagenda bepaalt de raad in overleg met de verantwoordelijke bewindspersonen. Naast beleidsadviezen voert de raad analyses uit naar de stand van zaken in verschillende cultuursectoren. De raad is verder belast met de advisering over subsidies van culturele instellingen in het kader van de basisinfrastructuur (BIS). Deze BIS bestaat uit rechtstreeks door het Rijk gefinancierde instellingen. Eens in de vier jaar vindt advisering hierover plaats. In de tussenliggende periode monitort de raad deze instellingen.

De raad is ook betrokken bij de uitvoering van een aantal wettelijke taken. Op grond van de *Mediawet* adviseert de raad onder meer over de omroeperkenningen en het concessiebeleidsplan van de Nederlandse Publieke Omroep. Verder adviseert de raad over de aanwijzing van professionele organisaties voor monumentenbehoud, de voordracht van sites voor het Europees Erfgoedlabel, de voordracht van immaterieel erfgoed bij UNESCO en over de hoogte van billijke vergoedingen voor de exploitatie van auteursrechten.

Organisatie en werkwijze

De raad wil kwalitatief hoogwaardige en inspirerende adviezen geven die bijdragen aan een rijk cultureel leven, richting geven aan het cultuurbeleid en het culturele veld uitdagen en aanmoedigen. Om dat te realiseren, heeft de raad zich in de afgelopen periode omgevormd tot een netwerkorganisatie. De raad zelf bestaat uit 8 leden (Brigitte Bloksma, Özkan Gölpinar, Cees Langeveld, Erwin van Lambaart, Thomas Steffens, Lennart Booi). Marijke van Hees is de voorzitter van de raad. Aan de raad is een divers samengestelde kring van adviseurs verbonden. De leden van deze kring zijn werkzaam in en rond het culturele veld met uiteenlopende kennis en expertise. De kring heeft het karakter van een 'pool', zodat de inzet van deskundigen kan worden toegesneden op de thematiek van een advies. De raad wordt ondersteund door een bureau dat fungeert als knooppunt in en regisseur van het netwerk. Directeur is Jeroen Bartelse.

De raad werkt projectmatig en flexibel. Adviezen en andere publicaties worden in de regel voorbereid door commissies, waarin adviseurs en raadsleden zitting nemen en die voor de duur van een adviestraject in het leven worden geroepen.

Verantwoordelijkheid bewindspersoon

Bewindsliden kunnen de raad om advies vragen over uiteenlopende beleidsvraagstukken die het cultuur- en mediadomein raken.

Publicaties

De raad brengt de volgende publicaties uit:

- *Beleidsadviezen*, over uiteenlopende beleidskwesties op het gebied van erfgoed (archeologie, archieven, monumenten en musea), media (bibliotheek, film, letteren, journalistiek en omroepen), podiumkunsten (dans, muziek, muziektheater en theater) en beeldende kunst, design en architectuur. Eén keer in de vier jaar brengt de raad een omvattend stelseladvies uit; het meest recent is *Agenda Cultuur* uit 2015.
- *Subsidieadviezen*, waarin een beoordeling van de beleidsplannen en het functioneren van culturele instellingen wordt gegeven. Het meest recente subsidieadvies ging over de invulling van de Basisinfrastructuur 2017 – 2020.
- *Verkenningen of sectoranalyses*, waarin de raad de stand van zaken in een sector doorlicht of een maatschappelijk thema dat van belang is voor toekomstig cultuurbeleid. Een keer in de vier jaar komt de raad met een algemene verkenning: *De Cultuurverkenning*.
- *Uitvoeringsadviezen*, die betrekking hebben op de uitvoering van wet- en regelgeving op het gebied van de media (NPO concessiebeleidsplan), monumenten, immaterieel erfgoed en auteursrechtenvergoedingen.

Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI)

Taak en samenstelling

De AWTI is een onafhankelijke strategische adviesraad voor Regering en Eerste en Tweede Kamer. Hij adviseert hen over de hoofdlijnen van het te voeren wetenschaps-, technologie- en innovatiebeleid. De AWTI besteedt in de adviezen in het bijzonder aandacht aan de verbinding tussen deze drie gebieden, en de inzet daarvan voor economische en maatschappelijke doelen om zo de Nederlandse ambities hierop te ondersteunen. De raad adviseert gevraagd en ongevraagd. Hij heeft een onafhankelijke positie ten opzichte van de ministeries, de regering, het parlement en de partijen in het veld.

De raad bestaat uit tien leden, en wordt ondersteund door een staf. De raadsleden zijn vooraanstaande onderzoekers en bestuurders van universiteiten en kennisinstellingen, topdeskundigen en managers van grote, middelgrote en kleine ondernemingen. Zij hebben zitting op persoonlijke titel en vertegenwoordigen geen gevestigde belangen. Voorzitter van de raad is Prof. Dr. Uri Rosenthal.

Werkwijze

Jaarlijks maakt de AWTI een werkprogramma. De raad vindt het van groot belang dat in het werkprogramma onderwerpen worden opgenomen die aansluiten bij vragen die leven bij regering en parlement. De meeste onderwerpen raken aan de beleidsvelden van de ministeries van OCW en EZ, maar de raad kan ook adviezen uitbrengen ten behoeve van andere ministeries. De raad brengt daarnaast op eigen initiatief adviezen, brieven en achtergrondstudies uit. Op het moment dat de voorzitter het advies aan de minister(s) aanbiedt, wordt het openbaar. Het kabinet is vervolgens bij wet verplicht binnen drie maanden te reageren op een gevraagd advies van de AWTI.

De AWTI publiceert ongeveer 5 adviezen per jaar. In 2017 zal de raad in elk geval nog adviseren over de volgende onderwerpen: de functie van publiek gefinancierd toegepast onderzoek, de vraag hoe wetenschap, technologie en innovatie (WTI) en diplomatie elkaar kunnen versterken, de mate van 'innovatief vermogen' in Nederland en een achtergrondstudie over India.

De raad heeft in het werkprogramma 2017 ruimte gereserveerd voor adviesvragen van het nieuwe kabinet. In de loop van 2017 zal de raad het werkprogramma voor 2018 opstellen.

Voorzitter	prof. dr. Uri Rosenthal
Leden	- prof. dr. ing. Dave Blank, Chief Scientific Ambassador en Universiteitshoogleraar Universiteit Twente (nanotechnologie) - prof. dr. Roshan Cools, hoogleraar cognitieve neuropsychiatrie Radboud Universiteit Nijmegen - prof. dr. ir. Koen Debackere, hoogleraar technologie- en innovatiemanagement en innovatiebeleid, KU Leuven - prof. dr. Valerie Frissen, hoogleraar ICT en sociale verandering Erasmus Universiteit Rotterdam en directeur SIDN fonds - prof. dr. ir. Tim van der Hagen, voorzitter College van Bestuur TU Delft en hoogleraar Reactorfysica - dr. ir. Sjoukje Heimovaara, algemeen directeur Van Zanten Breeding BV - prof. dr. Emmo Meijer, boegbeeld topsector Chemie, voorheen onder meer corporate director Friesland Campina - dr. ir. Arno Peels, lid RvC diverse bedrijven, voorheen directievoorzitter Thales en voorzitter CvB TU Eindhoven - prof. dr. ir. Martin Schuurmans, voorheen lid RvB Philips
Secretaris-directeur	mr. Anneke Bovens
(Rechts)vorm	Adviescollege
Aantal FTE staf	11,63 (FTE)
Budget	1,3 mln. (2017)
Financiering	Rijksbijdrage van de ministeries Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW) en Economische Zaken (EZ)
Gevestigd	Den Haag (Prins Willem Alexanderhof 20)

BIJLAGEN

Bijlage 1 - Overzicht zelfstandige bestuursorganen

Een zelfstandig bestuursorgaan (ZBO) is een bestuursorgaan op het niveau van de centrale overheid dat niet hiërarchisch ondergeschikt is aan een minister. Aan OCW zijn op dit moment 18 zbo's verbonden.¹¹

Onderwijs

College voor Toetsen en Examens

Het College voor Toetsen en Examens (CvTE) is verantwoordelijk voor

- de centrale examens, de centrale rekentoets en de staatsexamens in het voortgezet onderwijs;
- de examens rekenen, Nederlandse taal en Engels in het (middelbaar) beroepsonderwijs;
- de centrale eindtoets in het primair onderwijs;
- en de staatsexamens Nederlands als tweede taal.

www.cvte.nl

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie

De NVAO is een binationaal orgaan. De taken en werkwijze van de NVAO zijn in een verdrag met Vlaanderen en wetgeving vastgelegd. Haar hoofdtaak is:

- Het beoordelen en het borgen van het niveau en de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen;
- De NVAO vervult deze taken in internationaal perspectief en in de context van het Europese Bolognaproces.

www.nvao.net

Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven

De samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven draagt zorg voor:

- het ontwikkelen en onderhouden van een landelijke kwalificatiestructuur, gericht op de aansluiting tussen het aanbod van beroepsonderwijs en de maatschappelijke behoeften daaraan, mede in het licht van de arbeidsmarkt voor afgestudeerden, en mede gelet op van belang zijnde ontwikkelingen in internationaal verband, onder meer door het doen van voorstellen aan de minister van OCW voor de kwalificatiedossiers, bedoeld in artikel 7.2.4, tweede lid,;
- het bijdragen aan een doelmatige en doelgerichte inzet van overheidsmiddelen door het ontwikkelen van voorstellen, welke beroepsopleidingen voor bekostiging uit 's Rijks kas in aanmerking komen;
- het bevorderen van de kwaliteit van de beroepspraktijkvorming;
- het ontwikkelen en vaststellen van kwaliteitscriteria voor beroepspraktijkvormingsplaatsen en het ten minste een maal per vier jaar beoordelen van bedrijven en organisaties die de beroepspraktijkvorming verzorgen aan de hand van deze criteria en het openbaar maken van een overzicht van bedrijven en organisaties die voldoen aan deze criteria;
- het zoveel mogelijk zorg dragen voor de beschikbaarheid van een toereikend aantal bedrijven en organisaties van voldoende kwaliteit die de beroepspraktijkvorming verzorgen;
- het uitvoeren van onderzoek ter ondersteuning van de taken, genoemd als hierboven, en;
- het uitvoeren van aanvullende activiteiten ter bevordering van de aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt;

www.s-bb.nl

Stichting Participatiefonds voor het Onderwijs/Stichting Vervangingsfonds en Bedrijfsgezondheidszorg voor het Onderwijs

De Stichting Participatiefonds van het Onderwijs draagt zorg voor de vergoeding van de kosten die verband houden met werkloosheidsuitkeringen voor het onderwijspersoneel in het primair en voortgezet onderwijs.

www.participatiefonds.nl

www.vervangingsfonds.nl

¹¹ Dit overzicht, inclusief de taakomschrijvingen per zbo, is gebaseerd op het ZBO-register van het Ministerie van BZK. Geraadpleegd via: https://almanak.zboregister.overheid.nl/overzicht_per_ministerie

Wetenschap

Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen

De taken en bevoegdheden van de KNAW zijn:

- advisering op het gebied van de wetenschapsbeoefening;
- beoordeling van de kwaliteit van het wetenschappelijk onderzoek (peer review);
- forum voor de wetenschappelijke wereld en bevordering van internationale samenwerking;
- koepelorganisatie voor wetenschappelijke onderzoeksinstituten.

NB: NIOD (Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie maakt onderdeel uit van de KNAW. De Kaderwet ZBO is niet van toepassing vanwege het ontbreken van openbaar gezag.

www.knaw.nl

Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek

De Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) heeft tot taak het bevorderen van de kwaliteit van wetenschappelijk onderzoek alsmede het initiëren en stimuleren van nieuwe ontwikkelingen in het wetenschappelijk onderzoek. NWO voert haar taak uit in het bijzonder door het toewijzen van middelen. De organisatie bevordert de overdracht van kennis van de resultaten van door haar geïnitieerd en gestimuleerd onderzoek ten behoeve van de maatschappij. NWO richt zich bij het uitvoeren van haar taak in hoofdzaak op het universitair onderzoek. Daarbij let zij op het aspect van coördinatie en bevordert deze waar nodig.

www.nwo.nl

Koninklijke Bibliotheek

Koninklijke Bibliotheek

De Koninklijke Bibliotheek is als nationale bibliotheek werkzaam op het gebied van het bibliotheekwezen en heeft in ieder geval tot taak:

- de informatievoorziening op het gebied van de Nederlandse geschiedenis, cultuur en samenleving, aan het hoger onderwijs, het wetenschappelijk onderzoek, het openbaar bestuur en de uitoefening van beroep of bedrijf;
- het aansturen van het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen door:afstemming en coördinatie; educatie, informatie en reflectie; en vertegenwoordiging en promotie;
- het in stand houden van de landelijke digitale bibliotheek; en
- het verzorgen van een bibliotheekvoorziening van noodzakelijk omgezette werken voor personen met een handicap;
- het zorg dragen voor de nationale bibliotheekverzameling van geschreven, gedrukte en digitale publicaties;
- het bevorderen van de totstandkoming en instandhouding van nationale voorzieningen voor duurzaam behoud, beheer, ontsluiting en beschikbaarstelling van de nationale bibliotheekverzameling op haar werkterrein;
- het verrichten van onderzoek, gericht op de voorbereiding en uitvoering van het beleid op het in de wet genoemde terrein;
- het zorg dragen voor landelijke programma's voor conservering en digitalisering;
- het bijdragen aan de internationale infrastructuur voor de duurzame toegankelijkheid van digitale wetenschappelijke publicaties;
- het bevorderen van de afstemming met overige wetenschappelijke bibliotheken in en buiten Nederland;
- het bevorderen van de samenwerking met archieven, musea en uitgeverijen op haar werkterrein;
- het bevorderen van de internationale samenwerking op haar werkterrein.

www.kb.nl

Media

Commissariaat voor de Media

Het Commissariaat voor de Media ziet toe op naleving van de Mediawet en de daarop gebaseerde regels. Het Commissariaat garandeert daarmee een eerlijke toegang tot de media en bewaakt de kwaliteit, de diversiteit en de onafhankelijkheid van de informatievoorziening.

www.cvdm.nl

Nederlandse Publieke Omroep

De taken en bevoegdheden van de Nederlandse Publieke Omroep (NPO) zijn:

- Het bevorderen van samenwerking en coördinatie binnen de landelijke publieke omroep.

- Het indelen van de zendtijd van de instellingen die zendtijd hebben verkregen voor landelijke omroep.
- De bekostiging van de instellingen die zendtijd hebben verkregen voor landelijke omroep.

NB: De taak van de Nederlandse Omroep Stichting (NOS) is per 1 januari 2010 overgegaan in een nieuwe stichting, de Nederlandse Publieke Omroep (NPO). De Kaderwet ZBO is niet van toepassing, omdat de ZBO-taak een neventaak is (Tweede Kamer 2007-2008, 25268, nummer 50, mededelingen minister Onderwijs, Cultuur en Wetenschap).

www.npo.nl

Stichting Regionale Publieke Omroep

De RPO heeft de volgende taken:

- het bevorderen van samenwerking en coördinatie met het oog op de uitvoering van de publieke mediaopdracht op regionaal niveau;
- het behartigen van zaken die van gemeenschappelijk belang zijn voor de regionale publieke mediadienst en de regionale publieke media-instellingen;
- het sluiten van collectieve arbeidsovereenkomsten en het vaststellen van normen voor de honorering van freelancers, mede in naam van de regionale publieke media-instellingen;
- het bevorderen van een doelmatige inzet van de gelden die bestemd zijn voor de verzorging en verspreiding van het media-aanbod en het bevorderen van geïntegreerde financiële verslaglegging en verantwoording;
- het inrichten, in stand houden, beheren en exploiteren en regelen van het gebruik van organen, diensten en faciliteiten, waaronder studio's en distributie-infrastructuren, die nodig zijn voor een goede uitvoering van de publieke mediaopdracht op regionaal niveau;
- andere taken waarmee zij bij de wet wordt belast.

www.stichtingrpo.nl

Stimuleringsfonds voor de Journalistiek (SVDJ)

Het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek is verantwoordelijk voor:

- handhaven en bevorderen van de pluriformiteit van de pers, voor zover die van belang is voor de informatie en opinievorming;
- verlenen van financiële steun aan de pers;
- verrichten dan wel doen verrichten van onderzoek met betrekking tot het functioneren van de pers.

www.svdj.nl

Cultuurfondsen

Fonds Podiumkunsten

Het Fonds Podiumkunsten is verantwoordelijk voor het verlenen van subsidies aan kunstenaars en instellingen voor activiteiten die zijn gericht op het scheppen, produceren, presenteren en afnemen van podiumkunsten.

www.fondspodiumkunsten.nl

Mondriaan Fonds

Het Mondriaan Fonds is het publieke stimuleringsfonds voor beeldende kunst en cultureel erfgoed. Het bevordert bijzondere en vernieuwende projecten en activiteiten van beeldend kunstenaars, bemiddelaars en instellingen die van belang zijn voor de beeldende kunst en cultureel erfgoed in Nederland. Alle financiële bijdragen die het Mondriaan Fonds verstrekt, hebben tot doel de betekenisvolle ontwikkeling en zichtbaarheid van beeldende kunst en cultureel erfgoed in Nederland te stimuleren daar waar de markt dit niet of nog niet mogelijk maakt.

www.mondriaanfonds.nl

Stichting Fonds voor Cultuurparticipatie

Verstrekken en monitoren van subsidies op het gebied van cultuurparticipatie.

www.cultuurparticipatie.nl

Stichting Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

Het fonds ondersteunt ontwerpers en makers met (inter)nationale projecten, culturele instellingen met eenjarige en meerjarige programma's en talenten in de creatieve industrie. Kerntaak is het stimuleren van cultuur. Een belangrijk thema is het verbeteren van de keten tussen ontwerpers/makers en opdrachtgevers/producenten. Met programma's, evenementen, publicaties en kennisbundeling legt het fonds bovendien zelf actief verbindingen tussen cultuur, ondernemerschap en maatschappelijk engagement.

www.stimuleringsfonds.nl

Stichting Nederlands Fonds voor de Film

Het Nederlandse Fonds voor de Film stimuleert de filmproductie in Nederland, met nadruk op kwaliteit en diversiteit, en bevordert een goed klimaat voor de Nederlandse filmcultuur. Om dit te bereiken geeft het Fonds filmmakers financiële ondersteuning bij het ontwikkelen, realiseren en distribueren van films. Het Fonds is betrokken bij de totstandkoming van lange speelfilms, documentaire films, experimentele films, korte films en animatiefilms. Daarnaast heeft het Fonds geld voor bijzondere activiteiten op het gebied van film.

www.filmfonds.nl

Stichting Nederlands Letterenfonds

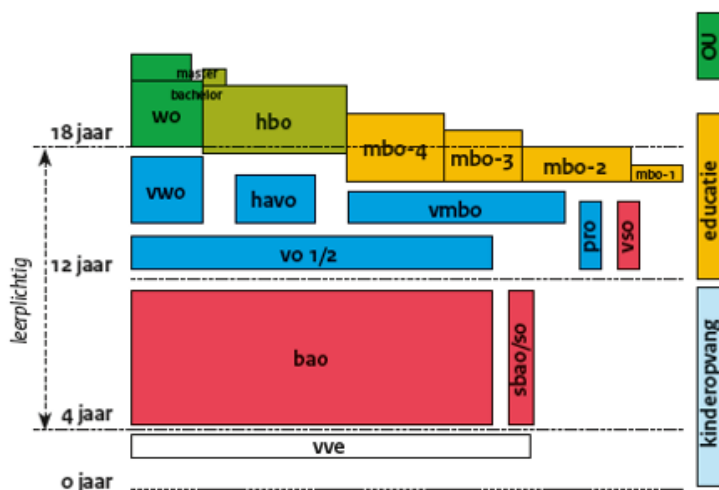
Het fonds bevordert de kwaliteit en de diversiteit van de Nederlands- en Friestalige letteren, en van literatuur in Nederlandse of Friese vertaling. Verder bevordert het fonds de productie van kwalitatief hoogstaande, oorspronkelijk Nederlands- en Friestalige literaire werken, het bevordert de vertaling van deze werken in andere talen en het bevordert de vertaling in het Nederlands en het Fries van literaire werken uit moeilijk toegankelijke talen.

www.letterenfonds.nl

Bijlage 2 - OCW in cijfers: stelsels in beeld

De websites [OCW in cijfers](#) en [Onderwijs in cijfers](#) brengen de cijfermatige informatie van het ministerie van OCW en het onderwijs in Nederland in beeld. In deze bijlage worden de drie grote stelsels (onderwijs, cultuur en wetenschap) waarbinnen het ministerie opereert schematisch in beeld gebracht. Alle informatie is afkomstig van bovengenoemde websites.

Onderwijsstelsel

Vroegschoolse educatie

Voor kinderen jonger dan de leerplichtige leeftijd (jonger dan 4 jaar) zijn er in Nederland voorzieningen voor voor- en vroegschoolse educatie (vve). Deze voorzieningen richten zich op kinderen van 2,5 tot en met 5 jaar die het risico lopen op een onderwijsachterstand.

Basis- en speciaal onderwijs

Vanaf het vierde levensjaar gaan de meeste kinderen naar de basisschool (bao), die uit 8 leerjaren bestaat. Het speciaal basisonderwijs (sbao) en het speciaal onderwijs (so) is gericht op leerlingen die specialistische zorg en ondersteuning nodig hebben.

Voortgezet onderwijs

De gemiddelde leeftijd waarop kinderen naar het voortgezet onderwijs (vo) gaan, is 12 jaar. Het voortgezet onderwijs bestaat uit 3 verschillende niveaus: het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo), het hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) en het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo). Een andere mogelijkheid is de doorstroom naar het praktijkonderwijs (pro) of het voortgezet speciaal onderwijs (vso). Na het speciaal (basis)onderwijs stromen de meeste leerlingen door naar het vmbo en het pro.

Middelbaar beroepsonderwijs

In het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) zijn 4 kwalificatieniveaus: assistentenopleiding (niveau 1), basisberoepsopleiding (niveau 2), vakopleiding (niveau 3) en middenkader- en specialistenopleiding (niveau 4). Een mbo-student kan kiezen voor een beroepsopleidende leerweg (bol) en een beroepsbegeleidende leerweg (bbl). Bij bbl ligt de nadruk op de praktijk (minimaal 60% van totale studieduur vindt plaats in de praktijk).

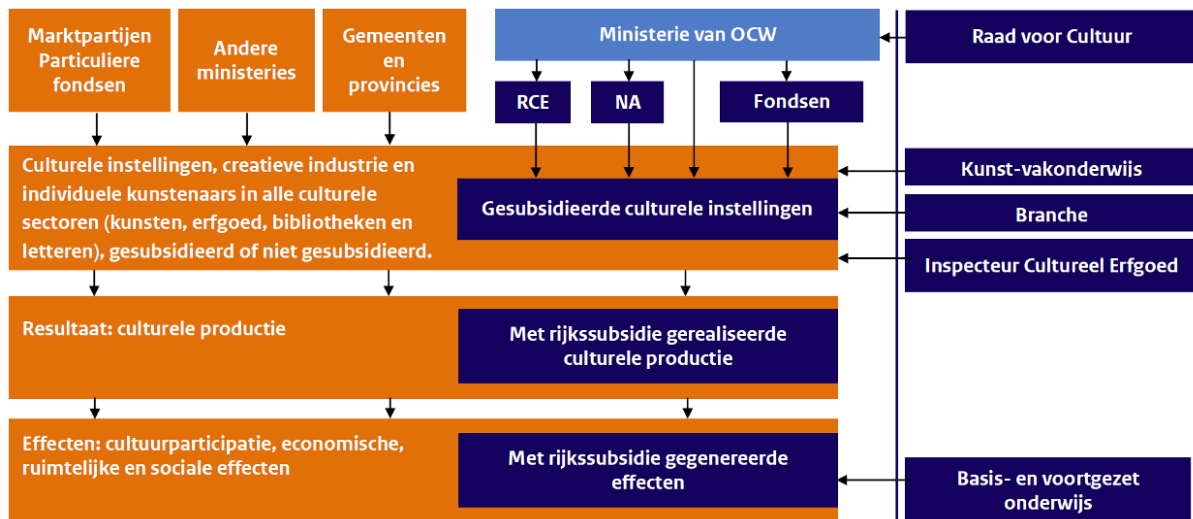
Hoger beroepsonderwijs

Het hoger beroepsonderwijs (hbo) leidt over het algemeen op tot een bachelorgraad. Daarnaast zijn er kortere programma's die opleiden tot een associate degree. Ook kunnen hogescholen een masteropleiding aanbieden.

Wetenschappelijk onderwijs

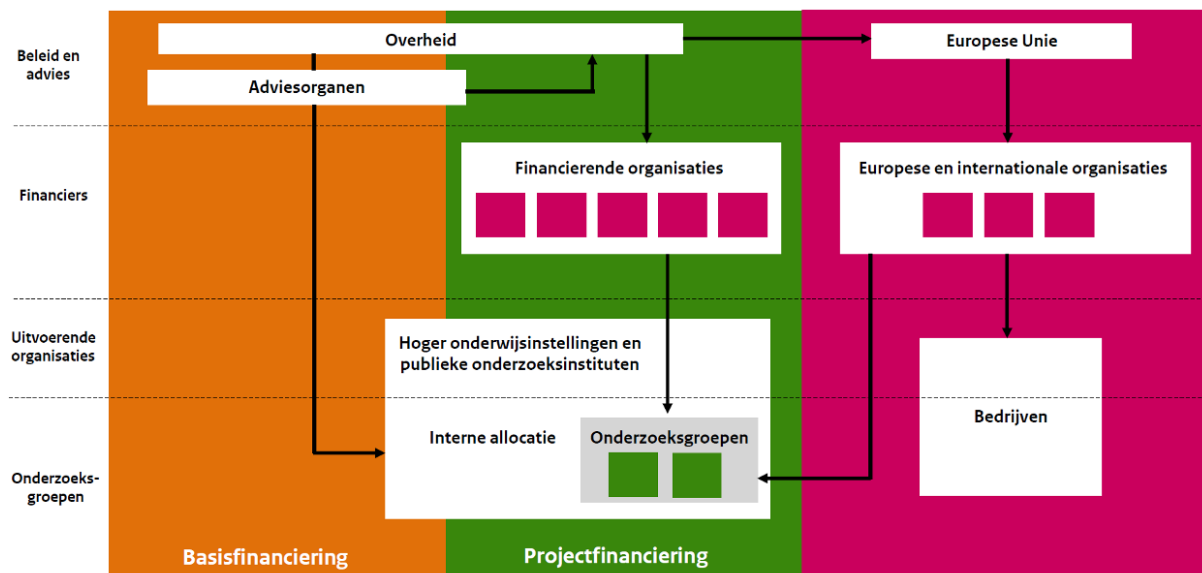
Universiteiten (wo) bieden opleidingen die leiden tot een bachelorgraad of een mastergraad.

Cultuurstelsel

Of het nu gaat om een popconcert of een monument, een boek of een dansoptreden, het is allemaal cultuur. Het grootste deel van het culturaanbod komt tot stand zonder overheidsingrijpen. De rijksoverheid schept voorwaarden voor de instandhouding, ontwikkeling en verspreiding van cultuur die niet op de vrije markt tot stand komt. Bijvoorbeeld door het verlenen van subsidies of leningen. Kwaliteit en verscheidenheid zijn daarbij belangrijke criteria. Ook stimuleert de overheid ondernemerschap.

Wetenschapsstelsel

Het wetenschapsbestel is onderverdeeld in een viertal niveaus. Elk niveau heeft instellingen en organisaties met specifieke taken en verantwoordelijkheden. Sommige instellingen komen voor op verschillende niveaus, omdat ze meerdere functies in het wetenschapsstelsel hebben. Financieringsstromen (met een onderscheid naar basisfinanciering en projectfinanciering), wet- en regelgeving, adviezen, beleidsnota's, formele en informele relaties vormen de verbindingen tussen de verschillende niveaus.

Bijlage 3- Groen onderwijs

Overheveling groen onderwijs

Aanleiding

Het regeerakkoord geeft aan dat:

Het groen onderwijs op dezelfde wijze per deelnemer gefinancierd zal worden als het reguliere onderwijs. Daar past bij dat het groen onderwijs als beleidsterrein wordt ondergebracht bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De kenmerkende hechte samenwerking tussen overheid, onderwijs en bedrijfsleven blijft gewaarborgd. De oude taakstelling van 10 miljoen euro op het groen onderwijs wordt teruggedraaid.

Deze bijlage beschrijft de consequenties en belangrijkste aandachtspunten van de overheveling van groen onderwijs naar OCW, en geeft op hoofdlijnen aan wat daarna nodig is om de bekostiging van het groen onderwijs te harmoniseren met het onderwijs dat door OCW wordt bekostigd.

In 2016 hebben EZ en OCW ter voorbereiding van een overheveling gezamenlijk het rapport 'Groen onderwijs in beweging' opgesteld.

Wat is nodig om een overheveling juridisch vorm te geven?

Het formeel overhevelen van groen onderwijs naar OCW is vanuit juridisch perspectief eenvoudig. Bij Koninklijk Besluit kan binnen korte tijd worden geregeld dat de minister van OCW voortaan aanspreekpunt is voor aangelegenheden die het groen onderwijs betreffen. Daarmee is de overheveling van de verantwoordelijkheid een feit en is er dus geen wettelijke stelselrol meer voor de minister van EZ/LNV. Op termijn kan dan bij (reguliere) herzieningen van de betreffende wet- en regelgeving de juiste verantwoordelijkheid in de desbetreffende wet- en regelgeving worden vermeld.

Bekostiging

Via een nota van Wijziging op de begroting 2018 kunnen de budgetten worden overgeheveld naar OCW. Na overheveling van de bekostiging kan artikel 7 van de EZ-begroting worden verdeeld over de relevante begrotingsartikelen op de OCW-begroting voor vo, mbo en hbo en wo. Er moet een apart besluit worden genomen over het moment waarop de groene onderwijsbudgetten ook worden samengevoegd met de OCW-macrobudgetten voor de verschillende sectoren. In 2018 is het groen onderwijs op de EZ-begroting nog incidenteel met 6 mln. generaal gecompenseerd door het kabinet voor onder andere de stijgende leerlingenaantallen. De bekostigingsbrieven over 2018 zijn in 2017 al verstuurd aan alle onderwijsinstellingen.

Gelijke financiering mbo en wo

De bekostiging van de WU en de opbouw van het macrobudget voor het groen mbo wijken af van het OCW-bekostigd onderwijs en moeten volgens het regeerakkoord worden geharmoniseerd. Harmonisatie van de bekostiging voor de WU en samenvoeging van de macrobudgetten in het mbo leiden tot negatieve herverdeeleeffecten voor het OCW-bekostigd mbo en wo.

Voorgezet onderwijs

Voor het groen v(m)bo zijn twee bekostigingsgrondslagen van toepassing: de bekostiging op basis van de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) voor het groen v(m)bo vallend onder een aoc (inclusief mbo) en de bekostiging op basis van de Wet voortgezet onderwijs (WVO) voor het groen v(m)bo vallend onder een door OCW bekostigde instelling (bijvoorbeeld een scholengemeenschap). Dit heeft geen gevolgen voor de hoogte van de uitgaven per leerling. Na weging voor het relatieve aandeel leerwegondersteunend onderwijs en praktijkonderwijsleerlingen ontstaat een uitgavenbeeld per leerling dat gelijk oploopt qua hoogte en ontwikkeling tussen 2004 en 2014. Bij een instandhouding van het aoc-construct heeft overheveling voor v(m)bo binnen de aoc's daarom geen financiële consequenties.

Hoger beroepsonderwijs (hbo)

De bekostiging van het groen hbo is al praktisch volledig geharmoniseerd met de OCW-systematiek. Een overheveling van groen hbo naar OCW en bekostiging van alle hbo-opleidingen inclusief de groene opleidingen via de OCW-begroting vergt een beperkte aanpassing van het bekostigingsmodel en de Regeling financiën ho. Dit heeft geen consequenties voor de instellingen.

Personele en materiële apparaatsbudgetten

Bij het bepalen van de omvang van de personele en materiële apparaatsbudgetten voor het groen onderwijs is uitgegaan van de Handleiding Overheidstarieven Rijk 2016 (DAR) van het ministerie van Financiën en de handreiking *interdepartementale spelregels bij overheveling* van het SGO. Als peildatum voor de berekening van de formatie is juni 2016 genomen. De stelseltaken en hieraan gekoppelde directe fte's, indirecte fte's en personele budgetten komen voor overheveling in aanmerking. Dit betreft een bedrag van circa € 0,5 miljoen.

Samenwerking tussen vakdepartement en groen onderwijs

De voortzetting en versterking van de inhoudelijke relatie tussen het groen onderwijs en het vakdepartement LNV is van groot belang voor de succesvolle samenwerking binnen de gouden driehoek. Omdat er niet of nauwelijks meer sprake zal zijn van een financiële relatie tussen EZ/LNV en het groen onderwijs moeten andere wegen verder worden benut om de aansluiting van het onderwijs op het beleid en inzet van onderwijs als beleidsinstrument vorm te geven. Hierbij hebben alle partijen uit de gouden driehoek een eigen verantwoordelijkheid, bijvoorbeeld door uitvoering te geven aan de strategische meerjarige ontwikkelagenda groen onderwijs. De samenwerking tussen vakdepartement en groen onderwijs rond maatschappelijke en economische vraagstukken blijft de verantwoordelijkheid van de minister van LNV. De minister van LNV wordt ook verantwoordelijk voor de beroepsvereisten (gewasbescherming, veterinaire, gezelschapsdieren, dierproeven) en voor de natuur-, milieu en voedseleducatie. Er zullen dus goede afspraken gemaakt moeten worden tussen de minister van LNV en de minister van OCW over de aansluiting van vakdepartementaal beleid en stelselbeleid. Een gestructureerd ambtelijk overleg is wenselijk.